

NATUUR - & LANDSCHAPSPLAN

- januari 2023 -

gemeente Enschede

NATUUR- & LANDSCHAPSPLAN

Opdrachtgever:

Naam: Gemeente Enschede / De heer G. Hilgersom
Adres: Hengelosestraat 51
Postcode: 7514 AD
Plaats: Enschede

Opdrachtnemer:

Eelerwoude
088-1471100
info@eelerwoude.nl
www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: 203232
Datum: 24 januari 2023
Projectleider: Frank Fähnrich
Status: Definitief
Versie: 3

Het Natuur- en Landschapsplan Enschede is een uitgave van Eelerwoude en de gemeente Enschede.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van Eelerwoude of de gemeent Enschede.

www.eelerwoude.nl

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD 06 - 07

1 | EEN GROEN BUITENGEBIED OM TE KOESTEREN 08 - 11

- 1.1 De urgentie is hoog
- 1.2 Natuur is overal
- 1.3 Verdiepingslag van het beleid Visie Landelijk Gebied

2 | AMBITIES VOOR NATUUR EN LANDSCHAP 12 - 19

- 2.1 Wat heeft ons landelijk gebied nodig?
 - 2.1.1 Hoe staat het ervoor met onze landschaps- en natuurwaarden?
 - 2.1.2 Aanplant van nieuw groen versus de waarde van bestaand groen
- 2.2 Onze ambitie: Investeren in kwaliteit, kwantiteit en waardering
- 2.3 Hoe werkt het Natuur- en Landschapsplan?
 - 2.3.1 Gebieden met een zeer hoge waarde (inpassen)
 - 2.3.2 Gebieden met een hoge waarde (aanpassen)
 - 2.3.3 Gebieden met een basiswaarde (transformeren)
- 2.4 Hoe is de Ambitiekaart Natuur- en Landschapswaarden opgebouwd?
- 2.5 Welke inrichting past bij de gewenste natuur (fauna)?
 - 2.5.1 Het ideale leefgebied

3 | ONZE LEEFGEBIEDEN 20 - 37

- 3.1 Icoon- en doelsoorten
 - 3.1.1 Onderverdeling van leefgebieden
 - 3.1.2 Icoonsoorten per leefgebied
- 3.2 Natuur binnen de oude hoeven en essen
 - 3.2.1 Het ideale leefgebied
 - 3.2.2 Ambities in kerngebieden
 - 3.2.3 Ambities in zoekgebieden
- 3.3 Natuur binnen de veldontginningen
 - 3.3.1 Het ideale leefgebied
 - 3.3.2 Ambities in kerngebieden
 - 3.3.3 Ambities in zoekgebieden
- 3.4 Natuur binnen de boslandschappen
 - 3.4.1 Het ideale leefgebied
 - 3.4.2 Ambities in kerngebieden
 - 3.4.3 Ambities in zoekgebieden
- 3.5 Natuur in de beken en maten
 - 3.5.1 Het ideale leefgebied
 - 3.5.2 Ambities in kerngebieden
 - 3.5.3 Ambities in zoekgebieden

4 | AAN DE SLAG! 38 - 41

- 4.1 De opgaven
- 4.2 De werkwijze
 - 4.2.1 De integrale gebiedsgerichte aanpak
 - 4.2.2 Het eigendom
 - 4.2.3 De ecologische waarde
 - 4.2.4 De belevingswaarde
- 4.3 Veel nog niet duidelijk

BIJLAGEN

- 1 Achtergrondinformatie landschapstypen
- 2 Achtergrondinformatie natuurontwikkeling
- 3 Richtprijzen en diensten
- 4 Ambitiekaart Natuur- en Landschapswaarden (A0-formaat)

VOORWOORD

Het landelijke gebied van Enschede is een gevarieerd landschap met een hoge groene kwaliteit en een rijke natuur. Waar houtwallen & -singels, bomenlanen en waterlopen het gebied de menselijk maat geven en waar verschillende belangen (natuur, landbouw, landgoederen en recreatie) samenkomen en elkaar versterken. Het landelijke gebied is voor alle inwoners van de gemeente Enschede dichtbij en daarmee heeft het een belangrijke functie als uitloopgebied.

Wij koesteren in Enschede het landelijke gebied en daarom hebben het behoud en de versterking van de natuur en het landschap een belangrijke plaats gekregen in de Visie landelijk gebied (juli 2021). Waarden die bescherming en versterking behoeven, zodat de huidige en volgende generaties kunnen blijven genieten van een aantrekkelijk, gezond en toekomstbestendig landelijk gebied.

“Een aantrekkelijk, gezond en toekomstbestendig landelijk gebied”, dat zien we in Enschede als onze ‘missie’. Een waardevol gebied voor mens en dier. Dit betekent niet alleen een blijvende investering in het behouden van de groene kwaliteit van het landelijke gebied, maar het betekent ook kansen benutten om de natuur- en landschapswaarden te vergroten en te versterken. Dat kunnen we als gemeente Enschede niet alleen. Met dit Natuur- en Landschapsplan wordt een beroep gedaan op U, de lezer, om samen met ons en onze partners te werken aan een veerkrachtig en groen landelijk gebied. Door de juiste maatregel op de juiste plek, kunnen diverse ontwikkelingen, in combinatie met natuurontwikkeling en/of landschapsversterking een plek vinden in ons landelijk gebied. Juist die ontwikkelingen in het buitengebied maken het mogelijk om de natuur- en landschapswaarden een ‘ruimer jasje’ te geven. Echter, dan moeten we deze kansen wel grijpen.

Met het Natuur- en Landschapsplan wordt een hulpmiddel geboden. Een hulpmiddel waarmee we willen inspireren om aan de slag te gaan met de natuur en het landschap. Maar ook een hulpmiddel waarmee we ruimtelijke plannen in evenwicht brengen met landschappelijke en ecologische waarden en de draagkracht van een kwetsbaar gebied. Dit plan biedt inzicht in passende inrichtingsmaatregelen (landschapselementen) afgestemd op het belang van kwetsbare soorten die daar afhankelijk van zijn (leefgebieden).

Mijn dank gaat uit naar iedereen die mee heeft gewerkt aan de totstandkoming van dit Natuur- en Landschapsplan. In het bijzonder bedank ik de leden van de klankbordgroep, die vanuit verschillende belangen toch telkens weer de verbinding hebben weten te vinden. De verbinding in de waardering voor ons prachtige buitengebied. Maar ook de koplopers uit de agrarische sector verdienen aparte vermelding. Ondanks alle onzekerheden over de toekomst hebben zij toch de schouders durven zetten onder het versterken van de natuur en het landschap. Dat alles heeft geleid tot een mooi en bijzonder plan, waarmee we samen aan de gang gaan. Ik reken daarbij op uw inzet.

N. van den Berg
Wethouder gemeente Enschede

BLIJVEND GENIETEN VAN
EEN AANTREKKELIJK, GEZOND EN
TOEKOMSTBESTENDIG
LANDELIJK GEBIED

1 | EEN GROEN BUITENGEBIED OM TE KOESTEREN

1.1 De urgentie is hoog

De huidige staat van onze natuur en ons landschap geeft een duidelijk signaal af. Onze inzet voor een veerkrachtig en groen buitengebied schiet tekort. Het systeem is niet robuust genoeg om op een passende manier, zonder blijvende schade, om te gaan met de verandering van het klimaat en andere ontwikkelingen, die impact hebben op de kwaliteit en de kwantiteit van de natuur en van de groene elementen waaruit ons landschap is opgebouwd (de landschapselementen).

We zien dit in het uitvallen van beplanting en het (geheel of gedeeltelijk) verdwijnen van de samenhang tussen die landschapselementen en een afname van vooral kwetsbare waardevolle soorten (biodiversiteit).

We zijn het er allemaal over eens dat de groene rijkdom van het landelijke gebied van grote waarde is voor onze gezondheid en dat we voor ons voortbestaan volledig afhankelijk zijn van de natuur. En toch is het vaak moeilijk om die urgentie in concreet handelen om te zetten. We lopen daarmee het gevaar dat we de degradatie in de natuur en het landschap gaan aanmerken als de norm of als de nieuwe natuur, het nieuwe landschap. We zullen daarom veel meer aandacht moeten hebben voor het natuur- en landschapsbelang, om de (te) hoge druk op de kwaliteit en de kwantiteit om te buigen naar het behouden en het versterken van de natuur en het landschap.

Met dit Natuur- en Landschapsplan maken we duidelijk op welke plekken we willen inzetten op het behoud en het herstel van landschapselementen en waar we willen investeren in de aanleg van nieuwe elementen. We leggen hiermee niet alleen onszelf de verplichting op dit vraagstuk hoog op de agenda te houden, maar we nodigen ook andere partijen uit, om samen met ons te werken aan een aantrekkelijk, gezond en toekomstbestendig landelijk gebied.

1.2 Natuur is overal

Natuur kent geen grenzen. Overal zien wij kansen voor het behoud en de versterking van de natuur en het landschap. Dit is de insteek bij het opstellen van dit Natuur- en Landschapsplan. De focus ligt niet alleen op de bestaande natuurbestemmingen of landschapstypen met een hoge waardering, maar ook op het meewegen van het natuur- en landschapsbelang bij alle ruimtelijke plannen in het landelijke gebied. Alleen dan kunnen wij daadwerkelijk stappen zetten in het robuuster en veerkrachtiger inrichten van het buitengebied.

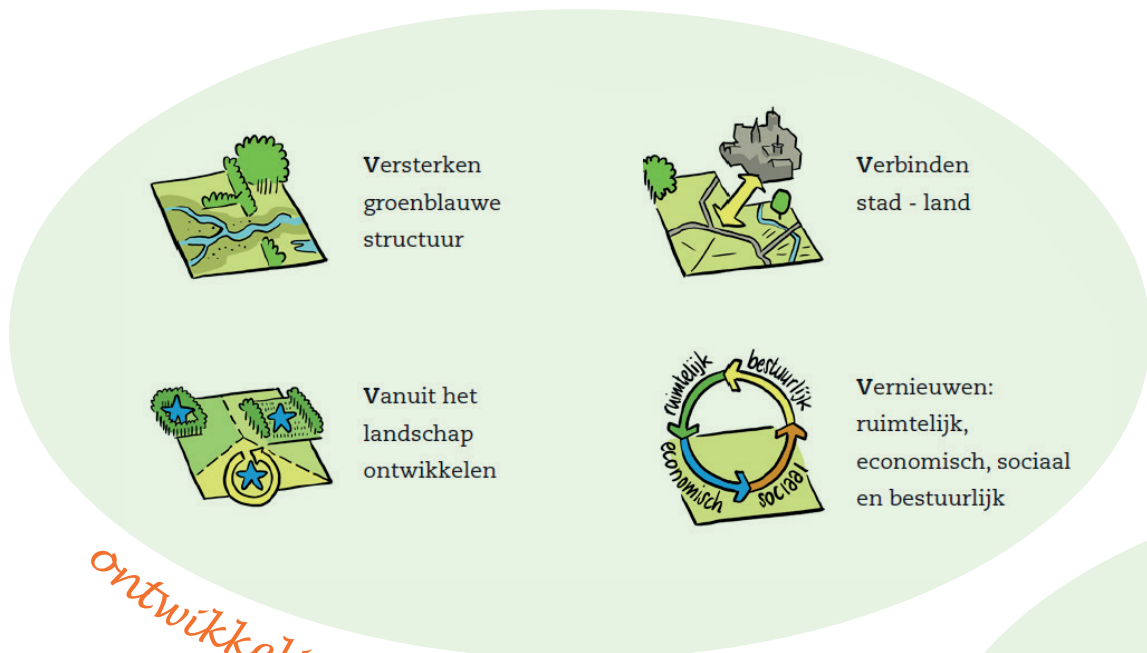
Wij dwingen onszelf om bij elke (ruimtelijke) ontwikkeling de kansen voor de natuur en het landschap te benutten. De meeste plant- en diersoorten vragen niet om een complete transitie van een gebied, maar zijn al gebaat bij een investering in gebiedskarakteristieken, in realistische, groene inrichtingsmaatregelen.

In dit Natuur- en Landschapsplan geven we een beeldende weergave van onze ambities als het gaat om het natuur- en landschapsbelang. Deze ambities zijn gebaseerd op realistische inrichtingsmaatregelen, waarvoor middelen (regelingen) beschikbaar zijn (zie bijlage 2) en waar we middelen voor moeten vrijmaken.

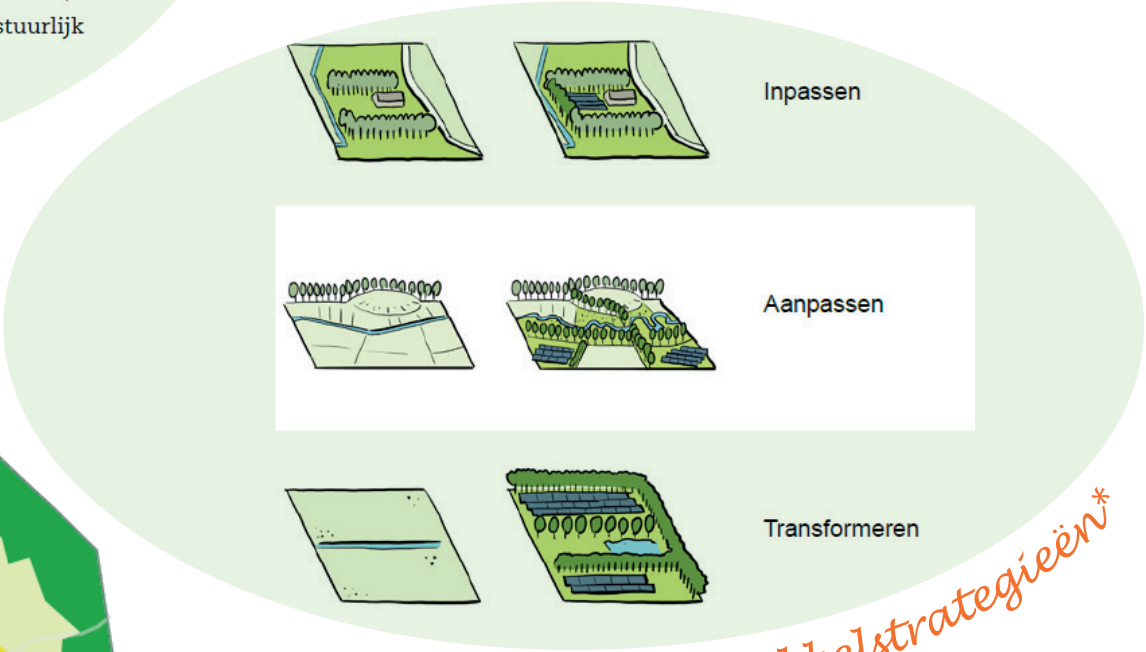
Elk landschapstype (elk leefgebied) hebben we gedetailleerd uitgewerkt aan de hand van icoonsoorten (zie hoofdstuk 3). De icoonsoorten zijn de, tot de verbeelding sprekende, diersoorten die profiteren van inrichtingsmaatregelen die passend zijn bij het type landschap. Investeren in het leefgebied van deze icoonsoorten is investeren in het leefgebied van heel veel andere planten- en diersoorten en dus in de natuur in het algemeen.

Door met icoonsoorten te werken, willen we op een laagdrempelige manier informatie aanreiken. Informatie waarmee we de rol verduidelijken, die inrichtingsmaatregelen (landschapselementen) spelen in het leefgebied van soorten. Wanneer het begrip van de functie van landschapselementen voor het landschap en de natuur toeneemt, neemt ook de waardering voor ons mooie buitengebied toe. Het laten floreren van de groene kwaliteit van het buitengebied hangt hiermee samen. Wanneer we trots zijn op onze natuur en ons Twentse landschap, groeit ook onze bereidheid om duurzaam te willen investeren in zowel kwantiteit (groei in oppervlakte van natuur en landschap) als in kwaliteit (o.a. biodiversiteitswaarde).

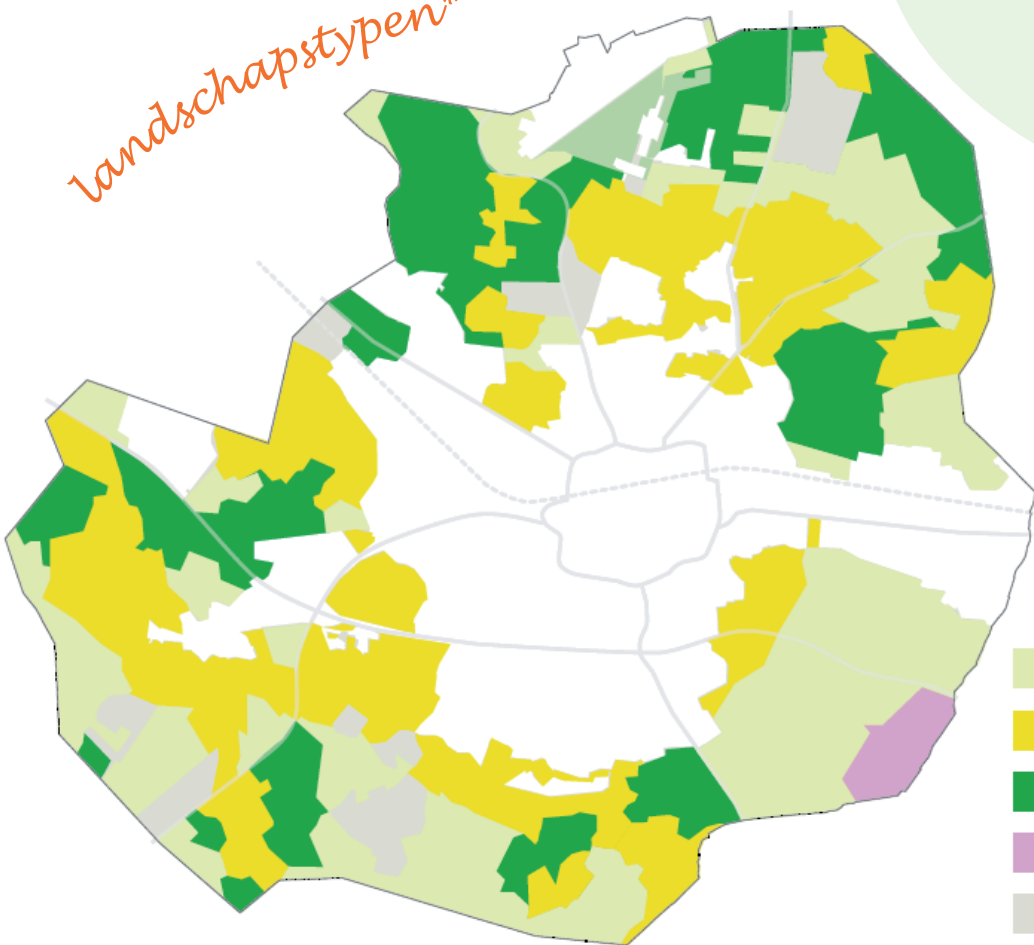

*ontwikkelingsprincipes**

*ontwikkelstrategieën**

*landschapstypen**

- jonge ontginningsgronden
- oude hoevenlandschap
- boslandschap
- Aamsveen
- overig gebied

* Bron: Visie landelijk gebied Enschede (juli 2021).

1 | EEN GROEN BUITENGEBIED OM TE KOESTEREN

1.3 Verdiepingslag van het beleid Visie Landelijk Gebied

Met de Visie landelijk gebied (juli 2021) geven we richting aan de toekomstige ontwikkeling van het landelijke gebied. Aan de hand van vier ontwikkelprincipes bieden we houvast bij het ontwikkelen van beleid, het ontwerpen van ruimtelijke plannen en het beoordelen van initiatieven. Wij staan ontwikkelingen toe, mits voldaan wordt aan deze onderstaande vier ontwikkelprincipes.

1: Versterken groenblauwe structuur

Met het versterken van groenblauwe structuren denken we aan stevige ecologische netwerken en een duurzaam natuurlijk watersysteem voor het behoud van de biodiversiteit, de natuur en het landschap.

2: Vanuit het landschap ontwikkelen

In een Landschapswaardering (april 2019) hebben we het landschap in Enschede beschreven en gewaardeerd. Aan elke waarde hebben we een strategie (handelingsperspectief) gekoppeld waarmee we aangeven hoe om te gaan met het landschap. Het landschap bepaalt via deze strategieën in belangrijke mate welke initiatieven op welke locatie kunnen plaatsvinden en welke eisen gelden voor onder meer vormgeving, materiaalgebruik en inpassing. Hieronder geven we in het kort weer wat de drie strategieën inhouden. Voor een nadere toelichting verwijzen we naar de Visie landelijk gebied en de daarbij horende Landschapswaardering.

- 1 De eerste strategie 'inpassen' heeft betrekking op landschappen met een zeer hoge kwaliteit en gaat uit van het behoud van het veelal gave landschap. Elk initiatief moet zorgvuldig worden ingepast in aansluiting op de gebiedskenmerken.
- 2 De tweede strategie 'aanpassen' hoort bij een landschap met een hoge waardering. Dit landschap vraagt om herstel en het weer herkenbaar maken van structuren en lijnen die het landschapstype versterken.
- 3 De derde strategie 'transformeren' zijn gebieden met een basiskwaliteit, waarvoor een ontwerpogave geldt voor het maken van een nieuw landschap met een eigen identiteit en samenhang.

3: Verbinden stad-land

We zetten in op een stevigere relatie tussen stad en land. Het versterken van interactie tussen stedelijk en landelijk gebied kan op veel manieren inhoud krijgen: fysieke projecten, economisch, met kennis, waardering en betrokkenheid. In de stadsrand is de ontmoeting tussen stad en land het meest intensief met ruimte voor recreatieve ontwikkeling en interactie.

4: Vernieuwen: ruimtelijk, economisch, sociaal en bestuurlijk.

Wij vinden vernieuwing van het landelijke gebied nodig. Behoud van wat goed en waardevol is, maar dan aangepast aan de huidige tijd. Wij juichen experimenten, die laten zien hoe nieuwe oplossingen er uit kunnen zien, daarom toe.

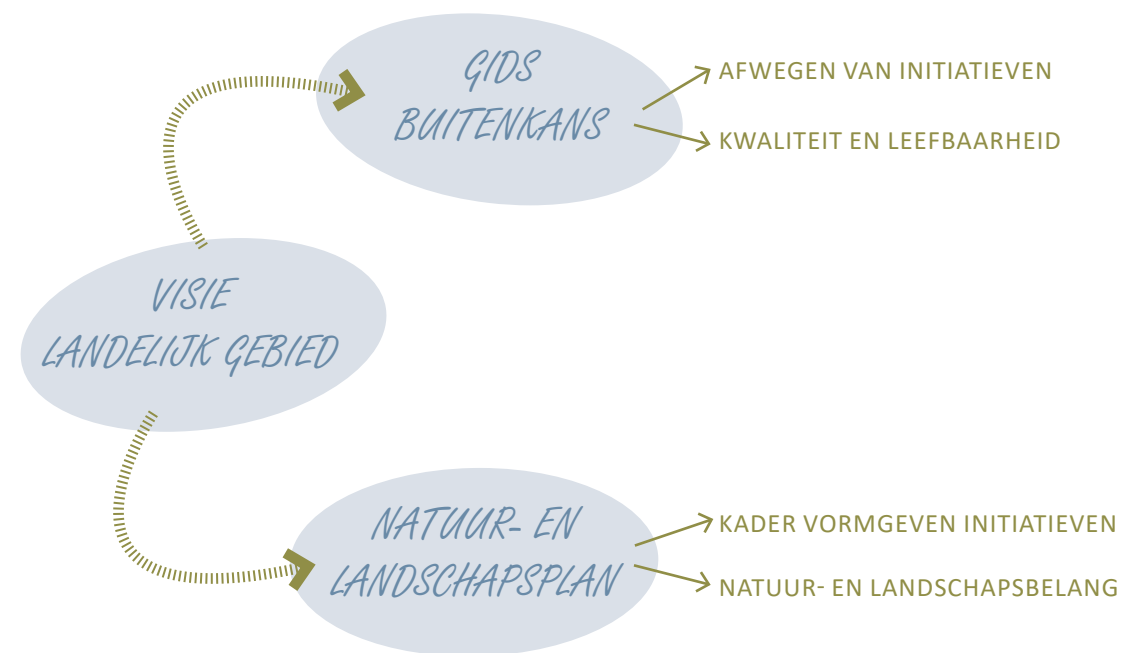
Het Natuur- en Landschapsplan

In de Visie landelijk gebied kiezen we uitdrukkelijk voor de kwaliteit van de Groene Pijler van Enschede. Dat betekent dat we kiezen van het behouden en het versterken van de natuur en het landschap. Om die groene kwaliteit voor nu en voor de toekomst te beschermen, dient de groenblauwe structuur te worden versterkt en zullen landschappelijke waarden richtinggevend moeten zijn voor (toekomstige) ontwikkelingen. Het huidige en toekomstige gebruik van het landelijk gebied, zoals landbouw, landgoederen, recreatie, wonen, verkeer en energieopwekking, moeten met andere woorden in overeenstemming zijn met de draagkracht van de Groene Pijler.

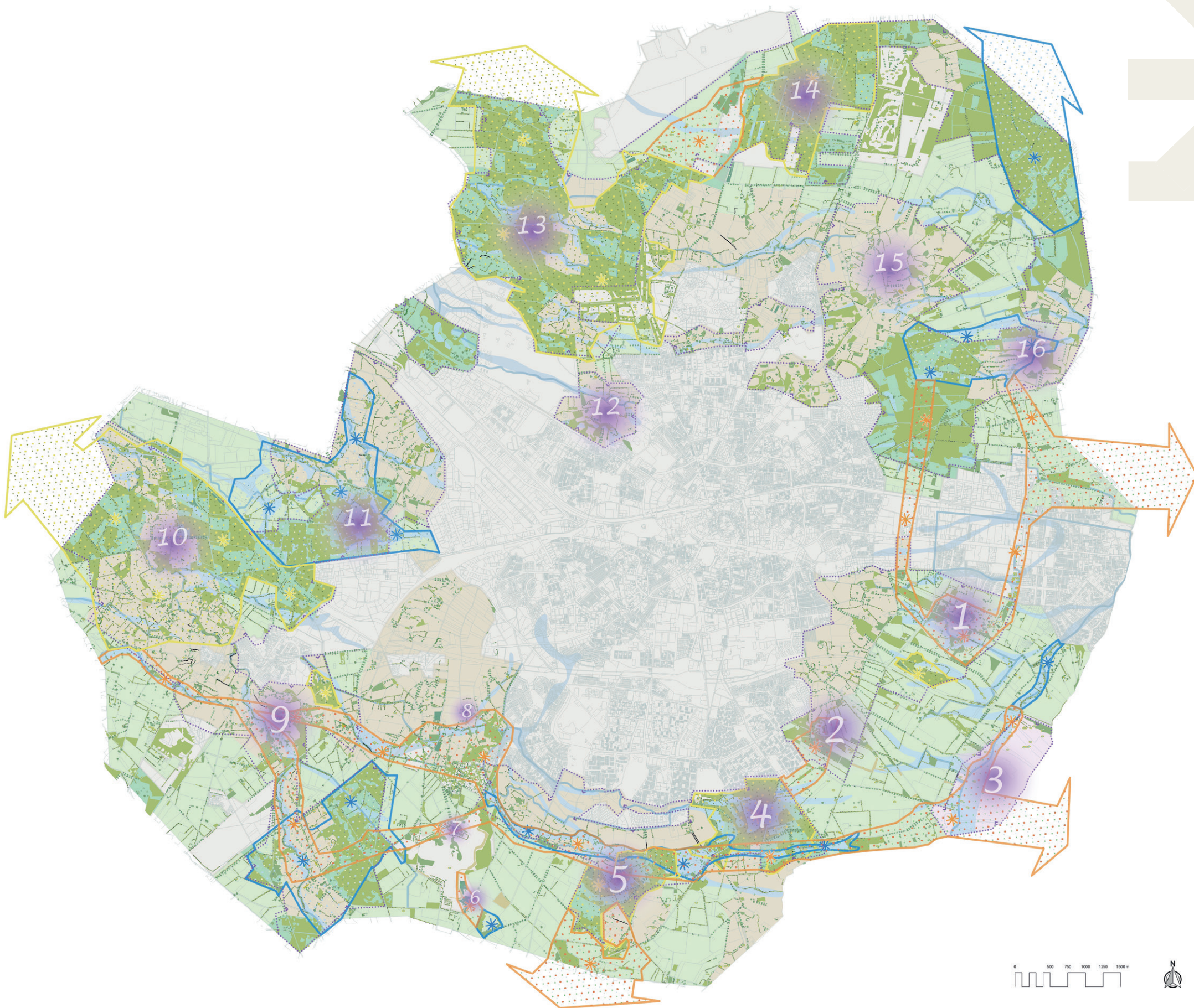
Om onze ambities gestalte te geven, hebben we instrumenten nodig. In de Visie landelijk gebied worden negen instrumenten genoemd, waaronder het Natuur- & landschapsplan. In het Natuur- & landschapsplan geven we aan hoe de groenblauwe structuur te versterken is en hoe ontwikkelingen in te passen zijn volgens de ontwikkelstrategieën. Dit plan bouwt voort op de Landschapswaardering en is te beschouwen als de concretisering ervan.

Afbakening met de Gids Buitenkans

Waar de geactualiseerde Gids Buitenkans (juli 2022) zich richt op het wegen van ruimtelijke initiatieven in het landelijke gebied, vormt het Natuur- en Landschapsplan het kader voor de inpassing van ruimtelijke plannen vanuit het natuur- en landschapsbelang. Met het Natuur- en Landschapsplan bieden wij een instrument om de natuur en het landschap al in een vroegtijdig stadium van een initiatief mee te laten wegen in de te nemen keuzes. Vanuit het Natuur- en landschapsbelang is hier dus niet de functie van de ontwikkeling bepalend, maar de bewegingsruimte die de natuur en het landschap bieden.

AMBITIEKAART NATUUR- EN LANDSCHAPSWAARDEN

Afbeelding 1. De Ambitiekaart Natuur- en Landschapswaarden:
(zie bijlage 1 voor de kaart met legenda)

Ruimtelijke weergave van de ambities ten aanzien van het behoud en versterken van natuur- en landschapswaarden.

- De nummers geven de locaties met een hoog natuurbelang weer (kernegebieden).
- Zoekgebieden zijn met een gestippelde arcering weergegeven.

2 | AMBITIES VOOR NATUUR EN LANDSCHAP

In dit hoofdstuk lichten we de urgentie toe, om te werken aan een veerkrachtig en robuust landelijk gebied. We doen dit op basis van een inventarisatie van het groen in het landelijke gebied en op basis van de Landschapswaardering.

De waardering van gebieden uit de Landschapswaardering en de daaraan gekoppelde ontwikkelstrategieën werken we voor de landschapselementen uit. Op de Ambitiekaart Natuur- en Landschapswaarden geven we deze gebieden en andere zoekgebieden voor bosaanleg, optimalisatie van het watersysteem en de realisatie van ecologische verbindingen weer (zie afbeelding 1). In hoofdstuk 3 vindt vervolgens een verdiepingsslag plaats, waarbij we de ontwikkelstrategieën uit de Landschapswaardering voor de betreffende gebieden concreter en beeldend weergeven.

2.1 Wat heeft ons landelijk gebied nodig?

Wij willen als gemeente de verantwoordelijkheid nemen voor een buitengebied met een hoge groene kwaliteit. Dat is aantrekkelijk voor de inwoner en de bezoeker, maar ook voor planten en dieren. Een gebied dat gezond is voor mens, plant en dier!

Het buitengebied van Enschede is voortdurend in ontwikkeling. Op de ene plek gaat dit snel (is er een hoge dynamiek) en op de andere plek verloopt dat gedurende een langere periode (is er een lage dynamiek). Verandering is goed. Verandering biedt namelijk kansen om te verbeteren wat 'goed' is en te herstellen wat 'minder goed' is. Ons grootste goed is de groene kwaliteit van het landelijke gebied. Die groene rijkdom vraagt continue aandacht en dat kunnen wij niet alleen. Daarom willen wij gezamenlijk met anderen ons blijven inzetten voor dat veerkrachtige en robuuste landschap; een landschap met ruimte voor functies en vol met waardevolle natuur.

2.1.1 Hoe staat het ervoor met onze landschaps- en natuurwaarden?

Het landelijke gebied van Enschede is een gevarieerd landschap met een rijke natuur. Maar de natuur en het landschap staan onder druk. De nood om te werken aan het behoud en de versterking ervan is hoog. Het moet, met andere woorden, niet bij praten alleen blijven.

In 2019 hebben we het landschap van het buitengebied van Enschede beschreven en gewaardeerd. Deze Landschapswaardering vormde één van de bouwstenen van de Visie landelijk gebied en geldt als de structuurvisie voor het buitengebied van de gemeente Enschede.

Ondanks dat grote delen van het landelijke gebied (zeer) hoog gewaardeerd worden, is uit de beschrijving en waardering ook duidelijk geworden dat het landschap aan kwaliteit heeft ingeleverd. Zo zijn sommige groene structuren in het landschap nog degelijk aanwezig zijn, maar komen ze niet meer zo nadrukkelijk tot uiting (gebieden met een hoge waardering, Landschapswaardering 2019). En in andere delen is de oorspronkelijke samenhang met het Twentse landschap geheel verloren gegaan (gebieden met een basiswaarde – Landschapswaardering 2019).

In 2021 zijn door Landschap Overijssel alle aanwezige landschapselementen in het landelijke gebied van Enschede in kaart gebracht en onder andere gerelateerd aan de kwetsbare plant- en diersoorten (de rode lijstsoorten), die in het buitengebied voorkomen. De inventarisatie heeft niet alleen de huidige staat inzichtelijk gemaakt (de omvang aan landschapselementen), maar ook de samenhang tussen de landschapselementen.

De inventarisatie en de beoordeling onderschrijven in grote lijnen de bevindingen uit de Landschapswaardering. In een aantal gebieden zijn de omvang en de samenhang redelijk tot goed, in de overige gebieden vragen die omvang en die samenhang heel duidelijk extra aandacht. De oude en de minder geschonden landschappen, de herkenbare landschappen, "scoren" vaak ook hoger als het gaat om de ecologische waarde. Ze zijn in de regel een beter leefgebied voor de kwetsbare plant- en diersoorten.

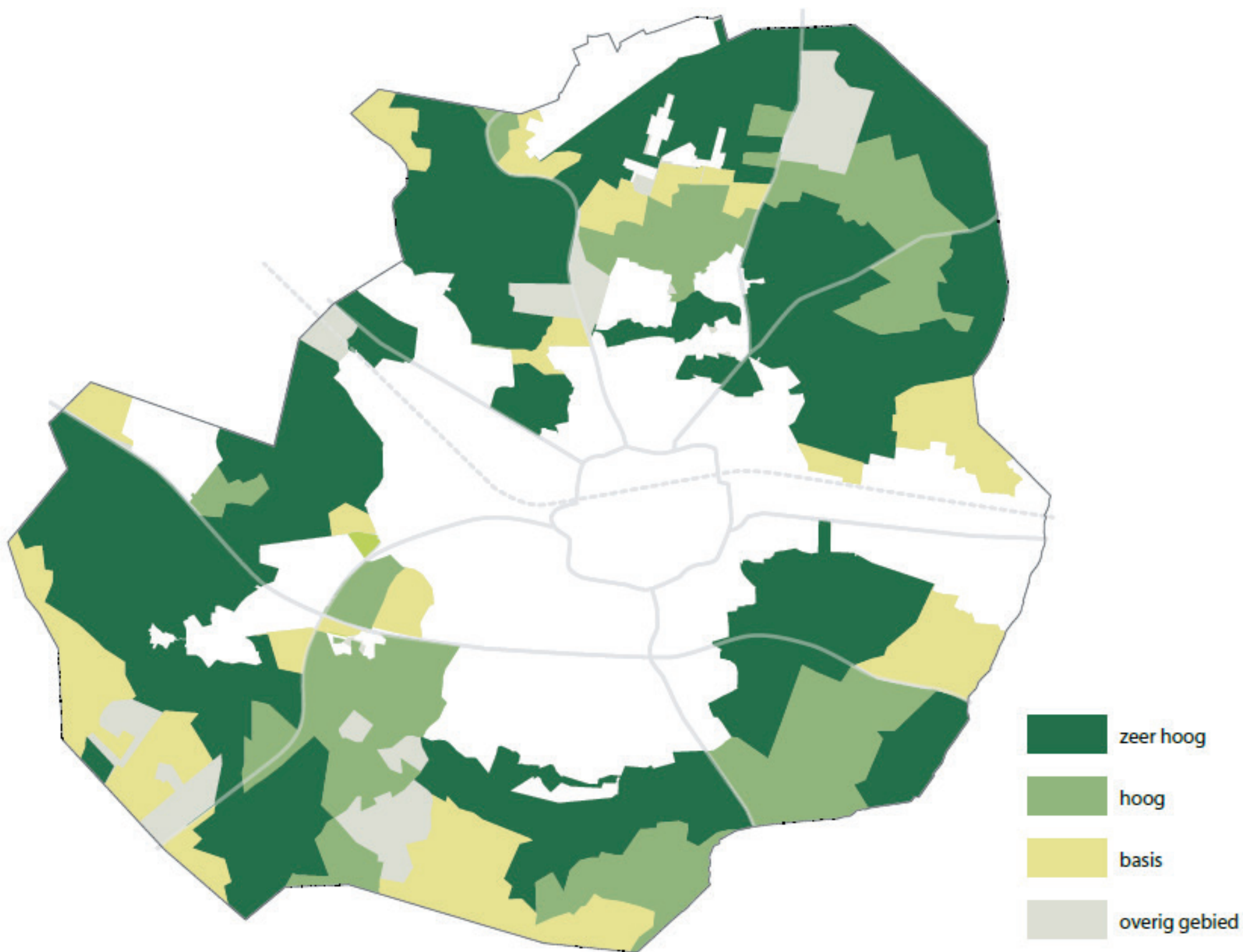
We willen daarom investeren in de omvang en in de samenhang van die landschapselementen. Dit is niet alleen belangrijk voor de uitstraling van het landelijke gebied (de aantrekkelijkheid), maar vooral ook voor de natuur. Veel plant- en diersoorten zijn afhankelijk van een robuuste samenhang tussen de groenblauwe structuren. Dit brengt de verschillende verblijfs- en foerageerplekken (de leefgebieden) met elkaar in verbinding. Het zorgt voor een onderlinge uitwisseling tussen populaties, waardoor deze levenskrachtig blijven. Zowel vanuit de beleving van het landschap als vanuit het belang van de natuur is er voldoende aanleiding om aan de slag te gaan!

2.1.2 Aanplant van nieuw groen versus de waarde van bestaand groen

Natuurlijk nodigt het Natuur- en Landschapsplan uit om nieuwe landschapselementen aan te leggen. Niet minder belangrijk is het echter het behouden en het beschermen van bestaande groenstructuren!

Het duurt jaren voordat nieuwe aanplant net zo waardevol is als het bestaande en volwassen groen. Dit geldt niet alleen voor de waarde van een groenstructuur voor de beleving van het landschap en de waarde van die structuur voor planten en dieren, maar ook voor bijvoorbeeld de CO₂-opname door het groen. In het algemeen geldt dat jonge beplanting sneller groeit en daardoor sneller CO₂ opneemt. Maar ouder groen heeft een grotere en dichtere massa en kan dus netto meer CO₂ opslaan.

Bij ontwikkelingen in het landelijke gebied is het dus erg belangrijk om bestaande landschapselementen zoveel mogelijk te behouden en te versterken, zowel (verbindende) structuren, bij voorbeeld de houtwallen en houtsingels, als vrijstaande elementen, zoals een volwassen bomen. Wanneer bestaande beplanting om wat voor reden dan ook toch moet worden verwijderd, is het noodzakelijk om in een ruimere mate (groter dan een 1:1 vervanging) te voorzien in nieuwe aanplant alvorens we kunnen spreken van een echte compensatie voor verdwenen groen.

Afbeelding 2. De kwaliteit van het landschap Bron: Visie Landelijk Gebied (2021).

2 | AMBITIES VOOR NATUUR EN LANDSCHAP

2.2 Onze ambitie: Investeren in kwaliteit, kwantiteit en waardering

In dit Natuur- en Landschapsplan leggen wij de nadruk op het ontwikkelen van het ideale leefgebied. Het realiseren van het ideale leefgebied voor soorten vormt een 'stip op de horizon'. Een streven om naar toe te werken bij elke ontwikkeling die zich in het buitengebied voordoet. Er is geen sprake van een eindbeeld. De natuurwaarden in het landelijke gebied hebben voortdurend behoefte aan behoud, versterking of uitbreiding (robuustheid).

Met het Natuur- en Landschapsplan willen wij inspireren, we willen stimuleren maar ook reguleren om te komen tot de versterking en het behoud van onze natuur en ons landschap. Dat doen we door in te zetten op:

- **Kwaliteit;** we werken aan de robuustheid van en de variatie in de groenstructuren, waardoor de biodiversiteit toeneemt.
- **Kwantiteit;** we werken aan een toename van de oppervlakte aan groenstructuren, waarbij onze aandacht ook uitgaat naar het realiseren van verbindingen tussen leefgebieden.
- **Waardering;** we willen de betrokkenheid bij en de waardering voor de Enschedese natuur- en landschapswaarden verstevigen en natuurinclusiviteit in ons denken en handelen verankeren.

2.3 Hoe werkt het Natuur- en Landschapsplan

Het Natuur- en Landschapsplan is het instrument om te werken aan het behoud en de versterking van de natuur en het landschap. In dit hoofdstuk introduceren we de Ambitiekaart Natuur- en Landschapswaarden (zie afbeelding 1).

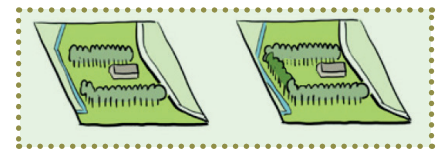
In deze kaart hebben we de ambities en zoekgebieden om opgaven te laten landen bij elkaar gebracht en over de bestaande situatie heen gelegd. Deze ambitiekaart bestaat uit verschillende lagen. De eerste laag zijn alle **landschapselementen**. De landschapselementen zijn de bouwstenen van het landschap. We onderscheiden er 16. Van vlakken (denk aan bossen), lijnelementen (zoals houtwallen, houtsingels en bomenlanen) en punten (bij voorbeeld een solitaire boom). **De waardering van het landschap** is de volgende laag uit de ambitiekaart. In de Landschapswaardering uit 2019 hebben we het buitengebied beschreven en gewaardeerd. Aan die waardering hebben we vervolgens ontwikkelstrategieën gekoppeld die in dit hoofdstuk worden uitgewerkt in handelingsperspectieven voor de natuur en het landschap. En als laatste laag noemen we de **zoekgebieden** voor bosaanleg (de bossenstrategie), optimalisatie van het watersysteem (het tegengaan van verdroging en het voorkomen van wateroverlast) en ecologische verbindingen.

Het plan geldt voor het gehele buitengebied van de gemeente Enschede. Door te redeneren vanuit iconsoorten en de randvoorwaarden, die deze soorten stellen aan hun leefgebied, werken we de ontwikkelstrategieën uit de Landschapswaardering in de onderstaande paragrafen verder uit in handelingsperspectieven voor de natuur en voor het landschap.

2.3.1 Gebieden met een zeer hoge waarde

“Beleefbare cultuurhistorie heeft een stevig accent in de waardering. Een landschap van zeer hoge waarde heeft een rijke geschiedenis die afleesbaar is én ook nu nog de basis vormt van een aantrekkelijk en toegankelijk gebied met ecologische waarden. Een landschap van zeer hoge waarde is over het algemeen uitgesproken gaaf en heeft vanwege de authenticiteit en uniciteit betekenis voor Enschede, de ruime regio en zelfs daarbuiten. De waarde van een dergelijk gebied is door de eeuwen heen ontstaan en onvervangbaar. Een landschappelijke eenheid met een hoge ecologische betekenis is ook met een ‘zeer hoge waarde’ gekwalificeerd. Verder heeft een landschappelijke eenheid van zeer hoge waarde over het algemeen een sterke relatie met de omliggende landschappen en is het van belang voor het begrip van het Enschedese landschap als geheel” (Landschapswaardering 2019).

De gebieden met een zeer hoge waarden zijn de oude herkenbare landschappen. In deze gebieden is sprake van een samenhangend netwerk aan landschapselementen met een hoge kwaliteit (er is voldoende variatie in de beplanting aanwezig). Dit samenhangende netwerk vormt een belangrijk leefgebied voor veel kwetsbare plant- en diersoorten.

AMBITIE (INPASSEN)

In de zeer hoog gewaardeerde gebieden geldt de ontwikkelstrategie inpassen. Wanneer we de ontwikkelstrategie inpassen vertalen in handelingsperspectieven voor de natuur en het landschap ligt de nadruk in deze gebieden vooral op het behouden en beschermen van de bestaande landschapselementen. Het gaat dan om het beschermen wat van waarde is, door actief in te zetten op onderhoud en herstel. De natuur- en landschapswaarden moeten robuust genoeg zijn, om met bedreigingen (zoals droogte, stikstof en exoten) om te kunnen gaan en een groot herstelvermogen hebben. Er is ruimte om nieuwe landschapselementen aan te leggen, bij voorkeur het opnieuw aanleggen van verdwenen structuren. De algemene regel bij het aanleggen van landschapselementen is het toepassen van voldoende variatie in de beplanting. De gebieden met een zeer hoge waarde kunnen een zoekgebied zijn voor bosaanplant en waterretentie, wanneer ze aansluiten op bestaande bosgebieden en bestaande vochtige gebieden en waterstructuren.

KERNGBIEDEN

Wanneer we de inventarisatie van alle landschapselementen, de Landschapswaardering en het voorkomen van kwetsbare plant- en diersoorten over elkaar heen leggen komen hele bijzondere gebieden in beeld. We noemen deze gebieden kerngebieden. Dit zijn de gebieden met zeer hoge natuur- en landschapswaarden.

2 | AMBITIES VOOR NATUUR EN LANDSCHAP

Het is een gesloten landschap met een netwerk van landschapselementen. Het landschap heeft door het netwerk veel mogelijkheden voor verbindingen en er is binnen de elementen voldoende variatie in beplanting aanwezig. Er komen kwetsbare plant- en diersoorten voor (de zogenoemde rode lijstsoorten).

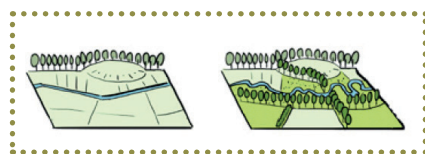
In deze gebieden zijn we heel terughoudend als het gaat om nieuwe ontwikkelingen die niet bijdragen aan de versterking en het behoud van de natuur en het landschap. Investeren in de natuur en het landschap in deze gebieden levert de meeste winst op voor kwetsbare plant- en diersoorten.

2.3.2 Gebieden met een hoge waarde

“Een gebied van hoge landschappelijke waarde heeft een rijke afleesbare geschiedenis, is aantrekkelijk en toegankelijk en heeft ecologische betekenis. Er zijn in Twente meer van dergelijke gebieden, maar de waarde van elk gebied op zich is onvervangbaar. Qua uniciteit, gaafheid en samenhang scoort een gebied van hoge waarde net iets minder dan een gebied van zeer hoge waarde. Sommige kenmerken zijn in de basis nog degelijk aanwezig, maar komen op dit moment in de praktijk niet meer zo nadrukkelijk tot expressie” (Landschapswaardering 2019).

De gebieden met een hoge waardering zijn de gebieden met een samenhangend netwerk aan landschapselementen, maar zowel de kwantiteit als de kwaliteit van het groen is matig tot redelijk (de robuustheid en variatie ontbreekt vaak of staat onder druk). Plaatselijk zijn landschapselementen in verval geraakt of ontbreken er onderlinge verbindingen. Er komen kwetsbare plant- en diersoorten voor, echter in mindere mate in vergelijking met de gebieden met een zeer hoge waardering. Het landschap heeft potentie om aansluiting te vinden bij de zeer hoog gewaardeerde gebieden (en het ideale leefgebied).

AMBITIE (AANPASSEN)

De ontwikkelstrategie voor gebieden met een hoge waardering is aanpassen. Dat betekent dat ook in deze gebieden de nadruk ligt op het behouden van de bestaande landschapselementen. Maar nog meer dan bij de zeer hoog gewaardeerde gebieden vragen het herstellen en het aanvullen van deze structuren aandacht. Het verbinden van leefgebieden is in gebieden met een hoge waardering essentieel. We zetten daarom ook in op het toevoegen van nieuwe groenstructuren aan het landschap. Dit kunnen geheel nieuwe structuren zijn, maar ook het opnieuw aanleggen van verdwenen landschapselementen of het aanvullen van in verval geraakte landschapselementen. Alle nieuwe en herstelde landschapselementen vragen na aanleg uiteraard onderhoud en beheer.

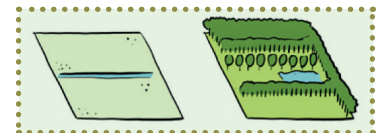
De gebieden met een hoge waardering kunnen een zoekgebied zijn voor bosaanplant en voor de optimalisatie van het watersysteem. We zien vooral een meerwaarde door aan te sluiten bij bestaand bos en bestaande vochtige gebieden en waterstructuren.

2.3.3 Gebieden met een basiswaarde

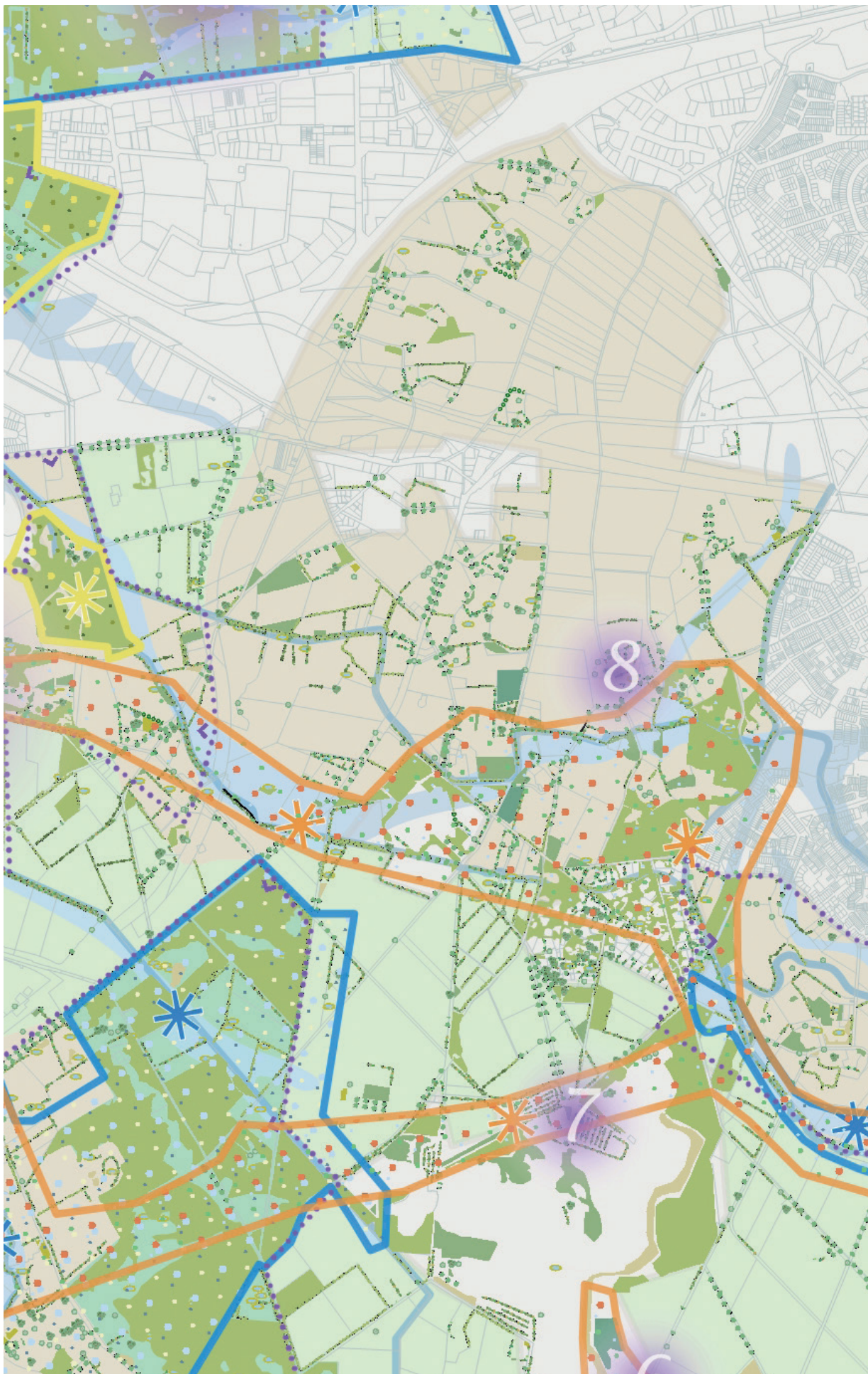
“Gebieden met een basiswaarde hebben betekenis als onderdeel van de samenhangende groene ruimte rond Enschede. Over het algemeen zijn deze landschappelijke eenheden niet meer zo gaaf. In de loop van de tijd hebben zich verschillende ruimtelijke ontwikkelingen voltrokken die de authentieke kwaliteiten overstijgen. De oorspronkelijke samenhang met het Twentse landschap als geheel is verloren gegaan. Deze gebieden zouden overal voor kunnen komen. Een andere reden voor het toekennen van een basiswaarde is een uitgesproken monofunctioneel gebruik, zoals landbouwgebied zonder bijzondere ecologische betekenis”.

In gebieden met een basiskwaliteit ontbreekt de samenhang tussen de aanwezige landschapselementen of er zijn te weinig elementen aanwezig. Het gebied functioneert nauwelijks als leefgebied maar ook niet als een natuurverbinding. Kwetsbare (rode lijst) soorten komen hier dan ook nauwelijks voor.

AMBITIE (TRANSFORMEREN)

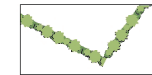

In gebieden met een basiswaarde passen we de ontwikkelstrategie transformeren toe. In deze gebieden leggen we het accent op aanleggen van nieuwe landschapselementen waarbij de onderlinge samenhang van belang is. Transformatiegebieden kunnen zoekgebied zijn voor aanleg van bos en voor de optimalisatie van het watersysteem, maar we zetten in deze gebieden vooral in op het versterken van de ecologische verbindingen. In de gebieden waar nog groenstructuren aanwezig zijn, wordt naast het aanvullen van groen (herstel) ook ingezet op de variatie in beplanting (versterken robuustheid). Behoud van bestaande landschapselementen beschouwen we als waardevol. En ook hier geldt dat nieuwe en herstelde landschapselementen na aanleg onderhoud en beheer vragen.

Bestaande landschapselementen

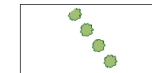
Structuren (lijnen)

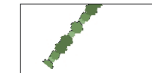
Houtwal (waaronder esrandbeplanting)

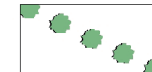
Hakhoutsingel (geriefhout)

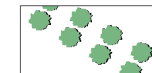
Knotbomenrij

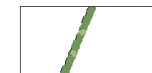
Elzensingel

Enkele bomenrij

Dubbele bomenrij

Steilrand beplant

Erfbeplanting/Erfbosjes (bij boerderijen)

Vlakken

Gemengd bos

Hakhoutbos (geriefbos)

Hoogstamboomgaard

Loofbos

Naaldbos

Objecten (punten)

Solitaire boom

Bomengroep

Poel

Afbeelding 3. Uitsnede uit de Ambitiekaart Natuur- en Landschapswaarden: Opbouw bestaande uit diverse inrichtingselementen (zie bijlage 4 voor de complete Ambitiekaart Natuur- en Landschapswaarden).

2.4 Hoe is de Ambitiekarta Natuur- en Landschapswaarden opgebouwd?

We hebben alle landschapselementen (de groenstructuren en de poelen) in het buitengebied geïnventariseerd en onderverdeeld in drie landschapseenheden. Het gaat om de eenheden vlakken (de bossen), lijnen (de bomenlanen, de houtsingels en de houtwallen) en punten (de poelen en solitaire bomen). Deze eenheden vormen samen het landschappelijke raamwerk (de ruimtelijke structuur) van het landelijke gebied. Dit raamwerk van eenheden is beeldend weergegeven in de Ambitiekarta Natuur- en Landschapswaarden. De landschapseenheden zijn te zien als de bouwstenen van de natuur en het landschap in het landelijke gebied (Landschapswaardering 2019).

2.5 Welke inrichting past bij de gewenste natuur (fauna)?

Natuur en landschap zijn sterk met elkaar verbonden. Zeer hoog gewaardeerde gebieden (ook in beleving) bestaan uit veel landschapselementen met voldoende variatie in de beplanting. Het zijn vaak ook de gebieden waar veel soorten (flora en fauna) zich vestigen of gebruik maken van landschapselementen als voedselbron of als schuil- en verplaatsingsmogelijkheden (de kerngebieden).

2.5.1 Het ideale leefgebied

In dit Natuur- en Landschapsplan nemen wij het ideale leefgebied voor de iconsoorten als uitgangspunt om te werken aan de natuur- en landschapswaarden in het buitengebied. Het doel hierbij is dat bij ontwikkelingen (overwegend) ingezet wordt op het versterken en het toevoegen van landschapselementen, die passend zijn voor soorten die zich van nature thuis voelen binnen de karakteristieken van het gebied.

Aangezien de karakteristieken een onderverdeling in landschapstypen kennen, wordt zowel gewerkt aan het versterken van de identiteit van het landschap (de herkenbaarheid) en het optimaliseren van de leefomstandigheden voor de gewenste soorten.

Wij onderscheiden de volgende leefgebieden, die in hoofdstuk 3 nader zijn uitgewerkt:

- Leefgebieden binnen de oude hoeven en essen.
- Leefgebieden binnen de veldontginningen.
- Leefgebieden binnen de boslandschappen.
- Leefgebieden in de beken en maten.
- Leefgebieden in het hoogveen.

In de Ambitiekarta Natuur- en Landschapswaarden zijn de leefgebieden te herkennen aan de kleur van de ondergrond, waarbij sprake is van een vloeiende overgang tussen de leefgebieden (geen harde contouren). De ambitiekarta is ook toegevoegd als losse bijlage (zie bijlage 1).

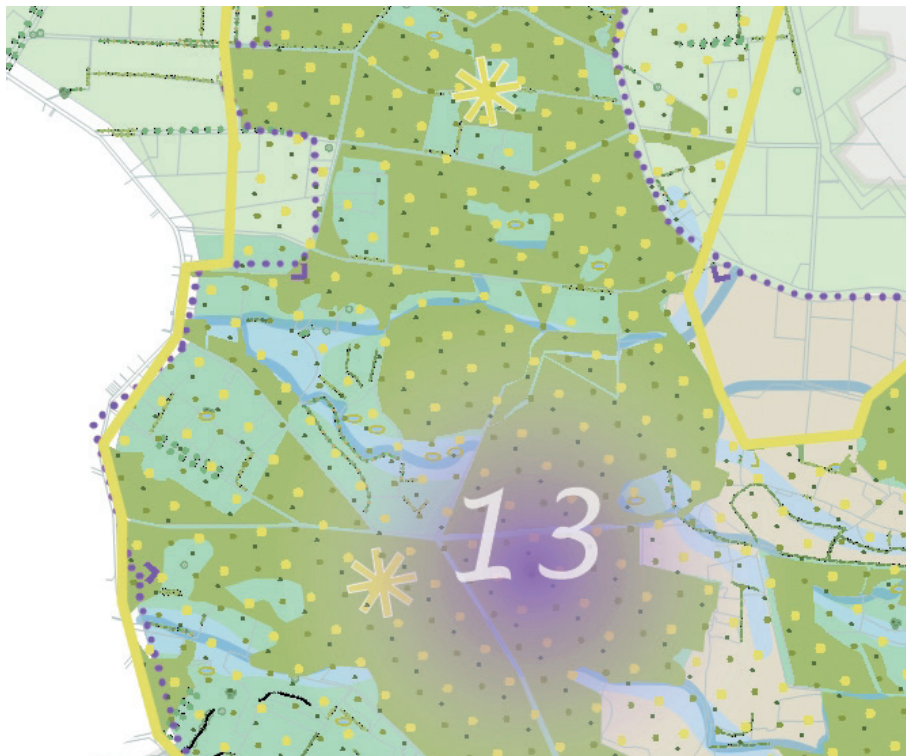
Uitsnede leefgebied OUDE HOEVEN EN ESSEN

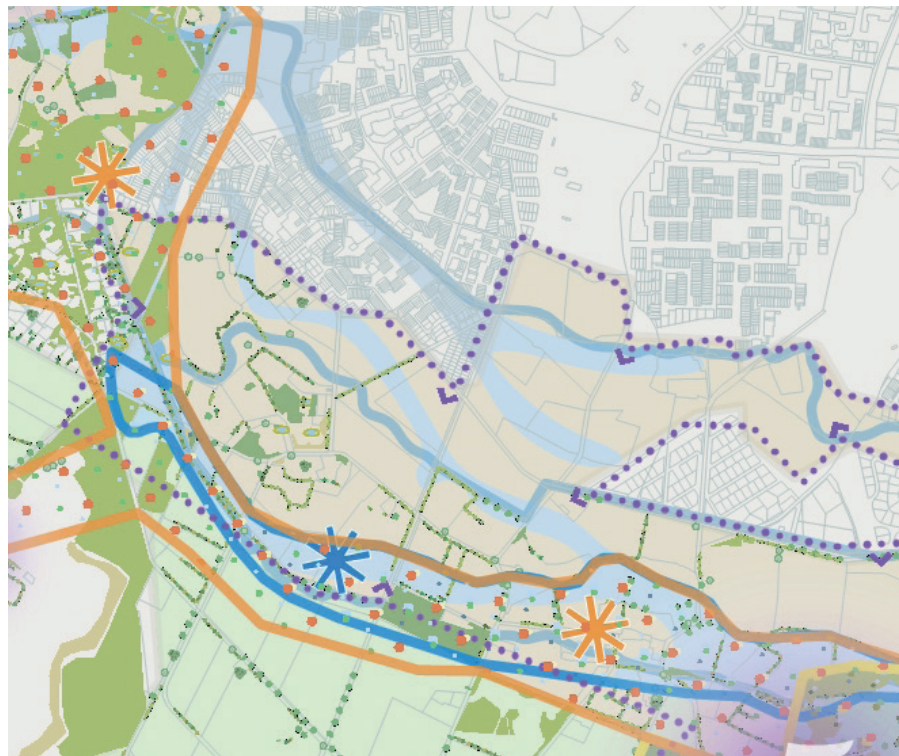
Uitsnede leefgebied VELDONTGINNINGEN

Uitsnede leefgebied BOSLANDSCHAPPEN

Uitsnede leefgebied BEKEN EN MATEN

Afbeelding 4. Opbouw in leefgebieden:

Uitsneden van de ambitiekaart van enkele leefgebieden.

3 | ONZE LEEFGEBIEDEN

In het onderstaande hoofdstuk is de Ambitiekaart Natuur- en Landschapswaarden uit hoofdstuk 2 nader uitgewerkt in leefgebieden. We geven per leefgebied aan wat de kenmerkende icoon- en doelsoorten zijn en ook maken we een onderverdeling in bepalende en ondersteunende inrichtingselementen. Dit verbeelden we met zogenoemde infographics, waaraan af te lezen is welke soorten profiteren van het toepassen van bepalende inrichtingselementen (minimaal 60%) voor het betreffende leefgebied.

3.1 Icoon- en doelsoorten

In het Natuur- en Landschapsplan richten wij ons op het beheer, de versterking en de aanleg van landschapselementen, om een positieve bijdrage te leveren aan het landschap en daarmee aan het leefgebied van soorten die zich daar thuis voelen (veelal gericht op fauna). Daarbij maken wij een onderscheid tussen icoon- en doelsoorten.

Icoonsoorten

De icoonsoorten zijn tot de verbeelding sprekende soorten die in het gebied van nature voorkomen. Deze soorten vragen niet een complete verandering van het gebied, maar een investering in juist de kenmerkende groene en blauwe bouwstenen van het landschap (het leefgebied). Het zijn soorten die herkenbaar zijn en in meer of mindere mate zeldzaam en/of dreigen te verdwijnen en bescherming behoeven (rode lijst).

Doelsoorten

Als de inrichting aansluit bij de wensen van de icoonsoorten, dan profiteren daar vanzelf andere soorten van. Dit zijn de doelsoorten. Veelal ook herkenbare en van nature veel voorkomende soorten, die in vergelijking met de icoonsoorten minder zeldzaam en/of gevoelig zijn voor specifieke inrichtingsmaatregelen (vereisten voor het leefgebied). Enkele soorten zijn toegevoegd die nog niet binnen de gemeente Enschede voorkomen (gesignaleerd zijn), maar waarvoor het leefgebied met de gewenste inrichtingsmaatregelen wel voldoet aan de vereisten voor het leefgebied. Hierdoor worden in de toekomst de voorwaarden gecreeërd om deze soorten ook binnen de gemeente Enschede een plek te kunnen bieden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de ringslang en de hazelworm.

3.1.1 Onderverdeling van leefgebieden

In de Ambitiekaart Natuur- en Landschapswaarden wordt een indeling gemaakt in vijf karakteristieke landschappen, die als het ware van nature een gunstig leefgebied bieden aan icoonsoorten. Deze omgevingen verschillen onderling, omdat elke omgeving bestaat uit andere bepalende inrichtingselementen (identiteit van het landschap). In de ambitiekaart hebben we de volgende onderverdeling aangebracht:

- Leefgebieden binnen de oude hoeven en essen.
- Leefgebieden binnen de veldontginningen.
- Leefgebieden binnen de boslandschappen.
- Leefgebieden in de beken en maten.
- Leefgebieden in het hoogveen.

3.1.2 Icoonsoorten per leefgebied

De icoonsoorten die we hebben toegekend aan de leefgebieden hebben we onder andere afgeleid van de Natuurkansenkaart Enschede (zie bijlage) en NDDF-gegevens (Nationale Databank Flora en Fauna). Deze icoonsoorten kunt u als richtinggevende soorten beschouwen voor het kiezen van de juiste inrichtingselementen. In dit Natuur- en Landschapsplan zijn de volgende soorten toegewezen als icoonsoorten:

OUDE HOEVEN EN ESSEN

- Ringmus
- Patrijs
- Steenuil
- Wilde bij

STEENUIL

VELDONTGINNINGEN

- Kamsalamander
- Geelgors
- Heideblauwtje
- Levendbarende hagedis

HEIDEBLAUWTJE

BOSLANDSCHAPPEN

- Zwarte specht
- Ree
- Boomkikker
- Boomarter

BOOMARTER

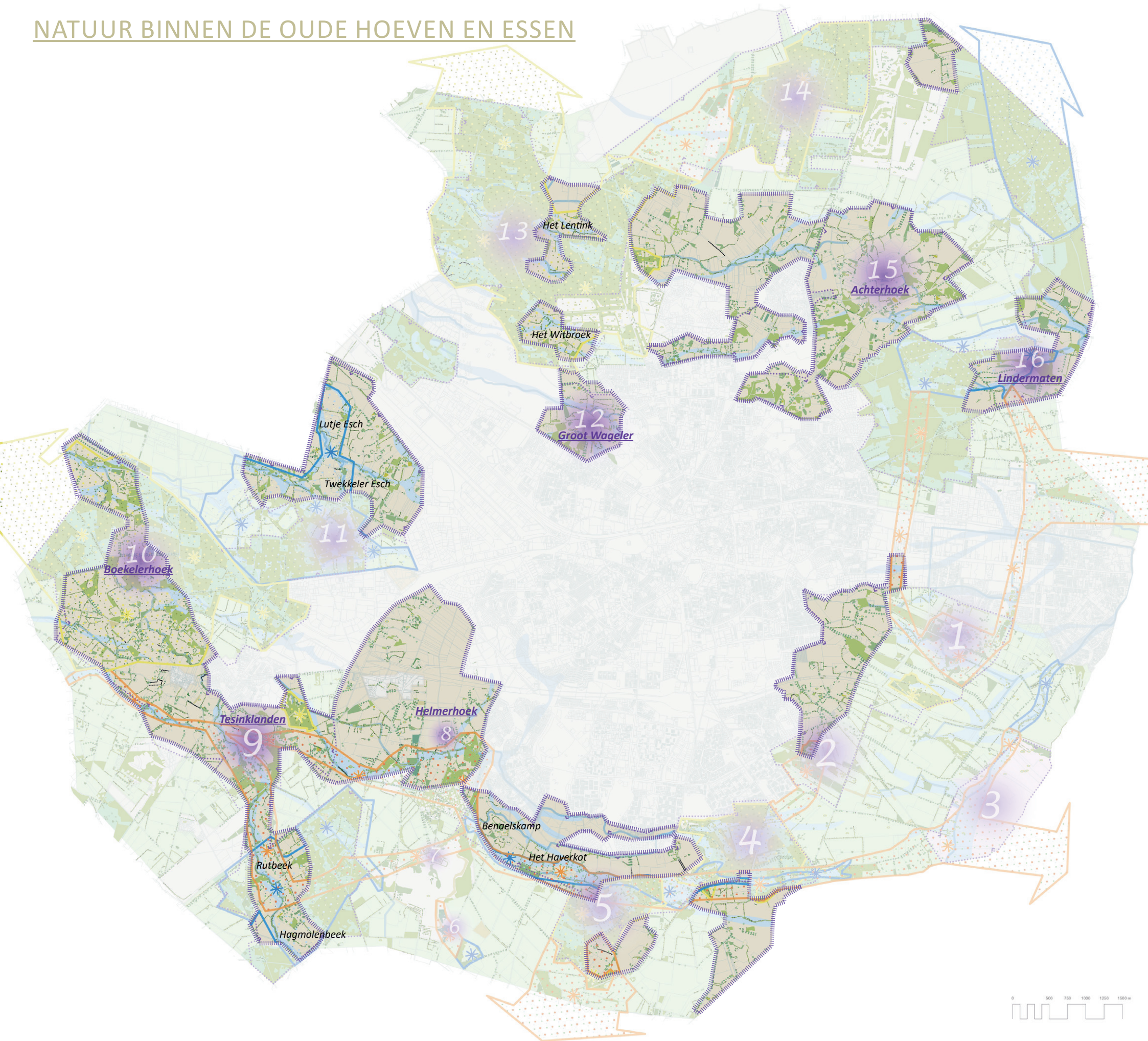
BEKEN EN MATEN

- IJsvogel
- Grote Gele Kwikstaart
- Poelkikker
- Kleine IJsvogelvlinder

IJSVOGEL

NATUUR BINNEN DE OUDE HOEVEN EN ESSEN

Afbeelding 5. De ambitiekaart:

Karakteristieke eenheden van het landschapstype 'oude hoeven en essen'.

RINGMUS

PATRIJS

STEENUIL

WILDE BIJ

3.2.1 Het ideale leefgebied

Deze gebieden in het landelijke gebied van Enschede kenmerken zich door een (oud) agrarisch cultuurlandschap. Het zijn gebieden die relatief hoog gelegen zijn en al eeuwenlang in cultuur zijn. De bebouwing is veelal te vinden op de overgang van de hoge naar de lagere delen (tussen es en beekdal). Naast de openheid van de bolle akkers (essen) die in omvang variëren per locatie, is er sprake van een kleinschalig landschap door de hoeveelheid aan houtopstanden. Denk hierbij aan houtwallen en -singels, loofhoutbosjes en esrandbeplanting (zie bepalende en ondersteunende inrichtingselementen).

1 Onze ICONEN

- Ringmus
- Patrijs
- Steenuil
- Wilde bij

Onze iconen voelen zich thuis in een kleinschalig cultuurlandschap. De ringmus houdt van een omgeving met veel struikgewas, weilanden en vooral oude bomen (met enkele holten). Voor de steenuil mag er een grote variatie aan houtopstanden aanwezig zijn, van houtwallen, heggen tot knoestige bomen. Het open terrein vormt het jachtgebied. De patrijs heeft graag veel ruigte, zoals akkerranden met akkeronkruiden, weiden met hagen en bloemrijke graslanden. Kruidenrijke akkerranden en bloemrijke graslanden hepen ook de wilde bij. Aandacht voor bloemenmengsels gaat uit naar mengsels met Gewone Rolklover, Slangenkruid en Beemdtkroon. Dit zijn soorten die bovengemiddeld vaak door bijen van de rode lijst bezocht worden en ook goed worden bezocht door minder kwetsbare soorten**.

2 Onze DOELSOORTEN*

Zoogdieren:

- Das, Bunzing , Wezel, Steenmarter, Vos, Ree, Egel, Eekhoorn, Gewone grootoorvleermuis, Waterspitsmuis

Vogels:

- Huismus, Boomklever, Grauwe vliegenvanger

Reptielen:

- Hazelworm

Amfibieën:

- Boomkikker, Poelkikker

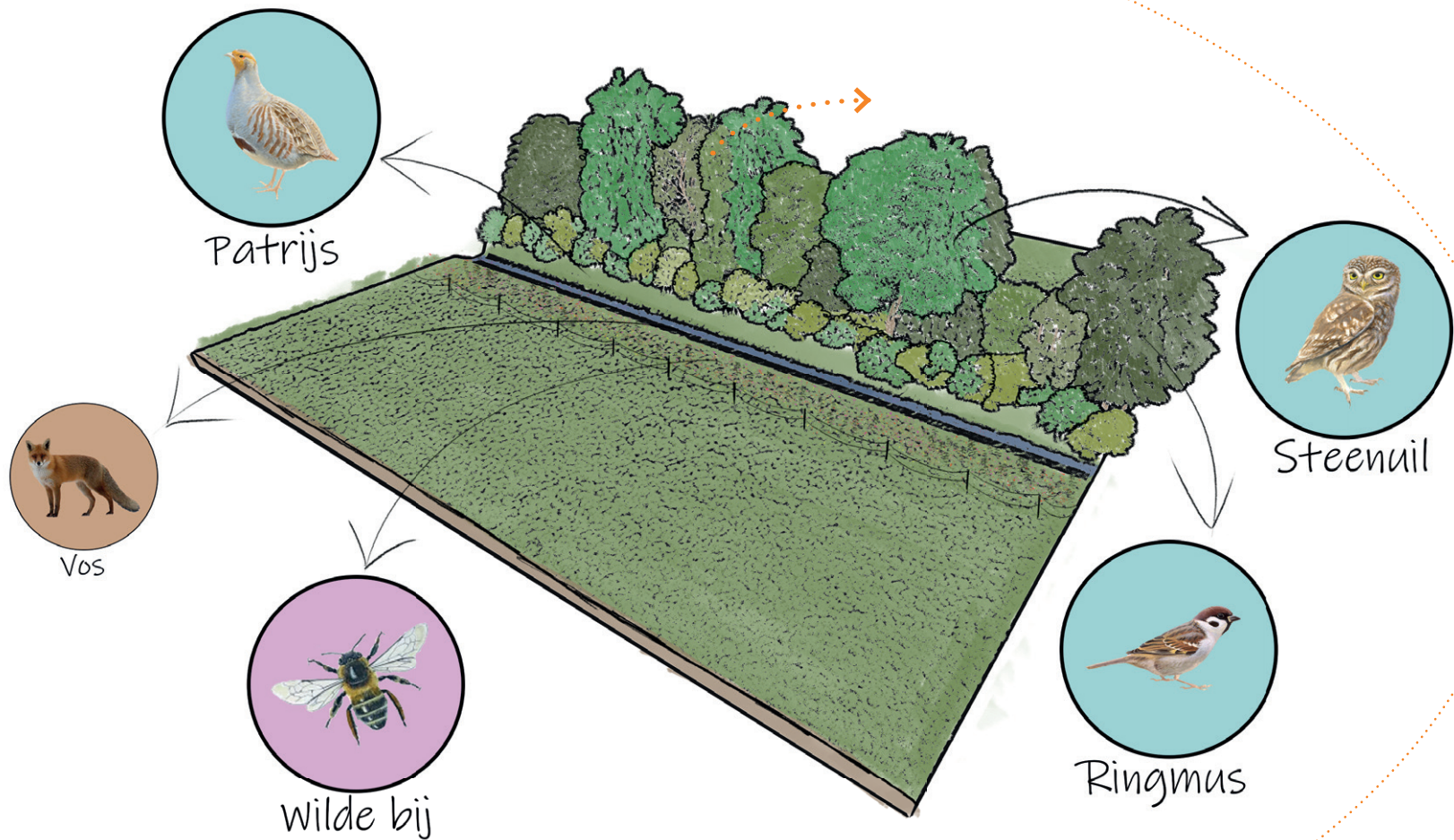
Flora:

- Bosanemoon, Look zonder look, Mispel

* Deze opsomming met doelsoorten is niet uitputtend.

** Bron: <https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/leerstoelgroepen/omgevingswetenschappen/plantencologie-en-natuurbeheer-1/welke-planten-moet-je-inzaaien-als-je-wilde-bijen-wilt-bevorderen.htm>

Beplantingssoorten

Bomen op droge grond:

Zomereik (overwegend) / Ruwe berk (incidenteel)

Bomen op natte grond:

Zwarte els / Wilg / Zachte berk

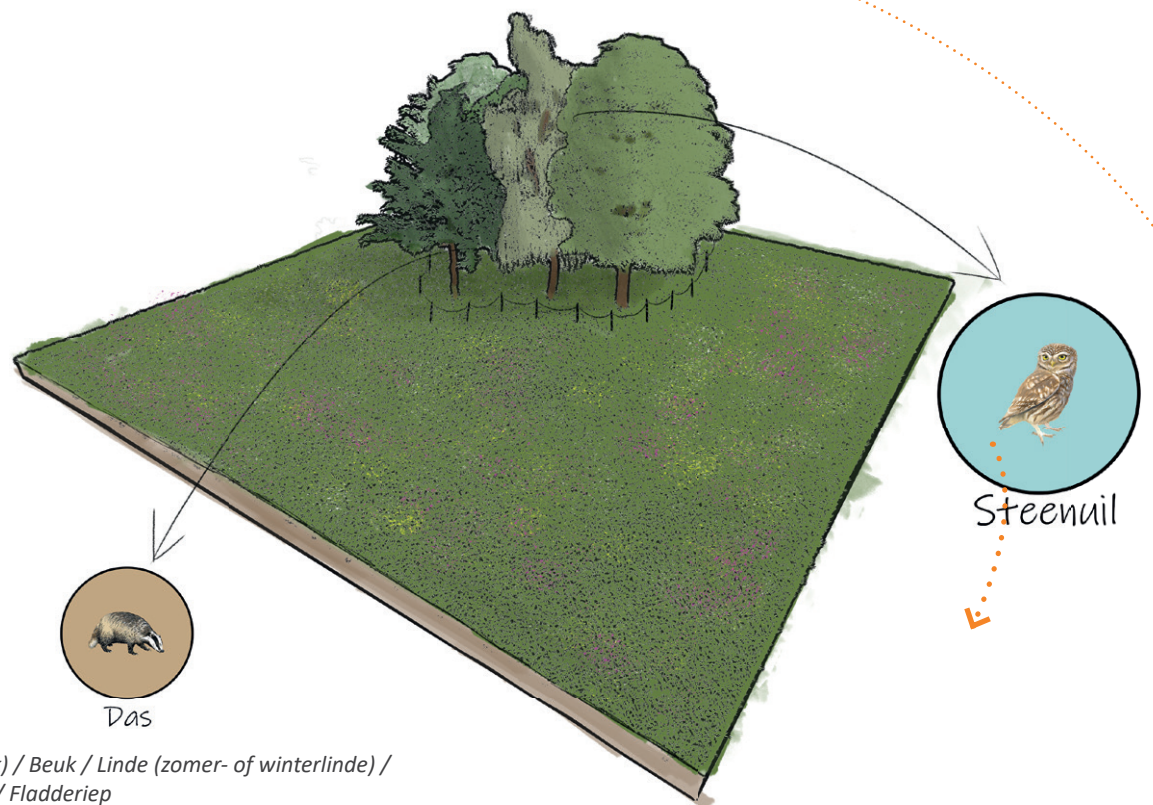
Struweel:

Lijsterbes / Vuilboom / Sleedoorn / Hondсроos / Kardinaalsmuts / Braam / Hazelaar

Kruiden- en faunarijk grasland

HOUTWAL

BOOMGROEP

Beplantingssoorten

Bomen: Eiken (winter- of zomereik) / Beuk / Linde (zomer- of winterlinde) / Haagbeuk / Veldesdoorn / Fladderiep

Kruiden- en faunarijk grasland (N12.02)

1 Bepalende INRICHTINGSELEMENTEN

- Houtwal (waaronder esrandbeplanting)
- Erfbepanting/bosjes (bij boerderij)
- Bomenrij/Lanen (enkel of dubbel)
- Boomgroep (max. 5 stuks)
- Solitaire (knot)boom
- Loofbos
- Kruidenrijke akkerrand

2 Ondersteunende INRICHTINGSELEMENTEN

- Houtsingels (elzen)
- Hakhoutsingel (geriefhout)
- Hoogstamboomgaard
- Gemengd bos
- Hakhoutbos (geriefbosjes)
- Poel

3.2.2 Ambities in kerngebieden*

Kerngebieden binnen de oude hoeven en essen betreffen:

- Helmerhoek
- Tesinklanden
- Boekelerhoek
- Groot Wageler
- Achterhoek
- Lindermaten

3.2.3 Ambities in zoekgebieden*

Op de Ambitiekaart zijn zoekgebieden weergegeven voor de aanleg van bos, het optimaliseren van het watersysteem en het realiseren van ecologische verbindingen. Dit betekent niet dat binnen het zoekgebied op elke locatie een opgave speelt, maar dat er binnen het zoekgebied sprake is van kansrijke locaties om met deze opgaven aan de slag te kunnen en onze ambities te laten landen. Zoekgebieden binnen de oude hoeven en essen betreffen:

Zoekgebieden voor bosaanleg

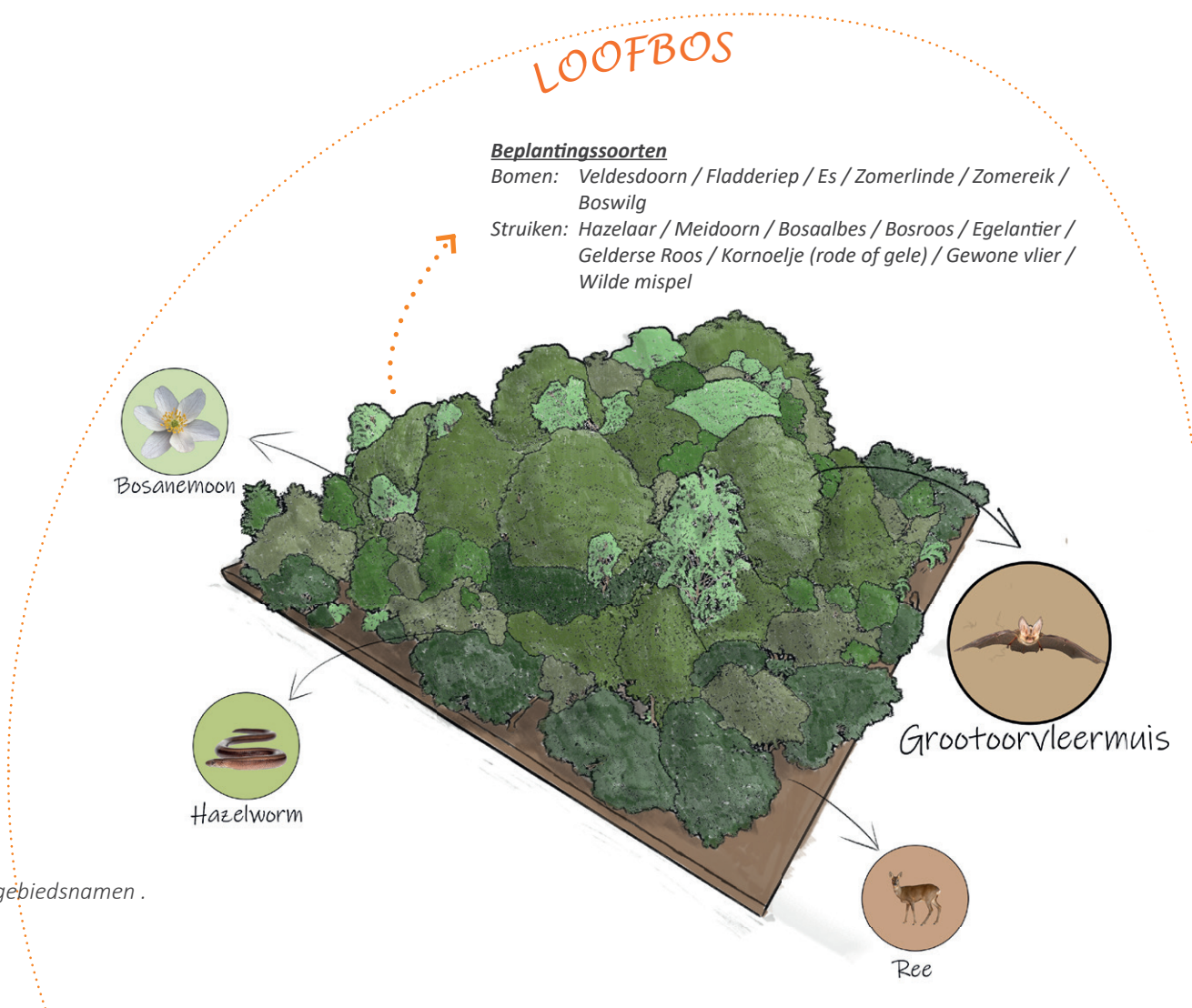
- Tesinklanden
- Het Lentink en Het Witbroek

Zoekgebieden voor optimalisatie van het watersysteem

- Tweekeler Esch en Lutje Esch (Strootbeek en Schoolbeek)
- Lindermaten

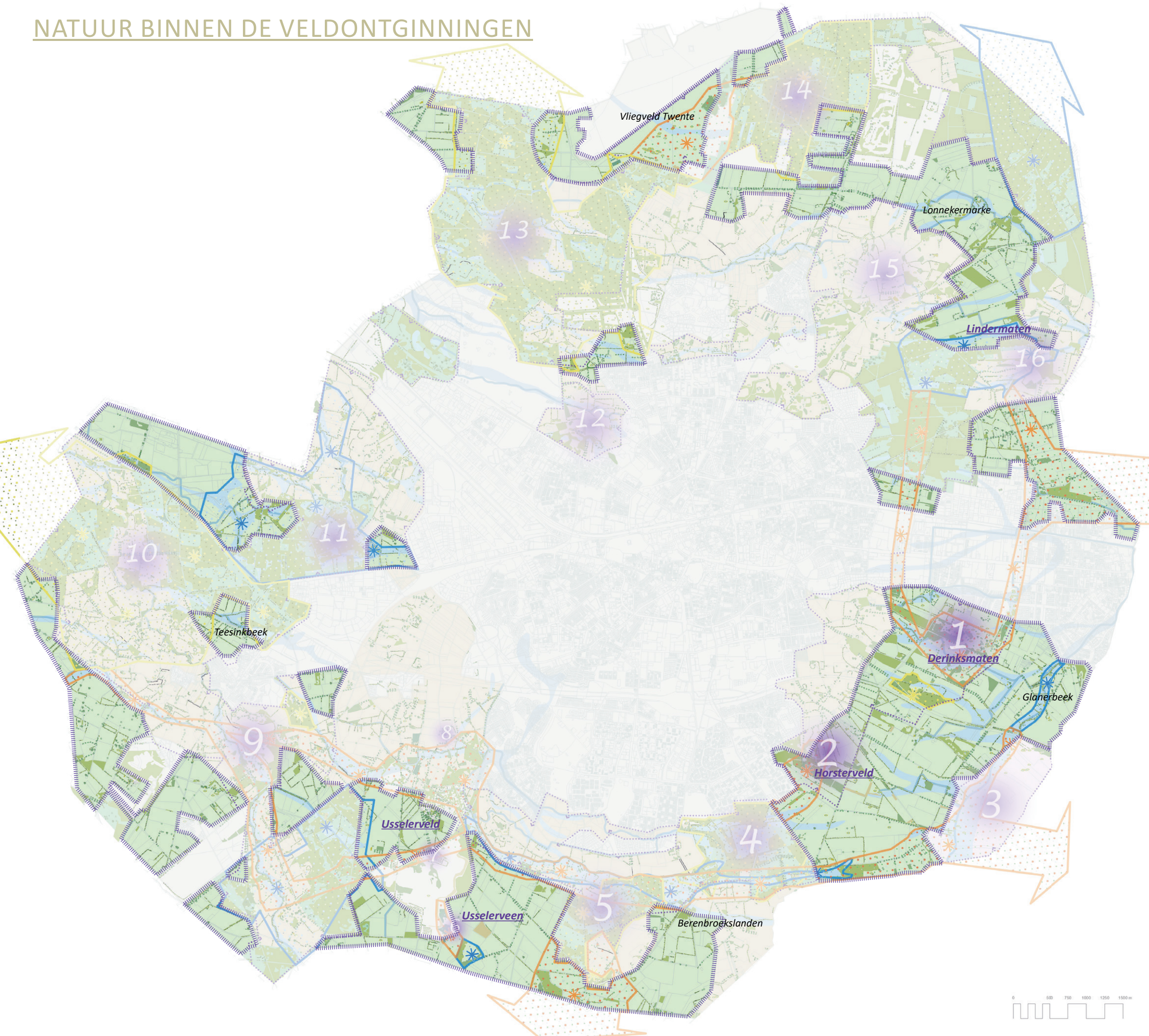
Zoekgebieden voor ecologische verbindingen

- Benaelskamp en Het Haverkot (Bruninksbeek)
- Rutbeek
- Hagmolenbeek
- Helmerhoek (Broekheurnerbeek en Usselerstroom)
- Tesinklanden (Teesinkbeek en Boekelerbeek)

* Naamgeving is gebaseerd op historische gebiedsnamen .
(bron: www.topotijdreis.nl)

NATUUR BINNEN DE VELDONTGINNINGEN

Afbeelding 6. De ambitiekaart:

Karakteristieke eenheden van het landschapstype 'veldontginningen'.

KAMSALAMANDER

GEELGORS

HEIDEBLAUWTJE

LEVENDBARENDE HAGEDIS

3.3.1 Het ideale leefgebied

Deze gebieden in het landelijk gebied van Enschede bestonden een lange tijd uit woeste gronden. Onontgonnen gronden (niemandsland) die gebruikt werden als grasgebied voor schapen (en in mindere mate koeien) en bestonden uit velden en heide. Pas vanaf de 18e eeuw begon men met de omvorming van deze gebieden tot landbouwgebied en landgoederen met (productie)bos. Daarbij werd een duidelijke ruimtelijke (en functionele) ordening gehanteerd van rechte wegen, wegbeplanting en blok- en rechthoekvormige bospercelen. Het landschap kent grotere maatverhouding ten opzichte van de oude hoeven en essen. In plaats van kleinschaligheid is hier sterker sprake van vergezichten en een afwisseling in openheid van gras- en bouwland en beslotenheid van de houtopstanden. Beplanting bestaat met name uit elzen- en hakhoutsingels, (knot)bomenrijen en bossen (zie bepalende en ondersteunende inrichtingselementen). Plaatselijk zijn nog restanten aanwezig van het oorspronkelijke heidelandschap. Deze gebiedjes zijn van grote waarde voor de natuur.

1 Onze ICONEN

- Kamsalamander
- Adder
- Heideblauwtje
- Levendbarende hagedis

Onze iconen houden van bosrijke en kleinschalige landschappen in de nabijheid van (voortplantings)water. Voor de kamsalamander betreft dit visvrije wateren, zoals poelen en (matig voedselrijke) vennen en leemputten. De naam zegt het al: het heideblauwtje komt voor in vochtige en droge heide, waarbij Gewone dophei en Struikhei vaak gebruikte nectarplanten zijn. De levendbarende hagedis komt vooral voor op de resterende heideveldjes, maar ook in open bossen, ruige graslanden en wegbermen. Het is een vochtminnende soort. De geelgors is gebaat bij zandwegen en houtsingels.

2 Onze DOELSOORTEN*

Zoogdieren:

- Das, Bunzing, Wezel, Steenmarter, Vos, Egel, Eekhoorn Laatvlieger

Vogels:

- Steenuil, Huismus, Patrijs

Reptielen:

- Adder

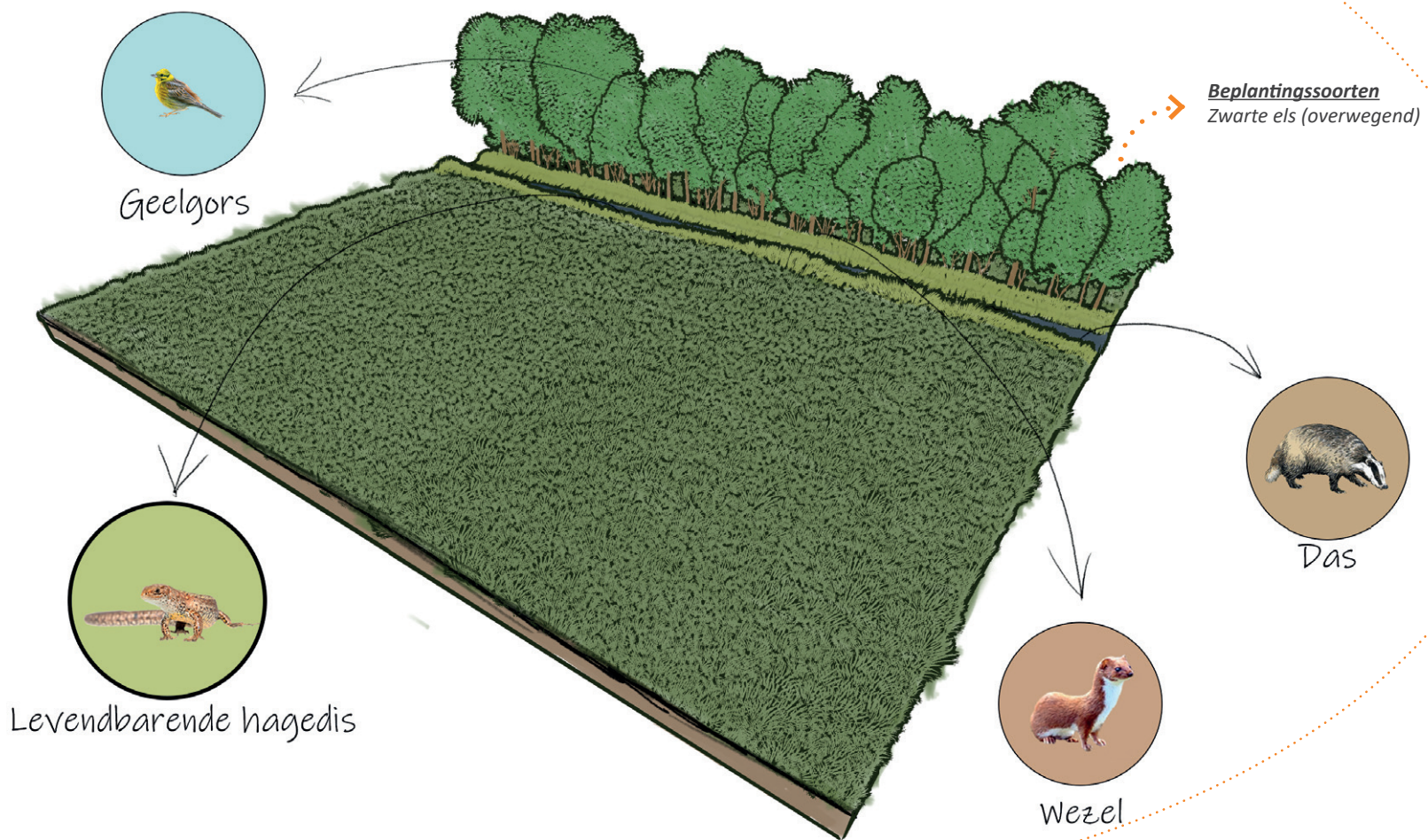
Amfibieën:

- Boomkikker, Poelkikker

Flora:

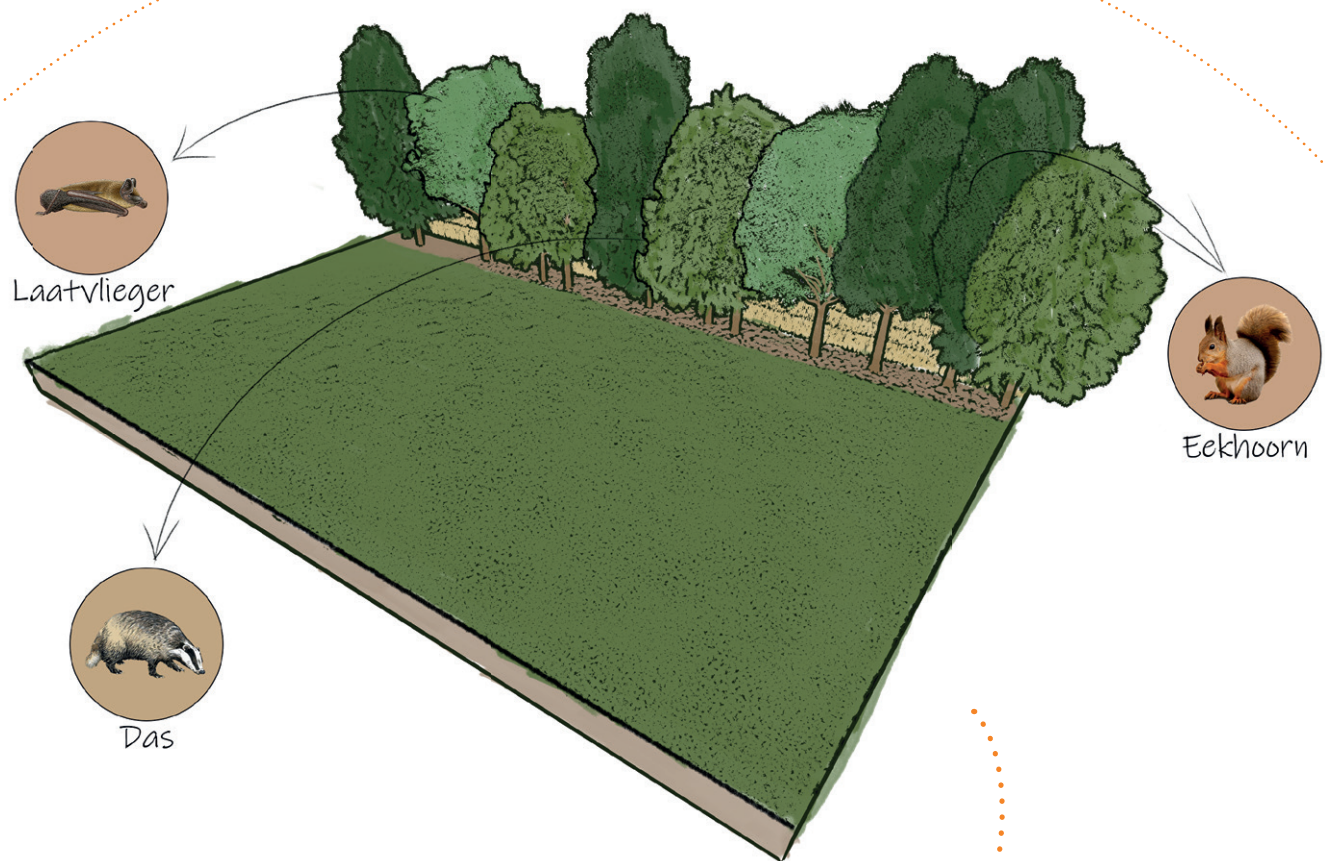
- Brem

*Deze opsomming met doelsoorten is niet uitputtend.

ELZENSINGEL

BOMENRIJ

Beplantingssoorten

Bomen op droge grond: Zomereik (overwegend) / Ruwe berk (incidenteel)
Bomen op natte grond: Zwarte els / Zachte berk

1 Bepalende INRICHTINGSELEMENTEN

- Elzensingel
- Hakhoutsingel
- Bomenrij (enkel of dubbel)
- Loofbos
- Kruidenrijke akkerranden

2 Ondersteunende INRICHTINGSELEMENTEN

- Hakhoutbos (geriefbosjes)
- Erfbeplanting (bij boerderij)
- Knotbomenrij
- Solitaire (knot)boom
- Boomgroep (max. 5 stuks)
- Hoogstamboomgaard
- Naaldbos
- Gemengd bos
- Poel

3.3.2 Ambities in kerngebieden*

Kerngebieden binnen de veldontginningen betreffen:

- Derkinksmaten
- Horsterveld
- Usselerveen
- Usselerveld
- Lindermaten

3.3.3 Ambities in zoekgebieden*

Op de Ambitiekaart zijn zoekgebied weergegeven voor de aanleg van bos, het optimaliseren van het watersysteem en het realiseren van ecologische verbindingen. Dit betekent niet dat binnen het zoekgebied op elke locatie een opgave speelt, maar dat er binnen het zoekgebied sprake is van kansrijke locaties om met deze opgaven aan de slag te kunnen en onze ambities te laten landen. Zoekgebieden binnen de veldontginningen betreffen:

Zoekgebieden voor bosaanleg

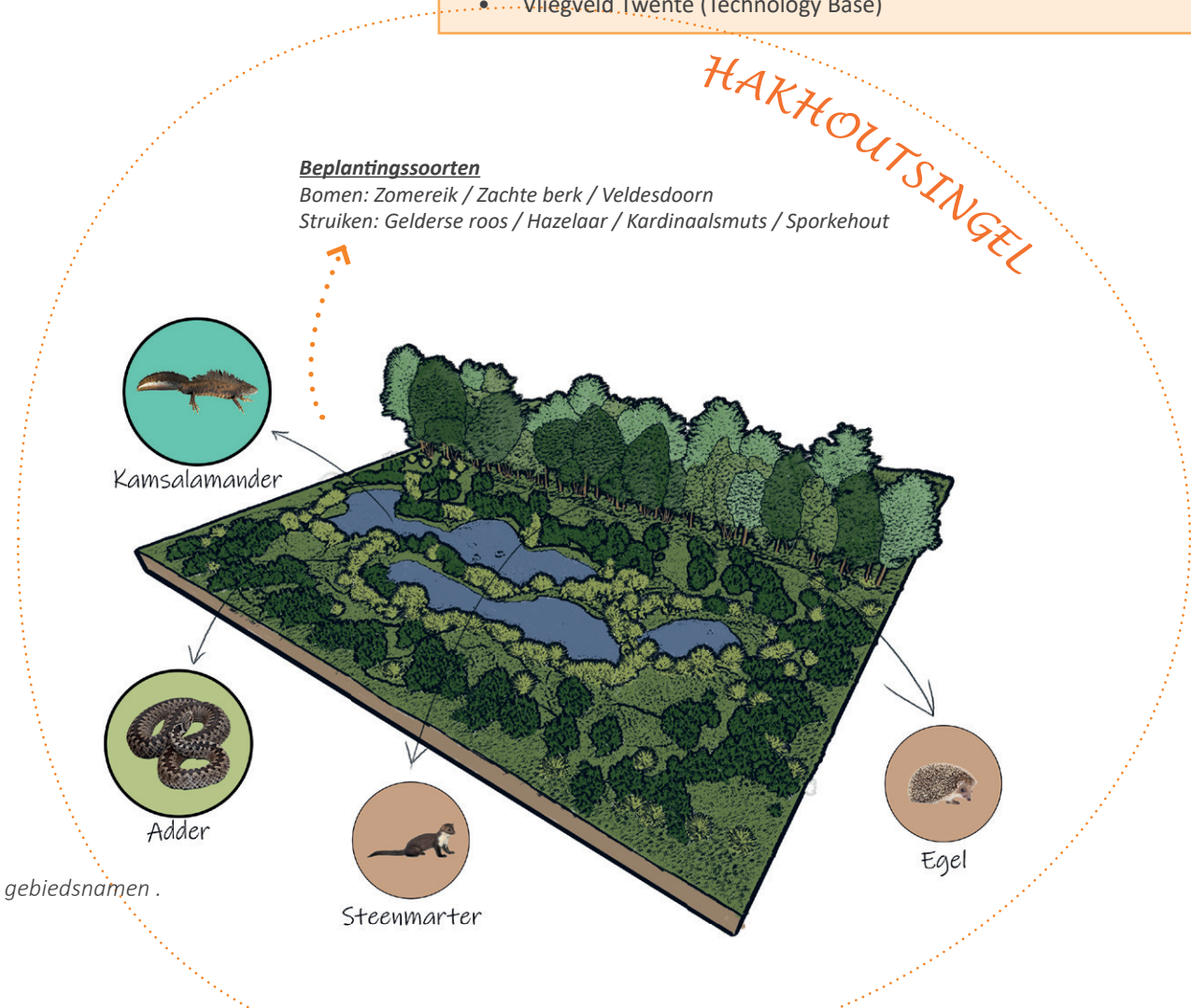
- Derkinkshoek
- Teesinkbeek

Zoekgebieden voor optimalisatie van het watersysteem

- Glanerbeek
- Usselerveen
- Lonnekermarke

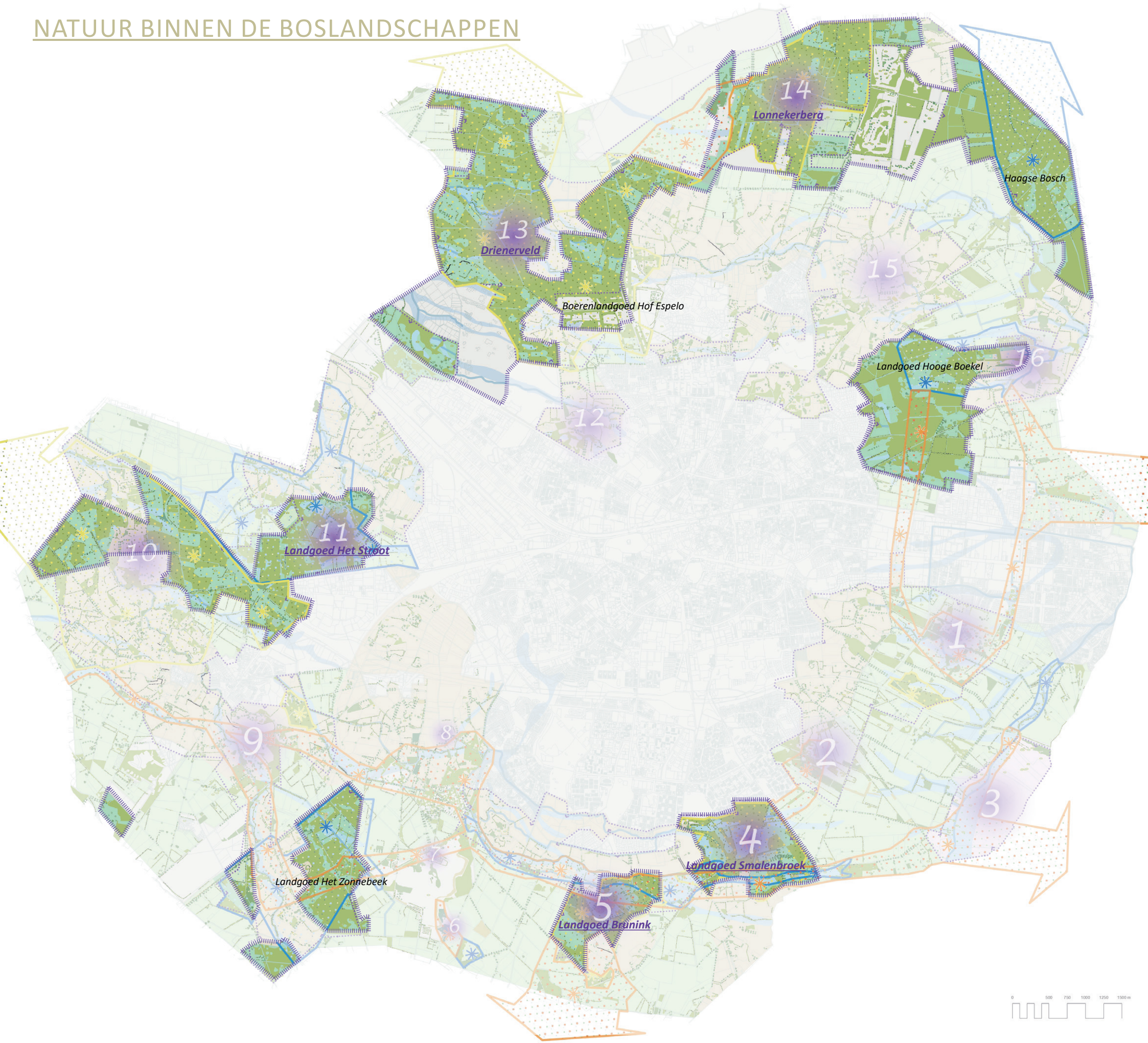
Zoekgebieden voor ecologische verbindingen

- Derkinksmaten
- Horsterveld
- Berenbroekslanden
- Usselerveen-Rutbeek
- Usselerveld-Rutbeek
- Vliegveld Twente (Technology Base)

* Naamgeving is gebaseerd op historische gebiedsnamen.
 (bron: www.topotijdreis.nl)

NATUUR BINNEN DE BOSLANDSCHAPPEN

Afbeelding 7. De ambitiekaart:

Karakteristieke eenheden van het landschapstype 'boslandschap'.

ZWARTE SPECHT

REE

BOOMKIKKER

BOOMMARTER

3.4.1 Het ideale leefgebied

De boslandschappen treffen we vaak aan op één van de vele landgoederen die Enschede rijk is. Elk landgoed heeft een eigen identiteit, veelal ontstaan in het voorheen onontgonnen gebied en kan bestaan uit verschillende ruimtelijke eenheden. Bij elk landgoed is in meer of mindere mate sprake van een combinatie van buitenplaats (met parkdeel en villa), een boslandschap en/of agrarisch gebruik van grond (met villa ontworpen in een esthetische setting). Vanwege het aanwezige 'groene raamwerk' en de royale oppervlakten vormen de landgoederen belangrijke leefgebieden (verbijfs- en verbindingssplekken) voor de fauna. Beplanting bestaat naast bossen uit houtwallen- en houtsingels, bomenrijen, bomengroepen, solitaire bomen, hoogstamfruitgaarden en erfbeplanting (zie bepalende en ondersteunende inrichtingselementen).

1 Onze ICONEN

- Zwarte specht
- Ree
- Boomkikker
- Boommarter

Onze iconen voelen zich thuis in een afwisselend boslandschap. Zwarte spechten komen bijvoorbeeld veel voor in naaldbossen (foerageergebied), afgewisseld door beukenlanen (nestholte) en open percelen. Het ree komt veel voor en past zich gemakkelijk aan cultuurlandschappen aan. Voorwaarde is dat er voldoende voedsel, dekking en rust aanwezig is. Overgangsgebieden van loofbossen naar open terreinen vormen voorkeursgebieden. Boomkikkers stellen hoge eisen aan het leefgebied en zijn met name afhankelijk van vooral zonnig gelegen zoom- en mantelvegetaties, vegetaties van meerjarige kruiden en braamstruwelen. Als behendige klimmer leeft de boommarter bij voorkeur in bossen. Dit kunnen bossen van allerlei typen en leeftijden zijn (ook jong bos).

2 Onze DOELSOORTEN*

Zoogdieren:

- Vos, Das, Egel, Eekhoorn, Franjestaart

Vogels:

- Middelste bonte specht, Ransuil, Wielewaal, Steenuil, Huismus

Reptielen:

- Hazelworm

Amfibieën:

- Kamsalamander, Poelkikker

Insecten:

- Kleine IJsvogelvlinder

Flora:

- Bosanemoon

*Deze opsomming met doelsoorten is niet uitputtend.

Zwarte specht

Middelste bonte specht

Ransuil

Boommarter

Beplantingssoorten

Diverse loofbomen.

O.a. Eiken (winter- of zomereik) / Berk / Iep

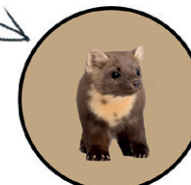
BOMENLAAN

Wielewaal

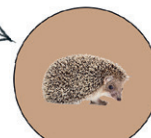
Zwarte specht

Boommarter

Ree

Egel

Beplantingssoorten

Bomen: Eiken (winter- of zomereik) / Den / Beuk /
Ruwe of zachte berk / Lijsterbes / Sporkehout /
Populier / Es / Esdoorn / Haagbeuk / Iep / Els
Struiken: Bosaalbes / Meidoorn (eenstijlig of tweestijlig) /
Hondsroos / Hulst / Inheemse vogelkers /
Kardinaalsmuts / Kruisbes / Wilde appel / Wilde kers /
Zwarte bes

GEMENGD BOS

1 Bepalende INRICHTINGSELEMENTEN

- Houtwal
- Bomenrij/Lanen (enkel of dubbel)
- Boomgroep (max. 5 stuks)
- Solitaire (knot)boom
- Loofbos
- Naaldbos
- Gemengd bos
- Hakhoutbos (geriefbos)
- Hakhoutsingel (geriefhout)
- Elzensingel
- Hoogstamboomgaard

2 Ondersteunende INRICHTINGSELEMENTEN

- Erfbeplanting/bosjes (bij boerderij)
- Knotbomenrij
- Poel

3.4.2 Ambities in kerngebieden*

Kerngebieden binnen de boslandschappen betreffen:

- Landgoed Smalenbroek
- Landgoed Brunink
- Landgoed Het Stroot
- Drienveld
- Lonnekerberg

3.4.3 Ambities in zoekgebieden*

Op de Ambitiekaart zijn zoekgebied weergegeven voor de aanleg van bos, het optimaliseren van het watersysteem en het realiseren van ecologische verbindingen. Dit betekent niet dat binnen het zoekgebied op elke locatie een opgave speelt, maar dat er binnen het zoekgebied sprake is van kansrijke locaties om met deze opgaven aan de slag te kunnen en onze ambities te laten landen. Zoekgebieden binnen het boslandschap betreffen:

Zoekgebieden voor bosaanleg

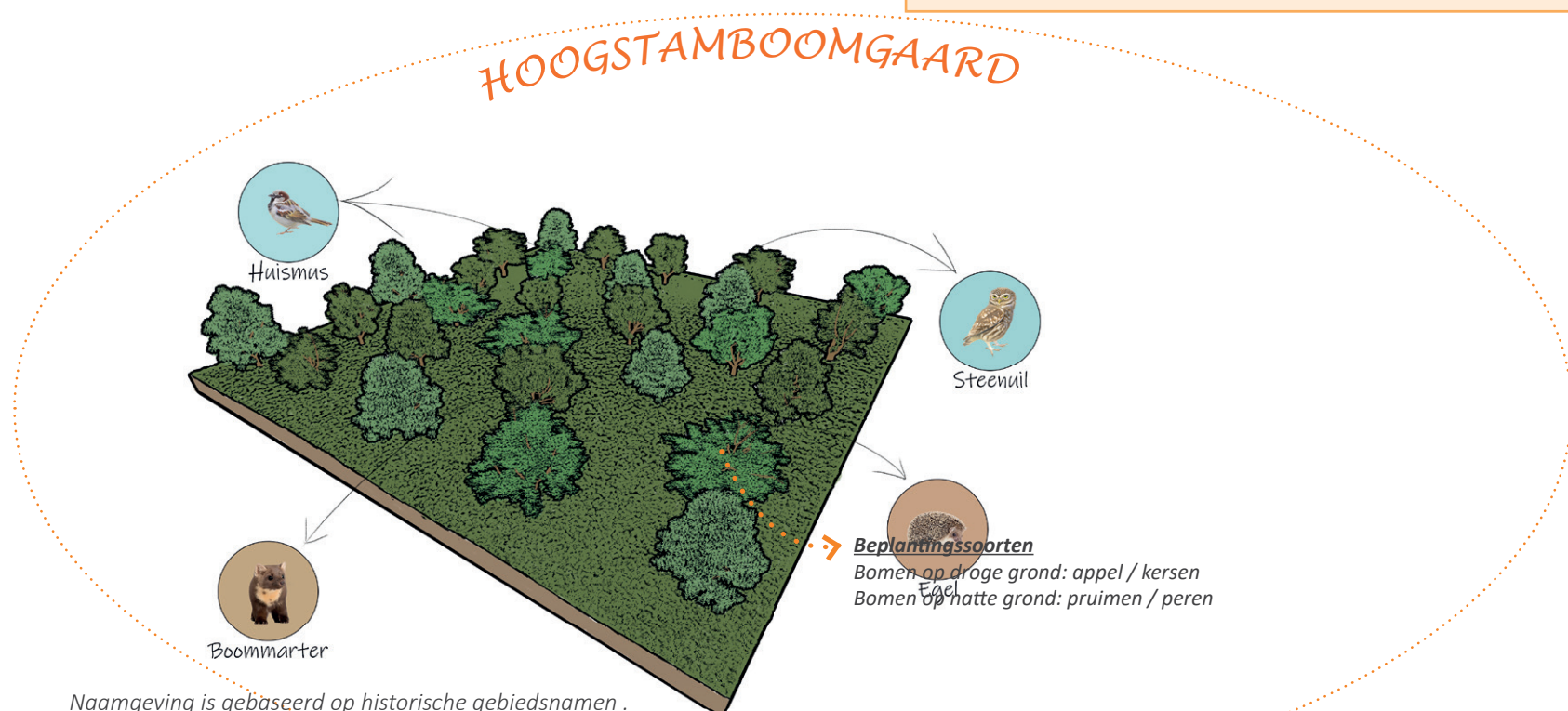
- Landgoed Smalenbroek
- Landgoed Brunink
- Landgoed Het Stroot
- Drienveld
- Boerenlandgoed Hof Espelo
- Lonnekerberg

Zoekgebieden voor optimalisatie van het watersysteem

- Landgoed Smalenbroek
- Landgoed Brunink
- Buitenplaats Het Zonnebeek
- Landgoed Het Stroot
- Haagse Bosch
- Landgoed Hooge Boekel

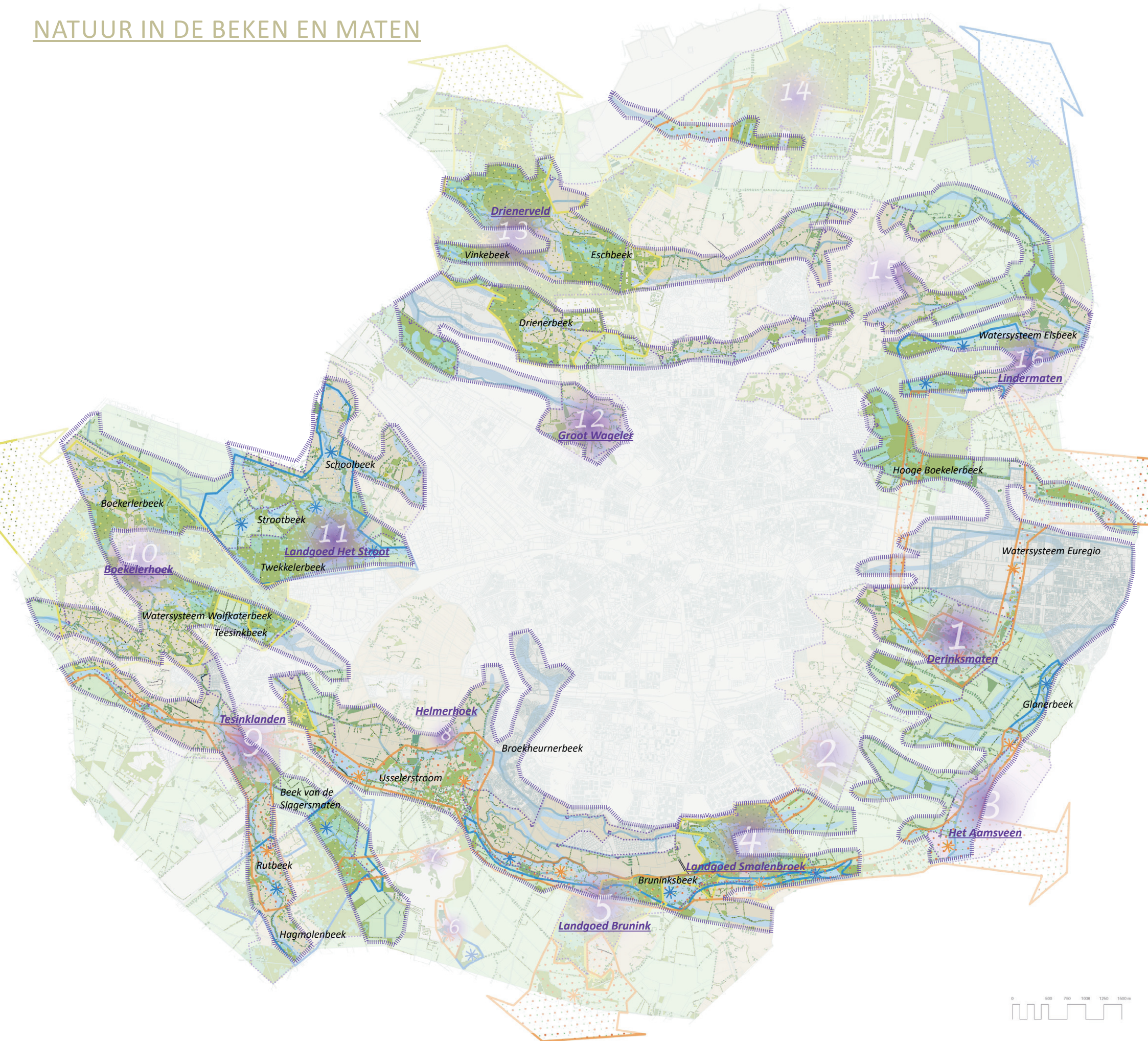
Zoekgebieden voor ecologische verbindingen

- Landgoed Smalenbroek
- Landgoed Brunink
- Buitenplaats Het Zonnebeek
- Landgoed Hooge Boekel

* Naamgeving is gebaseerd op historische gebiedsnamen.
 (bron: www.topotijdreis.nl)

NATUUR IN DE BEKEN EN MATEN

Afbeelding 8. De ambitiekaart:

Karakteristieke eenheden van het landschapstype 'beken en maten'.

IJSVOGEL

GROTE GELE KWIKSTAART

POELKIKKER

KLEINE IJSVOGELVLINDER

3.5.1 Het ideale leefgebied

In het buitengebied van Enschede zijn vele beeklopen gelegen die het water via (droge) dalen vanaf de stuwwal afvoeren naar de lager gelegen delen. Van oudsher bestaat het aangrenzende matenlandschap uit natte hooilanden, direct aan de beek met begeleidende beplanting van elzen, wilgen, populieren en essen. Met het Natuur- en Landschapsplan willen we werken aan het herstellen van dit systeem, waarbij weer meer aandacht is voor het langer vasthouden en bergen van water, met name om een robuuster systeem in te richten dat beter bestand is tegen (lange) droogte. Inrichtingsmaatregelen beperken zich dus niet tot houtopstanden langs de beekloop zelf, maar ook de aangrenzende percelen. Door meer ruimte te geven aan het watersysteem en natte verbindingen worden voor diverse soorten het leefgebied uitgebreid en is er sprake van een sterkere uitwisseling met andere leefgebieden.

1 Onze ICONEN

- IJsvogel
- Grote gele kwikstaart
- Poelkikker
- Kleine ijsvogelvlinder

Onze iconen houden van water, variërend van (langzaam) stromende beken tot stilstaande (visrijke) wateren. IJsvogels hebben bij voorkeur helder, stromend water met visjes en waterinsecten, met als uitvalsbasis bomen of struiken langs de oever. De Grote Gele Kwikstaart broedt en foerageert vrijwel uitsluitend aan de oevers van beken, het liefst met loofbos of loofbomen omzoomd. Ook in bebouwd gebied, met name dorpen waar beken doorheen lopen, broedt de Grote Gele Kwikstraat. De poelkikker is een zon- en warmteminnende soort met een voorkeur voor onbeschaduwde wateren. De oeverzone moet bij voorkeur goed begroeid zijn. Voorkeur hebben zwak zure, stilstaande wateren in bos- en heidegebieden. Verder komt de poelkikker voor in vennen, poelen en watergangen in hoogveengebieden (het Aamsveen). De Kleine ijsvogelvlinder komt voor op open plekken in vochtige loofbossen en zet eitjes af op bladeren van Wilde Kamperfoelie. Vaak gebruikte nectarplanten zijn braam en Sporkehout.

2 Onze DOELSOORTEN*

Zoogdieren:

- Waterspitsmuis

Vogels:

- Grote gele kwikstaart, Grote lijster

Reptielen:

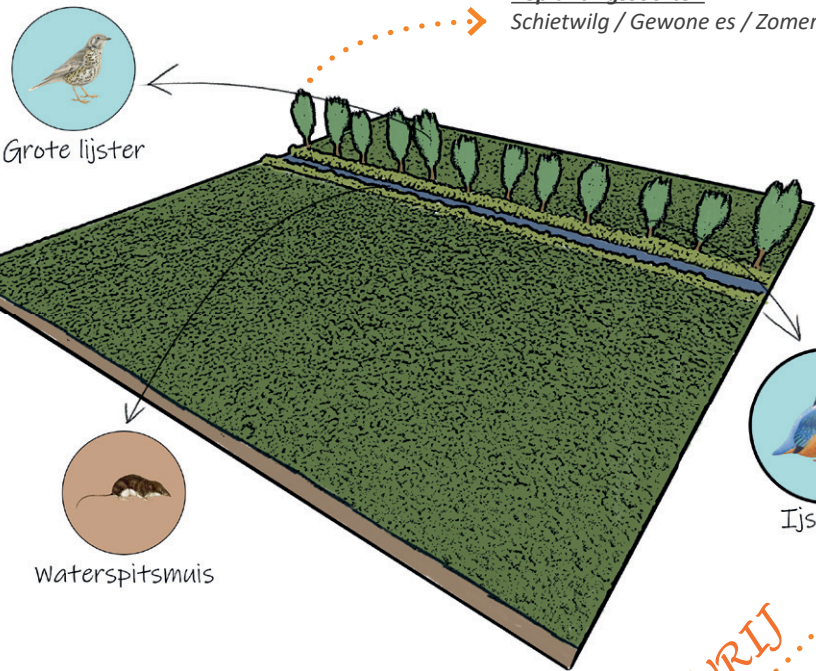
- Boomkikker, Ringslang

Flora:

- Pinksterbloem, Dotterbloem

*Deze opsomming met doelsoorten is niet uitputtend.

Beplantingssoorten
 Schietwilg / Gewone es / Zomereik

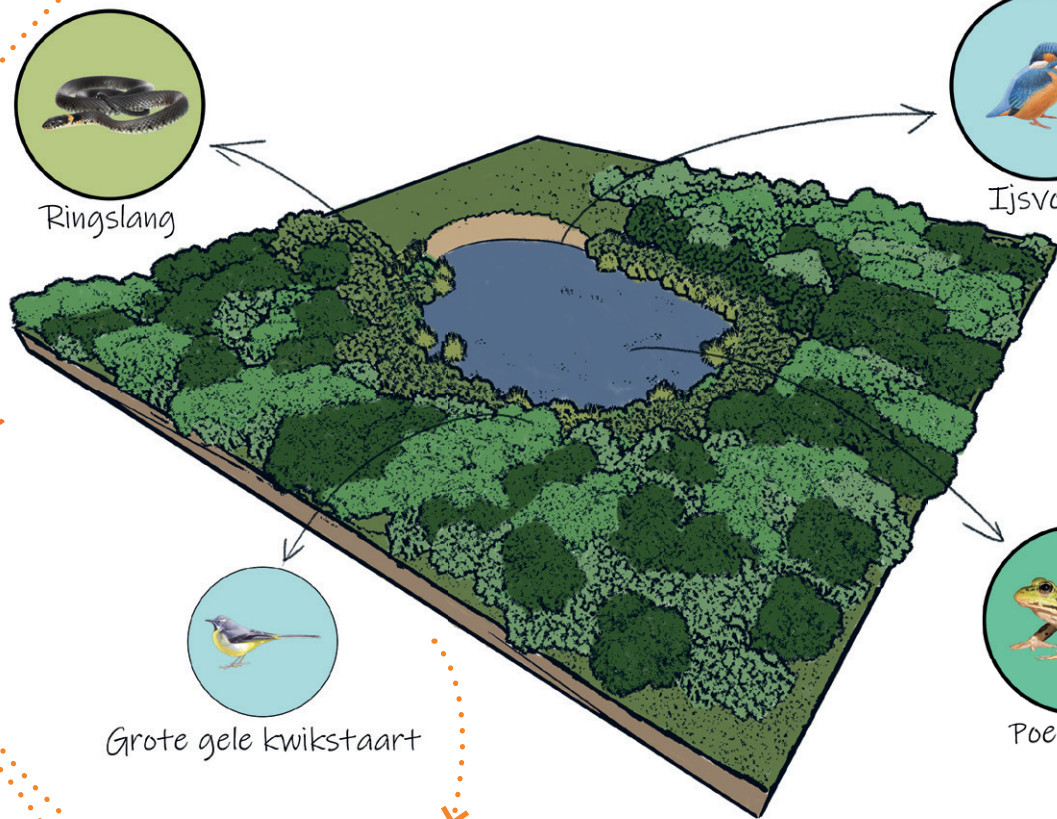
Grote lijster

Waterspitsmuis

Ijsvogel

KNOTBOMENRIJ

POEL

Ringslang

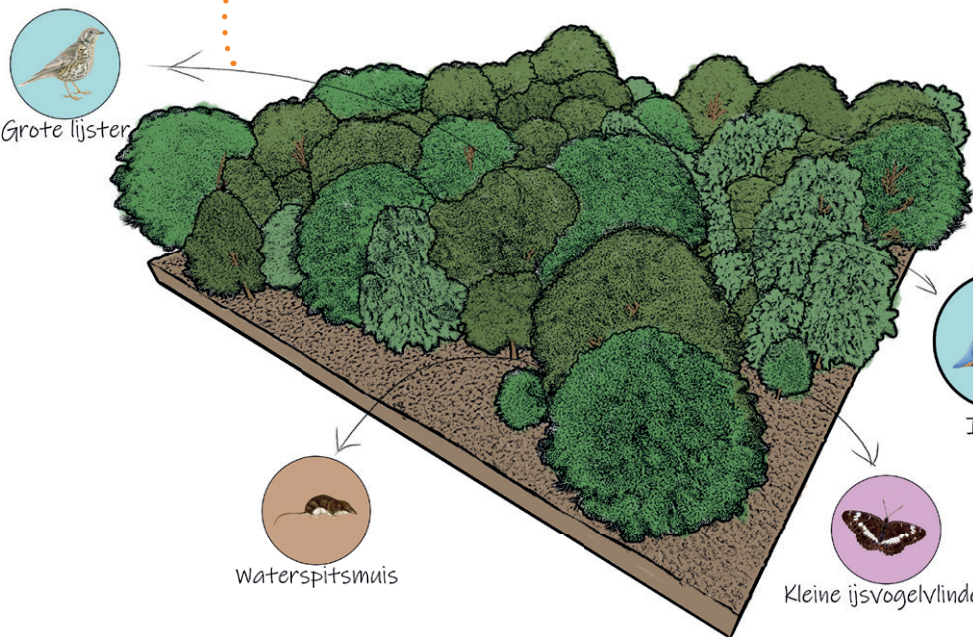
Ijsvogel

Grote gele kwikstaart

Poelkikker

HAKHOUTBOS

Beplantingssoorten
 Bomen: Zomereik / Zwarte els / Schietwilg / Katwilg / Gewone es / Ruwe berk

Grote lijster

Waterspitsmuis

Ijsvogel

Kleine ijsvogelvlinder

Beplantingssoorten
 Struiken: Bittere wilg / Geoorde wilg / Grauwe wilg / Kraakwilg

1 Bepalende INRICHTINGSELEMENTEN

- Elzensingel
- Hakhoutsingel (geriefhout)
- Hakhoutbos (geriefbosjes)
- Knotbomenrij
- Poel

2 Ondersteunende INRICHTINGSELEMENTEN

- Erfbeplanting/bosjes (bij boerderij)
- Naaldbos
- Gemengd bos
- Loofbos
- Bomenrij (enkel of dubbel)
- Solitaire (knot)boom
- Boomgroep (max. 5 stuks)

3.5.2 Ambities in kerngebieden*

Kerngebieden in de beken en maten betreffen:

- Derkinksmaten
- Het Aamsveen
- Landgoed Smalenbroek
- Landgoed Brunink
- Helmerhoek
- Tesinklanden
- Boekelerhoek
- Landgoed Het Stroot
- Groot Wageler
- Drienveld
- Lindermaten

3.5.3 Ambities in de zoekgebieden*

Op de Ambitiekaart zijn zoekgebied weergegeven voor de aanleg van bos, het optimaliseren van het watersysteem en het realiseren van ecologische verbindingen. Dit betekent niet dat binnen het zoekgebied op elke locatie een opgave speelt, maar dat er binnen het zoekgebied sprake is van kansrijke locaties om met deze opgaven aan de slag te kunnen en onze ambities te laten landen. Zoekgebieden in de beken en maten betreffen:

Zoekgebieden voor bosaanleg

- Bruninksbeek
- Watersysteem Wolfkaterbeek
- Boekelerbeek
- Drienerbeek
- Vinkebeek
- Eschbeek

Zoekgebieden voor optimalisatie van het watersysteem

- Glanerbeek
- Landgoed Smalenbroek
- Landgoed Brunink
- Teesinkbeek
- Rutbeek
- Beek van de Slagersmaten
- Watersysteem Hagmolenbeek
- Tweekelerbeek
- Strootbeek
- Schoolbeek
- Watersysteem Elsbeek

Zoekgebieden voor ecologische verbindingen

- Derkinksmaten
- Het Aamsveen
- Landgoed Smalenbroek
- Landgoed Brunink
- Teesinkbeek
- Rutbeek
- Broekheurnerbeek
- Usselerstroom
- Hooge Boekelerbeek
- Watersysteem Euregio

* Naamgeving is gebaseerd op historische gebiedsnamen.
(bron: www.topotijdreis.nl)

4 | AAN DE SLAG!

In het onderstaande hoofdstuk zijn een zevental opgaven uit de Visie landelijk gebied gekoppeld aan doelstellingen uit het Natuur- en Landschapsplan. Deze opgaven hebben we niet in één keer gerealiseerd. Daarom wordt in dit hoofdstuk ook een werkwijze beschreven op welke wijze wij aan de slag willen met deze opgaven.

4.1 De opgaven

Om de Visie landelijk gebied meer te laten zijn dan alleen een vergezicht hebben we in de visie 20 opgaven opgenomen. Opgaven waarmee we actief willen bijdragen aan de realisatie visie. Deze opgaven maken onze ambities meetbaar en concreet.

Met het Natuur- en Landschapsplan willen we de natuur, de biodiversiteit en het landschap behouden en versterken (doelstelling). Aan die doelstelling hebben we 7 opgaven uit de Visie landelijk gebied gekoppeld, te weten:

BLOEMRIJKE AKKERRANDEN

- Initiatief van LTO om tegen een beperkte vergoeding akkerranden met bloemrijke kruidenmengsels in te zaaien.
- Prestatie: Van 3 naar 15 ha. (tussen 2021 en 2030).
- Instrument: Natuur- en landschapsfonds / Fonds Landelijk Gebied (zie hoofdstuk 4).

Geschikte leefgebieden zijn:

De oude hoeven en essen, veldontginningen en boslandschappen

DUURZAAM BERM EN SLOOTKANTBEHEER

- Bij het beheer en onderhoud meer rekening houden met biodiversiteit. Landbouwers tegen vergoeding in te schakelen.
- Prestatie: Geleidelijk omschakelen zodat in 2025 alle geschikte bermen en slootkanten van de gemeente natuurinclusief worden beheerd.
- Instrument: Gemeentelijk beheer- en onderhoudsplan.

Geschikte leefgebieden zijn:

Alle gebieden.

NIEUWE BOMEN

- Voor elke inwoner 1 nieuwe boom.
- Prestatie: 170.000 nieuwe bomen (inclusief houtwallen en bosjes). Minimaal 70% (= 120.000 bomen) tot 2030.
- Instrument: Natuur- en landschapsfonds / Fonds Landelijk Gebied (zie hoofdstuk 4).

Geschikte leefgebieden zijn:

De oude hoeven en essen, veldontginningen en boslandschappen

BEHEER HOUTWALLEN

- Houtwallen zijn essentieel voor het Twentse landschap. Voor behoud van kwaliteit is beheer nodig.
- Prestatie: Uitbreiding van structureel beheer van houtwallen van 25% naar 50% in 2030.
- Instrument: Beleidsregel zonneveld (Energievisie).

Geschikte leefgebieden zijn:

De oude hoeven en essen en boslandschappen

KWALITEITSIMPULS TWENTSE ERVEN

- Herinrichting van erven ontworpen vanuit het Twentse landschap.
- Prestatie: 10 erven per jaar (hulp bij ontwerp en plantgoed).
- Instrument: Natuur- en landschapsfonds / Fonds Landelijk Gebied (zie hoofdstuk 4).

Geschikte leefgebieden zijn:

De oude hoeven en essen, veldontginningen en boslandschappen

VOEDSELBOSSEN

- Een voedselbos is een experiment voor andersoortige landbouwproductie en draagt bij aan de biodiversiteit.
- Prestatie: Realisatie van 2 voedselbossen voor 2030.
- Instrument: Natuur- en landschapsfonds / Fonds Landelijk Gebied / Gids Buitenkans (zie hoofdstuk 5).

Geschikte leefgebieden zijn:

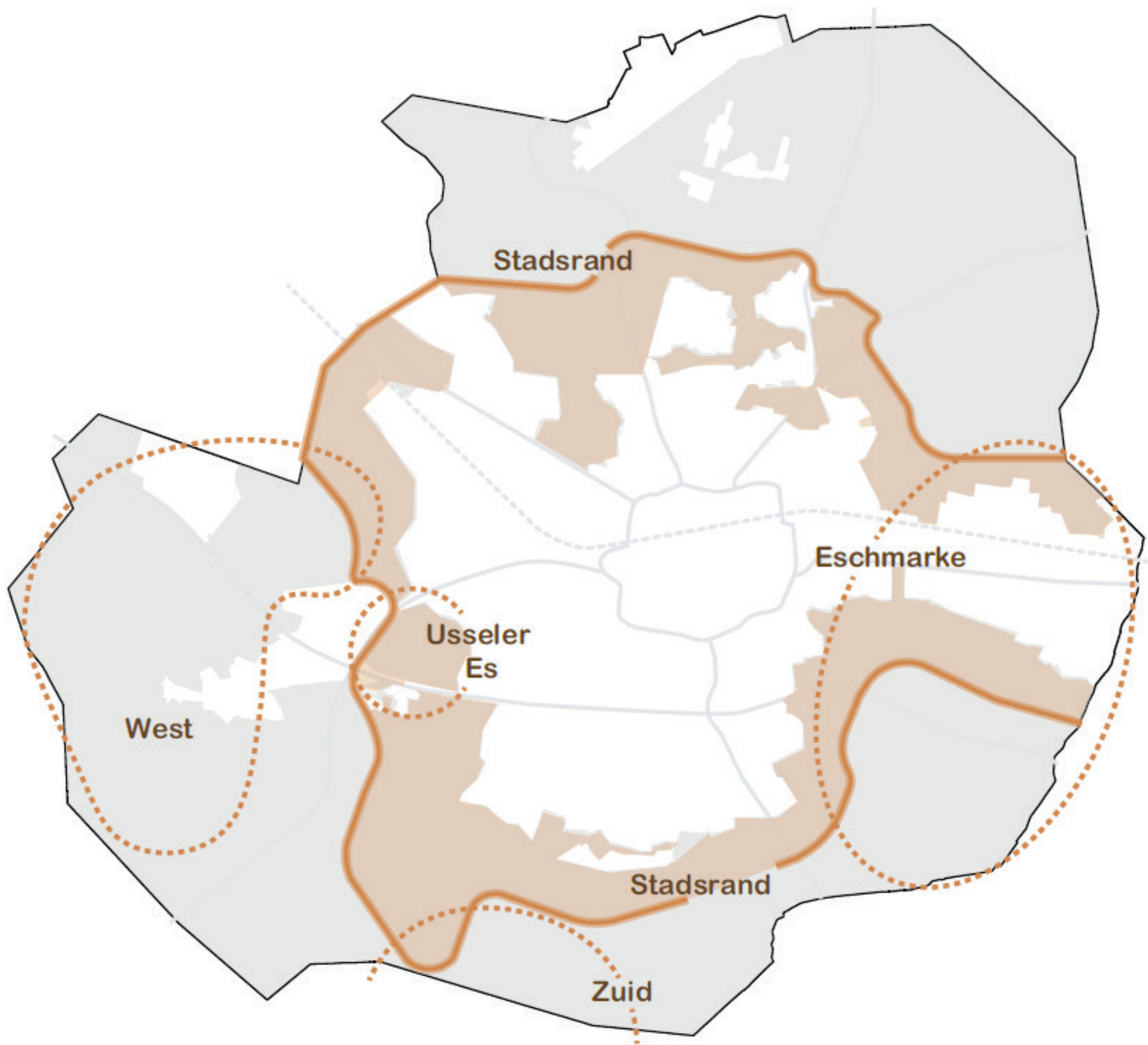
Veldontginningen en boslandschappen

WATER VASTHOUDEN

- De herinrichting draagt bij aan het langer vasthouden en vertraagd afvoeren van water in het gebied.
- Instrument: Afstemming met doelstellingen vanuit het Waterschap.

Geschikte leefgebieden zijn:

Veldontginningen, boslandschappen en beken en maten

Afbeelding 9. Gebiedsgerichte aanpak. Bron: Visie landelijk gebied Enschede (juli 2021).

4.2 De werkwijze

In voorgaande paragraaf hebben we de ambities uit de Visie landelijk gebied voor het Natuur- en Landschapsplan concreet en meetbaar gemaakt aan de hand van 7 opgaven. Al met al een enorme uitdaging. Een enorme uitdaging in een periode, waarin er veel staat te gebeuren in het landelijke gebied en waarin ook nog veel onduidelijk is. Denk bijvoorbeeld aan de transitie van de landbouw, de energieopgave, de wateropgave (kwaliteit en kwantiteit) en de nationale- en provinciale plannen om de natuur en het landschap te versterken.

Zo'n grote uitdaging kunnen we en willen we niet alleen aangaan. Dat doen we samen met onze inwoners, met onze ondernemers en met al die andere partijen in het landelijke gebied. En dan nog kunnen we de ambities voor de natuur en voor het landschap niet voor het gehele landelijke gebied in één keer realiseren. Daarvoor zijn de opgaven te groot en de (financiële) middelen te beperkt. Wel zien we kansen om de opgaven terug te brengen tot overzichtelijke proporties, passend bij de financiële mogelijkheden. We zien de kansen vooral in:

- 1) de integrale gebiedsgerichte aanpak,
- 2) het eigendom,
- 3) de ecologische waarde,
- 4) de belevingswaarde en;
- 5) aansluiten bij bestaande en nieuwe regelingen.

4.2.1 De integrale gebiedsgerichte aanpak

We sluiten, voor het realiseren van de ambities uit het Natuur- en Landschapsplan, zo veel mogelijk aan bij de integrale gebiedsgerichte aanpak. In zo'n gebiedsgerichte aanpak worden de mogelijkheden onderzocht om functies te combineren, om ambities af te stemmen en om gezamenlijk maatregelen te treffen. Elk gebied heeft zijn eigen kenmerken en ook de vragen kunnen per gebied verschillen. De oplossingen die worden gekozen moeten passen bij de mensen die er wonen en werken, bij de verschillende belangen en bij de vraag naar ruimte en daarom sluiten we in de gebiedsgerichte aanpak aan bij de bestaande verbanden, bij de bestaande samenhang.

In de Visie landelijk gebied hebben we vijf gebieden benoemd, die in aanmerkingen komen voor een gebiedsaanpak (zie figuur 9). De drie gebieden die zijn aangeduid met West, Zuid en Eschmarke hebben we in de Energievisie aangemerkt als zoekgebied voor het duurzaam opwekken van elektriciteit. Het vierde gebied is de Usseler es. De Usseler es bestaat voor een aanzienlijk deel uit gemeentelijk eigendom. Gronden die we deels opnieuw gaan inrichten en die we voor een ander deel met nieuw pachtbeleid inzetten voor de verduurzaming van de landbouw. Het vijfde gebied is de Stadsrand, waar het Rondje Enschede de drager is voor de recreatieve ontwikkeling. Juist door aan te sluiten bij de gebiedsgerichte aanpak en de bijhorende gebiedsagenda kunnen we opgaven en middelen combineren en kunnen we de ambities uit het Natuur- en Landschapsplan ook daadwerkelijk gestalte geven.

4.2.2 Het eigendom

Zonder andere grondeigenaren uit te sluiten, zoeken we vooral de samenwerking met de agrarische ondernemers en de landgoedeigenaren in het landelijke gebied van Enschede. Niet alleen beslaan de landgoederen en de agrarische gronden het grootste deel van het buitengebied, ook leggen we hiermee een relatie met het thema landbouw en het thema landgoederen uit de Visie landelijk gebied. Vooral met de ambitie van een verbrede bedrijfsvoering en een landbouw die ook bijdraagt aan ecologie en landschap zien wij raakvlakken met dit Natuur- en Landschapsplan.

4.2.3 De ecologische waarde

Om de ambities en opgaven terug te brengen naar overzichtelijke proporties kan ook op basis van de ecologische waarde gestuurd worden. Zo kan er gekozen worden om de beperkte middelen vooral in te zetten in de kerngebieden, de bijzondere gebieden waar veel kwetsbare plant- en diersoorten voorkomen. Maar evengoed kan er op grond van de ecologische waarde vooral gekozen worden om te investeren in de zoekgebieden voor ecologische verbindingen (zie ambitiekaart uit hoofdstuk 2).

4.2.4 De belevingswaarde

Als tegenhanger van de ecologische waarde noemen we hier ook de belevingswaarde als sturingsmogelijkheid. De kleine landschapselementen, waar dit Natuur- en Landschapsplan op is gebaseerd, zijn de zeer tot de verbeelding sprekende bouwstenen van het landschap. Vooral de houtwallen en de houtsingels vormen de ruggengraat van ons Twentse land. In bepaalde delen van het landelijke gebied zijn nog maar weinig elementen aanwezig en/of ontbreekt de samenhang tussen elementen. De belevingswaarde in deze gebieden is vaak beduidend minder. Investeren in deze gebieden betekent heel veel voor de belevingswaarde.

De ecologische waarde en de belevingswaarde kunnen op gespannen voet staan. We streven vooral naar een balans tussen deze twee waarden en maken vooral ook gebruik van de kennis in het gebied.

4.3 Veel nog niet duidelijk

Zoals gezegd er staat veel te gebeuren. De bossenstrategie, de kaderrichtlijn water en de 10% groenblauwe dooradering uit het Provinciaal Plan Landelijk Gebied om er maar eens enkele te noemen. We zijn ons er steeds meer van bewust dat de natuur en het landschap onze aandacht vragen, onze aandacht eisen. En ondanks dat we vaak nog in het stadium van de spreekwoordelijke houtschoolschets lijken te verkeren, willen we en kunnen we in Enschede niet langer wachten. Door aan te reiken wat de natuur en het landschap nodig hebben (het Natuur- en Landschapsplan), door de samenwerking op te zoeken met inwoners, bedrijven en andere partijen in een integrale gebiedsgerichte aanpak en door de regels voor het beschermen van de groene pijler en het benutten van de ruimte in het landelijke gebied concreet te maken (Gids Buitenkans) nemen we samen met onze inwoners de regie voor een vitaal en leefbaar landelijk gebied.

bijlagen

NATUUR - & LANDSCHAPSPLAN

OP WEG NAAR 100% NATUURINCLUSIEF

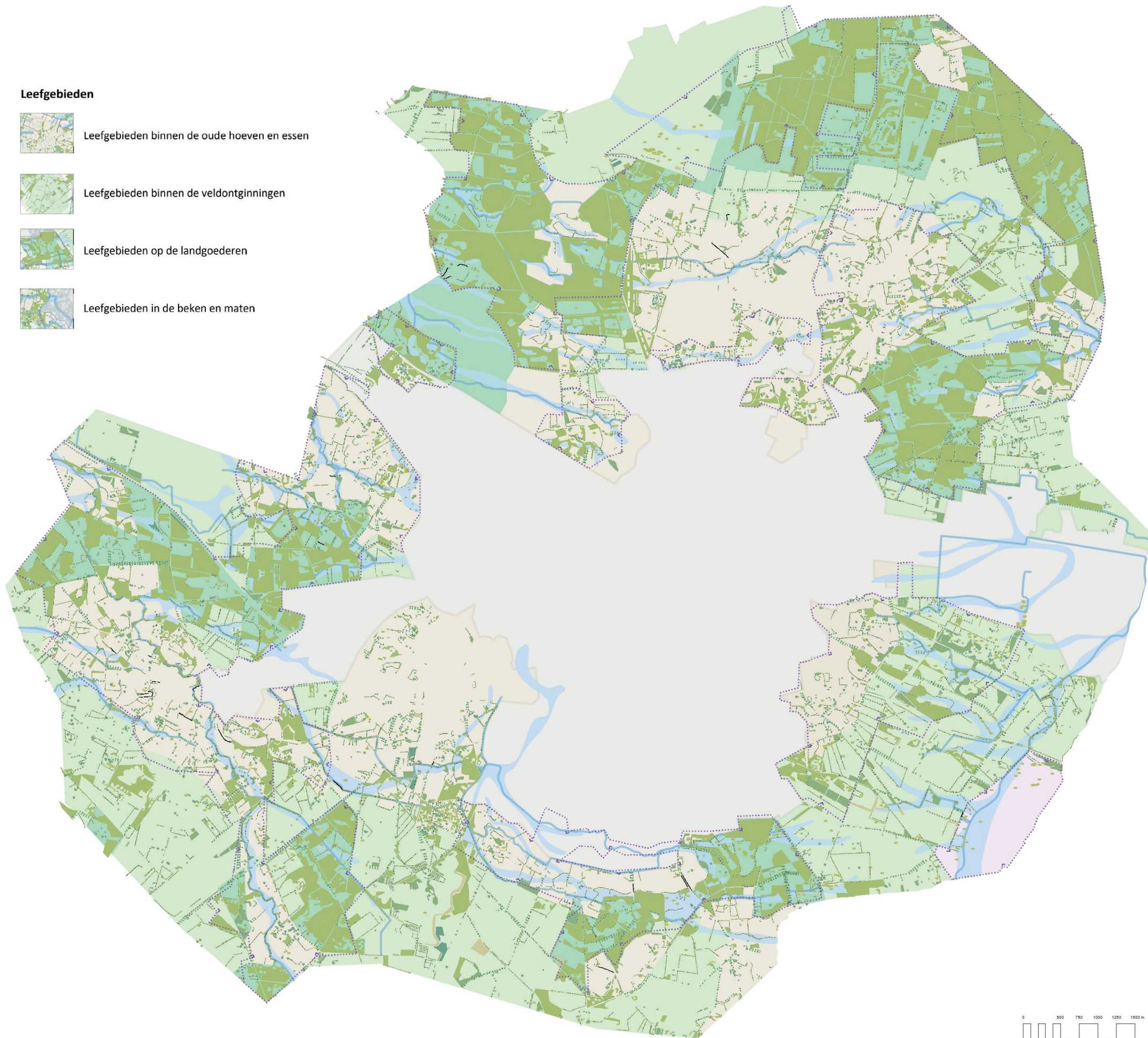
Leefgebieden

 Leefgebieden binnen de oude hoeven en essen

 Leefgebieden binnen de veldontginningen

 Leefgebieden op de landgoederen

 Leefgebieden in de beken en maten

Afbeelding 10. 1e laag van de Ambitiekaart: *Inventarisatie van groenstructuren, geprojecteerd over de leefgebieden (landschapstypen).*

BIJLAGE 1 | ACHTERGRONDINFORMATIE LANDSCHAPSTYPEN

Als basis voor de Ambitiekaart Natuur- en Landschapswaarden (zie 1e laag in afbeelding 10) is de informatie uit de Visie Landelijk Gebied en de Waardering Buitengebied Enschede genomen (zie afbeeldingen 16, 17 en 18). In deze beleidsstukken is gewerkt vanuit grotere eenheden (landschapstypen). Deze landschapstypen hebben in de ambitiekaart een detailuitwerking gekregen met de karakteristieke landschapselementen. Op deze wijze wordt de relatie duidelijk tussen inrichtingselementen, landschapstypen en inrichtingseisen en wensen voor gebiedsspecifieke icoon- en doelsoorten.

De landschapstypen binnen de gemeente Enschede

De onderstaande toelichting beschrijft beknopt per landschapstype uit welke karakteristieken dit landschap bestaat.

Het oude hoevenlandschap (oude hoeven en essen)

De oude hoevenlandschappen bestaan uit de historische ontginningen, boerenerven en akkerbouwcomplexen uit de (late) Middeleeuwen. Dit landschap bestaat uit kleinschalige, grillig verkavelde velden met houtwallen en open bolle essen met esrandbeplanting (struweel).

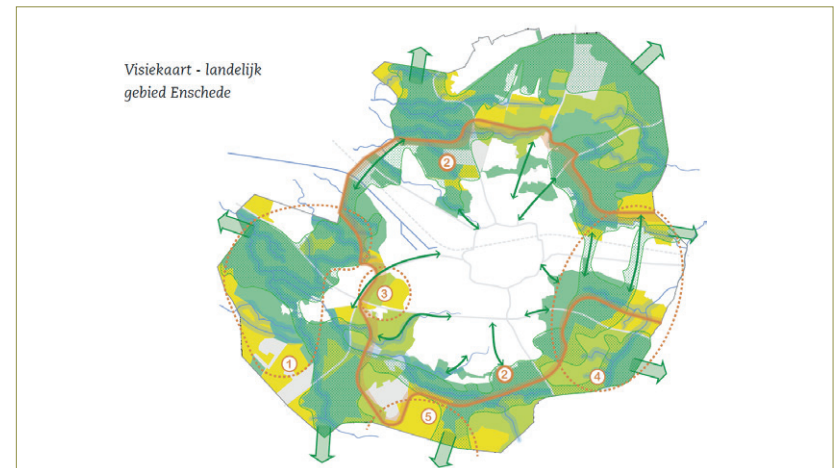

Afbeelding 14. Schetsbeeld landschapstype 'oude hoeven en essen'.

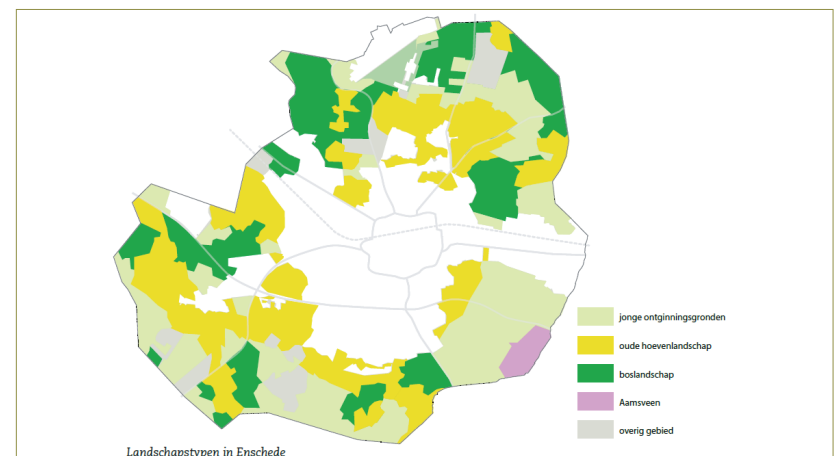
(bron: Waardering buitengebied Enschede, 2019)

De veldontginningen (jonge ontginningsgronden)

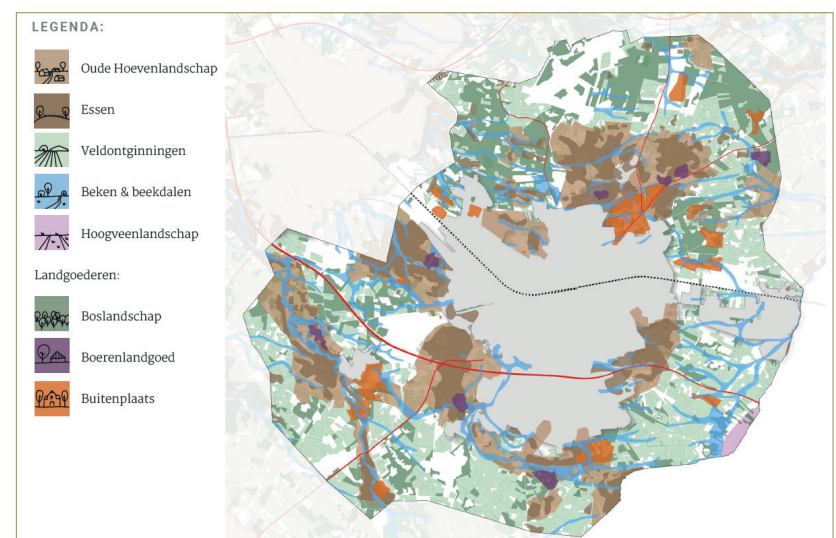
De veldontginningen zijn de grootschalige ontginningen van met name de heidegebieden (woeste grond). Ze worden gekenmerkt door rechte wegen, met meestal een bosrand of wegbeplanting in het blikveld. De veldontginningen hebben een open karakter met een rationele blokvormige verkaveling. Bossen in dit landschapstype zijn doorgaans ook blokvormig met strakke randen (oorspronkelijke productiebossen). De vergezichten bestaan voornamelijk uit weiland (gras) en bouwland met grote ruimtematen. Er is relatief weinig bebouwing in dit landschapstype.

Afbeelding 11. Visiekaart - landelijk gebied Enschede (bron: Visie Landelijk Gebied, 2021)

Afbeelding 12. Landschapstypen in Enschede (bron: Visie Landelijk Gebied, 2021)

Afbeelding 13. Landschapstypen in Enschede (bron: Waardering buitengebied Enschede, 2019)

Afbeelding 15. Schetsbeeld landschapstype 'jonge ontginningen'.
(bron: Waardering buitengebied Enschede, 2019)

De landgoederen

Een landgoed is in eerste instantie een economische eenheid en is veelal samengesteld uit verschillende onderdelen (bos, park/tuin, villa, agrarische grond, heide). Sommige landgoederen zijn als nieuwe identiteit ontstaan in onontgonnen gebied. Veelal gaat de geschiedenis echter verder terug, waarbij het landgoed zich bij de aanleg heeft gevoegd naar het agrarische cultuurlandschap en van daaruit zich verder heeft ontwikkeld (onder invloed van verschillende stijlvormen). In het buitengebied wordt een onderscheid gemaakt in de buitenplaats (parkdeel en villa), boslandgoed (aanzienlijk bosdeel) en boerenlandgoed (soms villa, maar ook boerderij en agrarisch gebruik in een meer ontworpen esthetische setting).

Afbeelding 16. Schetsbeeld landschapstype 'boslandschappen'.
(bron: Waardering buitengebied Enschede, 2019)

Beken en matenlandschap

Vele van oudsher slingerende beken zijn rechtgetrokken ten behoeve van de ontwatering voor landbouwkundig gebruik van de omgeving. Tegenwoordig krijgen steeds meer beken weer de ruimte om te slingeren en is er meer aandacht voor een klimaatadaptieve inrichting. Dit betekent dat water niet langer versneld afgevoerd wordt, maar juist langer in het gebied vast gehouden wordt (vertraagd afvoeren), o.a. als gevolg van de droogteproblematiek. Van oudsher bestaat het omringede matenlandschap (het beekdal) uit natte hooilanden met randbeplanting van elzen, wilgen, populieren en essen.

Afbeelding 17. Schetsbeeld landschapstype 'beken en maten (beekdalen)'.
(bron: Waardering buitengebied Enschede, 2019)

Het hoogveenlandschap (Het Aamsveen)

Binnen het buitengebied van Enschede is sprake van één hoogveengebied in de zuidoosthoek van de gemeente: het Aamsveen. Het betreft hier grotendeels een beschermd natuurgebied (Natura2000), bestaande uit een afwisseling van heide met plassen en moerassen, weiland (gras) en bossages. Het gebied is 175 ha groot en maakt onderdeel uit van een groter hoogveengebied dat zich uitstrekt in Duitsland van ruim 700 ha.

Het natuurnetwerk binnen de gemeente Enschede

Grote delen van het buitengebied rondom de stad Enschede maken onderdeel uit van het Natuurnetwerk Nederland (NNN, zie afbeelding 24).

Het natuurnetwerk ligt als een krans rondom de stad met uitlopers richting omringende natuurgebieden in naastgelegen gemeente. Het natuurnetwerk is opgebouwd uit bestaande natuur (groene vlakken afbeelding 19) en uit een 'zone ondernemen met natuur en water' (groene arceringen afbeelding 19). Deze 'groene ontwikkelingszone' brengt de natuurgebieden met elkaar in verbinding en vormt de basis voor de structurenkaart (zie afbeelding 18) en de uitwerking in zoekgebieden in de ambitiekaart (voor bosaanleg, optimaliseren van het watersysteem en ecologische verbindingen).

Afbeelding 18. De structuurenkaart: Landschapstypen en natuurverbindingen

BIJLAGE 2 | ACHTERGRONDINFORMATIE NATUURONTWIKKELING

De structurenkaart (afbeelding 18) laat op structuurniveau zien op welke wijze het Natuurnetwerk Nederland (NNN, zie afbeelding 19) samenhangt en op welke locaties aandacht is voor het behouden en verder ontwikkelen (robuuster maken) van de ecologische verbindingen binnen de gemeente Enschede. Daarbij is ook aansluiting gezocht bij de ambities vanuit de natuurkansenkaart Enschede (afbeelding 20).

Wij maken hierbij een onderscheid in vier type verbindingen:

- Droge verbindingen (rode pijlen)
- Droog-natte verbindingen (witte pijlen)
- Natte verbindingen (zwart-witte pijlen)
- Stad-land verbindingen (zwarte pijlen)

2.1 Droge verbindingen

De droge verbindingen zijn overwegend in de stadsrandzone gelegen. Het betreft het brengen van een sterkere samenhang in de gebieden die relatief hoog gelegen zijn en zich kenmerken door droge omstandigheden. Dit heeft overwegend betrekking op het landschapstype 'oude hoevenlandschap'. Van droge verbindingen profiteren soorten die een voorkeur hebben voor open, droge natuur- en cultuurlandschappen. Het leefgebied dient geschikte schuilmogelijkheden te bieden, zoals hopen en dekking in bosjes, heggen en houtwallen. Daarnaast is voldoende voedselaanbod van belang. Een kleinschalig landschap met een afwisseling in akkers, weiden en houtopstanden is optimaal.

2.2 Droog-natte verbindingen

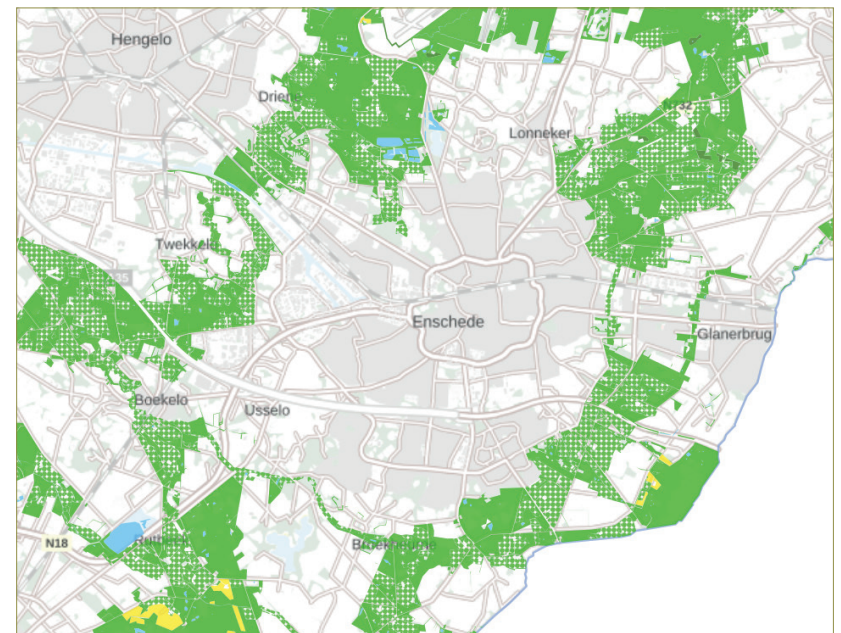
Het merendeel van de verbindingen in het buitengebied van Enschede bestaat uit droog-natte verbindingen. Dit heeft te maken met de grote variatie in de ruimtelijke structuur, waarbij afhankelijk van de locatie sprake is van meer droge of meer natte omstandigheden. De droog-natte verbindingen bestaan grotendeels uit de 'zone ondernemen met natuur en water'. Deze verbindingen brengen de samenhang in het groene raamwerk tot stand tussen de hoge droge plekken en de lage natte gebieden. Er zijn veel soorten die profiteren van de droog-natte verbindingen. Deze verbindingen verruimen het leefgebied van veel soorten en zorgen ervoor dat uitwisseling plaats kan vinden. Met name het in verbindingen brengen van verblijfsplekken en voedselaanbod is hierbij belangrijk. Denk aan habitats als open plekken, bossen, houtwallen, akkers en vochtige (heide) terreinen.

2.3 Natte verbindingen

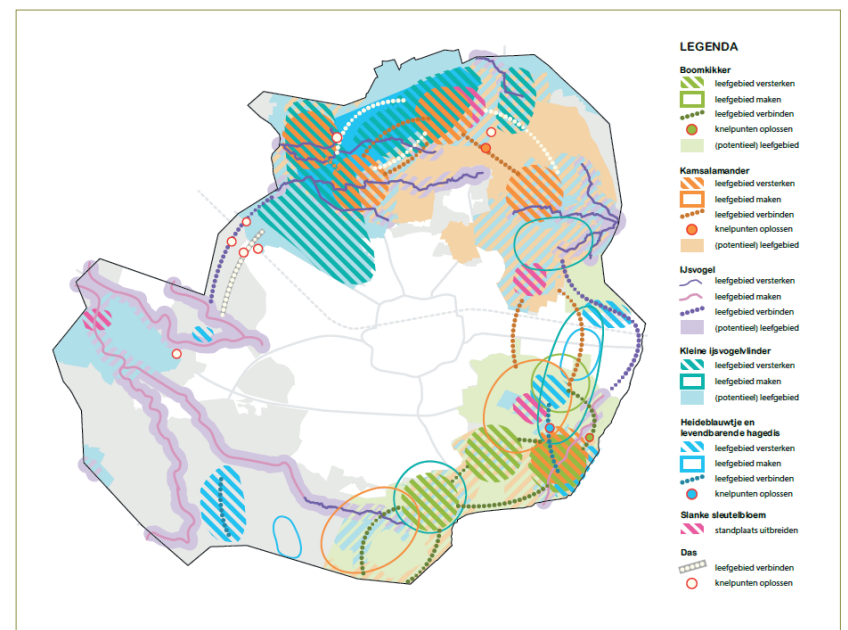
In het buitengebied van Enschede stromen diverse beken en waterlopen met wisselende kwaliteit in natuurwaarden. Onderdeel van dit Natuur- en Landschapsplan is het robuuster maken van het watersysteem en de daaraan verbonden leefmilieu's. De natte verbindingen richten zich op watergebonden soorten (voor voortplanting). Het is van belang dat het watersysteem meer ruimte krijgt en een sterkere aansluiting vindt bij de omgeving door meer ruimte te geven aan vernatting. Hierdoor ontstaat er een geleidelijkere overgang tussen de habitats (gradiënten).

2.4 Groene verbindingen stad-land

Natuur is overal. De stad-land verbindingen zijn uiterst belangrijk om ook het openbare groen van waarde te laten zijn voor soorten en ook in de stad te zorgen voor een gezond leefmilieu. Deze verbindingen variëren in omvang en kunnen langs infrastructuur gelegen zijn, door (natuurinclusieve) wijken lopen of als groene buffer functioneren tussen verstedelijkte gebieden. Afhankelijk van het type verbinding profiteren vele soorten van de stad-land verbindingen. Met name soorten die gebruik maken van het groen als schuil- en foerageergebieden. Denk hierbij aan tuinen, bosranden, struweel en loofbos (veel ondergroei).

Afbeelding 19. Natuurnetwerk Nederland (bron: GIS-viewer Atlas van Overijssel)

Afbeelding 20. Natuurkansenkaart Enschede (bron: Visie Landelijk Gebied, 2021)

2.5 Veel voorkomende inheemse bomen en struiken

Veel van de landschapselementen die in het Natuur- en Landschapsplan genoemd worden bestaan uit bomen en struiken. Wanneer bijvoorbeeld een bomensingel, een houtwal of een bos wordt aangeplant is het belangrijk om variatie aan te brengen en te kiezen voor bomen en struiken die hier van nature voorkomen. Deze soorten zijn goed aangepast aan de omstandigheden. Maar ook zijn de bomen en struiken die hier van nature voorkomen erg belangrijk voor de dieren die gebruik maken van de bomen en struiken als voedsel (blad, nectar en stuifmeel).

Zie voor meer informatie:

<https://landschapoverijssel.nl/erfgoed/streekeigen-bomen-en-struiken>

Om u op weg te helpen, sommen we hieronder een aantal bomen en struiken op, die veel voorkomen in het landelijke gebied van Enschede.

Soorten in voedselbossen

Veel van de inheemse en streekeigen bomen en struiken kunnen ook worden toegepast in een voedselbos. Denk bij voorbeeld aan de linde en vlier. Maar in voedselbossen worden ook uitheemse soorten bomen en struiken gebruikt. Mits zorgvuldig gekozen, kunnen ook deze soorten bijdragen aan het landschap en de natuur.

Houtige gewassen in het landelijke gebied van Enschede

1	Spaanse aak	<u>Acer campestre</u>
2	haagbeuk	<u>Carpinus betulus</u>
3	gewone hazelaar	<u>Corylus avellana</u>
4	wilde appel	<u>Malus sylvestris</u>
5	zoete kers	<u>Prunus avium</u>
6	gewone vogelkers	<u>Prunus padus</u>
7	sleedoorn	<u>Prunus spinosa</u>
8	zomereik	<u>Quercus robur</u>
9	gewone vlier	<u>Sambucus nigra</u>
10	Lijsterbes	<u>Sorbus aucuparia</u>
11	gladde iep	<u>Ulmus minor</u>
12	zwarte els	<u>Alnus glutinosa</u>
13	ruwe berk	<u>Betula pendula</u>
14	gele kornoelje	<u>Cornus mas</u>
15	tweestijlige meidoorn	<u>Crataegus laevigata</u>
16	éénstijlige meidoorn	<u>Crataegus monogyna</u>
17	Mispel	<u>Mespilus germanica</u>
18	wilde peer	<u>Pyrus pyraster</u>
19	sprokkelhout (vuilboom)	<u>Rhamnus frangula</u>
20	hondsroos	<u>Rosa canina</u>
21	Boswilg	<u>Salix caprea</u>
22	winterlinde	<u>Tilia cordata</u>
23	Gelderse roos	<u>Viburnum opulus</u>
24	Hulst	<u>Ilex aquifolium</u>

BIJLAGE 2 | ACHTERGRONDINFORMATIE NATUURONTWIKKELING

2.6 Strategie verbetering van populaties

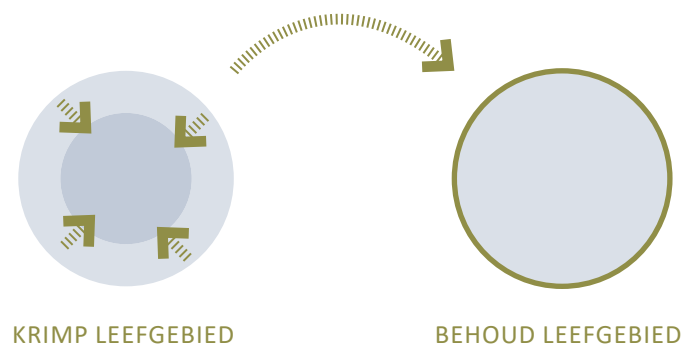
De Ambitiekaart Natuur- en Landschapswaarden is geen blauwdruk voor ontwikkelingen. Het is geen ontwerp. Wel geeft de ambitiekaart richting aan de gewenste invulling in het behouden, herstellen en/of versterken van de natuur- en landschapswaarden in het landelijke gebied van Enschede. Afhankelijk van de positie van een initiatief binnen een kerngebied of zoekgebied wordt in meer of mindere mate ingezet op kwaliteit (behoud en herstel) of kwantiteit (versterken).

Het Natuur- en Landschapsplan ondersteunt initiatiefnemers om met kwalitatief goede plannen te komen, waarbij de natuur- en landschapswaarden een integraal onderdeel uitmaken van de planvorming. Deze initiatieven hebben veelal een lokale uitwerking. Het is echter van belang dat op een hoger schaalniveau aandacht blijft voor het effectief veilig stellen en verbeteren van populaties van soorten. Dit betekent dat de meerwaarde van het initiatief voor natuur- en landschapswaarden altijd in een ruimere context bekeken dient te worden om te kunnen beoordelen of de maatregelen duurzaam en effectief zijn.

De strategie die gehanteerd wordt bij het vormgeven van initiatieven bestaat uit het **veilig stellen**, **versterken**, **verbinden** en **verbreiden*** van de leefgebieden. In onderstaande tekst is dit middels een stappenplan geïllustreerd. In hoofdstuk 3 is per leefgebied op een inspirerende en beeldende wijze weergegeven, wat effectieve maatregelen zijn voor de gewenste iconsoorten (dit zijn de bepalende inrichtingselementen).

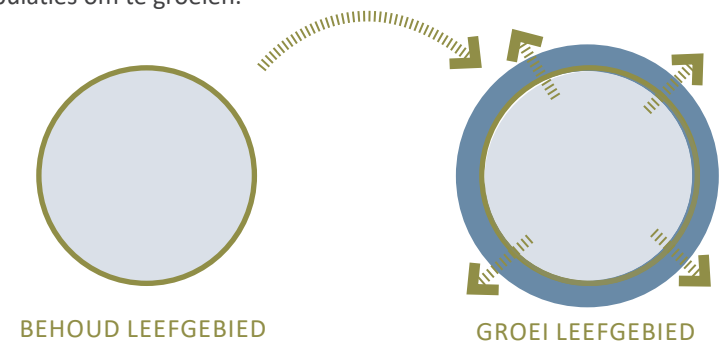
1 VEILIG STELLEN

Beschermen/Consolideren van de aanwezige landschapswaarden en biodiversiteit. Het is noodzakelijk om in de kerngebieden de achteruitgang van de biodiversiteit en kwaliteit van landschapselementen te stoppen, alvorens het zinvol wordt om te werken aan versterking (verbeteren en verdichten van het groene netwerk). Hierbij gaat het om het veilig stellen van levensvatbare populaties.

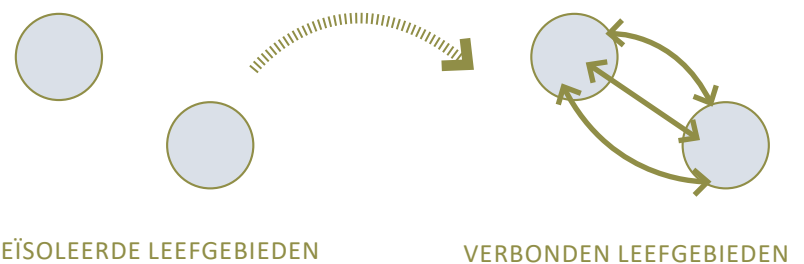
2 VERSTERKEN

Verbeteren van de kwaliteit van de groenstructuren (o.a. type beplanting) en de robuustheid van de groenstructuren (verdichting van het netwerk). Het versterken van de groenstructuren biedt de mogelijkheid voor levensvatbare populaties om te groeien.

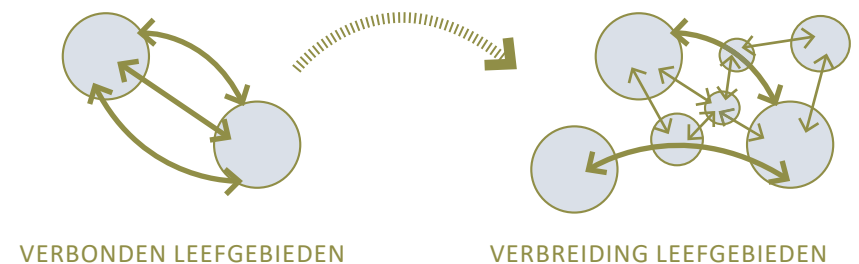
3 VERBINDEN

Wanneer er in de kerngebieden sprake is van levensvatbare populaties en deze een groei laten zien, kan ingezet worden op het verbinden van de kerngebieden, door het realiseren van nieuwe groenstructuren. Hierdoor kan een uitwisseling tussen de populaties plaatsvinden, hetgeen de soort toekomstbestendiger maakt.

4 VERBREIDEN

De laatste fase bestaat uit robuuster inrichten en combineren van leefgebieden in een samenhangend netwerk aan groenstructuren. Het verbreiden van het leefgebied bestaat uit het realiseren van aanvullende verbindingen met aantrekkelijke foerageer- en schuilplekken.

* Naar: Lenders, 1996 (bron: Veluwe heide verbonden, VOFF).

BESTEK POST- NUMMER	OMSCHRIJVING	EEN- HEID	PRODUCTIE	HOEVEELHEID RESULTAATS VERPLICHTING	PRIJS PER EENHEID IN EURO	TOTAAL BEDRAG IN EURO
0	UITGANGSPUNTEN prijspeil 1 oktober 2022 eenheidsprijzen aankoop beplanting nog nader te bepalen					
1	STRUCTUREN (LIJNEN)					
100010	Houtwal (waaronder erfbeplanting) Grondwerk: basis 2m / hoogte 1 m / bovenzijde 0,5 m Aanvoer 1,25 m3/m1 Bosplantsoen: 1 stuks per 1 m1 <i>grondwerk incl. aanvoer</i>	m1		100,00	23,31	2.331,00
	<i>Graafmachine, rups, hydraulisch, bakinhoud 1.900 l</i>	m3	40,000	125,00	17,13	2.141,05
	<i>aanvoer grond</i>	uur	1,000	3,13	85,00	266,05
	<i>beplanting</i>	m3		125,00	15,00	1.875,00
	Cultuurtechnisch medewerker	st		100,00	1,90	190,00
	leveren bosplantsoen	uur	50,000	2,00	45,00	90,00
		st	1,000	100,00	1,00	100,00
100020	Hakhoutsingel (geriefhout) Bosplantsoen: 1 stuks per 1 m1 <i>beplanting</i>	m1		100,00	1,90	190,00
	Cultuurtechnisch medewerker	st		100,00	1,90	190,00
	leveren bosplantsoen	uur	50,000	2,00	45,00	90,00
		st	1,000	100,00	1,00	100,00
100030	Knotbomenrij Beplanting: 1 stuks per 5 m1 Salix, lengte 200 cm staak <i>beplanting</i>	m1		100,00	5,90	590,00
	Cultuurtechnisch medewerker	st		20,00	29,50	590,00
	leveren knotboom	uur	10,000	2,00	45,00	90,00
		st	1,000	20,00	25,00	500,00
100040	Elzensingel Bosplantsoen: 1 stuks per 1 m1 <i>beplanting</i>	m1		100,00	1,90	190,00
	Cultuurtechnisch medewerker	st		100,00	1,90	190,00
	leveren bosplantsoen	uur	50,000	2,00	45,00	90,00
		st	1,000	100,00	1,00	100,00
100050	Enkele bomenrij Bomen: 1 stuks per 5 m1 Plantmaat: 16-18, met kluit <i>beplanting</i>	m1		100,00	48,75	4.875,00
	Cultuurtechnisch medewerker	st		20,00	243,75	4.875,00
	Graafmachine, rups, hydraulisch, bakinhoud 1.900 l	uur	2,000	10,00	45,00	450,00
	leveren bomen	uur	4,000	5,00	85,00	425,00
		st	1,000	20,00	200,00	4.000,00
100060	Dubbele bomenrij Bomen: 2 stuks per 5 m1 Plantmaat: 16-18, met kluit <i>beplanting</i>	m1		100,00	97,50	9.750,00
	Cultuurtechnisch medewerker	st		40,00	243,75	9.750,00
	Graafmachine, rups, hydraulisch, bakinhoud 1.900 l	uur	2,000	20,00	45,00	900,00
	leveren bomen	uur	4,000	10,00	85,00	850,00
		st	1,000	40,00	200,00	8.000,00
100080	Erfbeplanting/Erfbosjes (bij boerderijen) Bosplantsoen: 50 stuks per are <i>beplanting</i>	are		1,00	95,00	95,00
	Cultuurtechnisch medewerker	st		50,00	1,90	95,00
	leveren bosplantsoen	uur	50,000	1,00	45,00	45,00
		st	1,000	50,00	1,00	50,00
2	VLAKKEN					

BIJLAGE 3 | RICHTPRIJZEN EN REGELINGEN

Het inrichten, beheren en onderhouden van de natuur en het landschap brengt kosten met zich mee. In deze bijlage zijn richtprijzen opgenomen van de kosten die gemoeid zijn bij de aanleg van de beschreven inrichtingselementen uit hoofdstuk 3 (leefgebieden). Het betreft een momentopname gebaseerd op eenheidsprijzen uit 2022. De eenheidsprijzen zijn gebaseerd op het aanleggen (inrichten). Langdurig beheer en onderhoud is hierin niet meegerekend. Op basis van de richtprijzen kan een inschatting gemaakt worden van de inrichtingskosten bij initiatieven en kunnen budgetten gereserveerd worden die benodigd zijn vanuit programmering om de gewenste ambities te behalen. Er is in deze bijlage een indicatie van de kosten gegeven van de benoemde opgaven uit hoofdstuk 4.

Naast de richtprijzen hebben wij ook een overzicht opgesteld van de diverse mogelijkheden om een (financiële) bijdrage te ontvangen om bestaande landschaps- en natuurwaarden kwalitatief op het gewenste niveau te houden of te brengen en initiatieven met een groen hart gerealiseerd te krijgen. Deze diensten zijn er niet alleen voor grote organisaties, ondernemers of investeerders. Ook de particulier die een steentje wil bijdragen aan de groene kwaliteit van ons buitengebied kan gebruik maken van diverse middelen. Naast de financiële middelen wordt er hierbij ook aandacht gevraagd voor het denken in (creatieve) oplossingen die niet direct te relateren zijn aan het ontvangen van geld, maar aan kostenbesparingen, tijdsinvesteringen en positieve energie door belanghebbenden met elkaar in contact te brengen (samenwerken).

3.1 Richtprijzen inrichtingselementen

Voor elk te realiseren inrichtingselement hebben wij richtprijzen berekend. Op basis van deze richtprijzen kan een inschatting gemaakt worden welke inrichtingskosten gemoeid zijn bij de aanleg van deze elementen en welke budgetten benodigd zijn vanuit programmering (reserveren) om de gewenste ambities te behalen.

STRUCTUREN (LIJNEN)

• Houtwal (waaronder erfbeplanting):	€ 23,31	per m1
• Hakhoutsingel:	€ 1,90	per m1
• Knotbomenrij:	€ 5,90	per m1
• Elzensingel:	€ 1,90	per m1
• Enkele bomenrij:	€ 48,75	per m1
• Dubbele bomenrij:	€ 97,50	per m1
• Erfbeplanting (bosjes):	€ 95,00	per are

VLAKKEN

• Loof-, naald-, gemengd of hahoutbos:	€ 95,00	per are
• Hoogstamboomgaard:	€ 97,50	per are

OBJECTEN (PUNTEN)

• Solitaire boom:	€ 516,41	per stuk
• Bomengroep:	€ 403,91	per stuk
• Poel:	€ 1.024,90	per stuk

3.2 Indicatieve kosten opgave Visie Landelijk Gebied

Op basis van de richtprijzen hebben wij een indicatieve doorrekening gemaakt van de opgave uit de Visie Landelijk Gebied in het aanplanten van 170.000 nieuwe bomen (1 per inwoner), indien deze in het geheel uitgevoerd wordt bestaande uit één type inrichtingsmaatregel. Hierbij is niet gekeken of de opgave daadwerkelijk haalbaar is binnen de ruimtelijke structuren van het deelgebied, dit vraagt om maatwerk per locatie.

Opgave nieuwe bomen/houtwallen:

- 170.000 stuks
- Minimaal 70% (=120.000) tot 2030.
- Uitbreiding structureel beheer houtwallen van 25% naar 50% in 2030.

Houtwal (= 20 bomen per 100 meter):	€ 19.813.500,-	
Te reserveren budget (70% tot 2030):	€ 13.869.450,-	
Jaarlijks (2023-2030):		€ 1.981.350,-

Enkele of dubbele bomenrij:	€ 41.437.500,-	
Te reserveren budget (70% tot 2030):	€ 29.006.250,-	
Jaarlijks (2023-2030):		€ 4.143.750,-

Elzen- of hakhoutsingel :	€ 323.000,-	
Te reserveren budget (70% tot 2030):	€ 226.100,-	
Jaarlijks (2023-2030):		€ 32.300,-

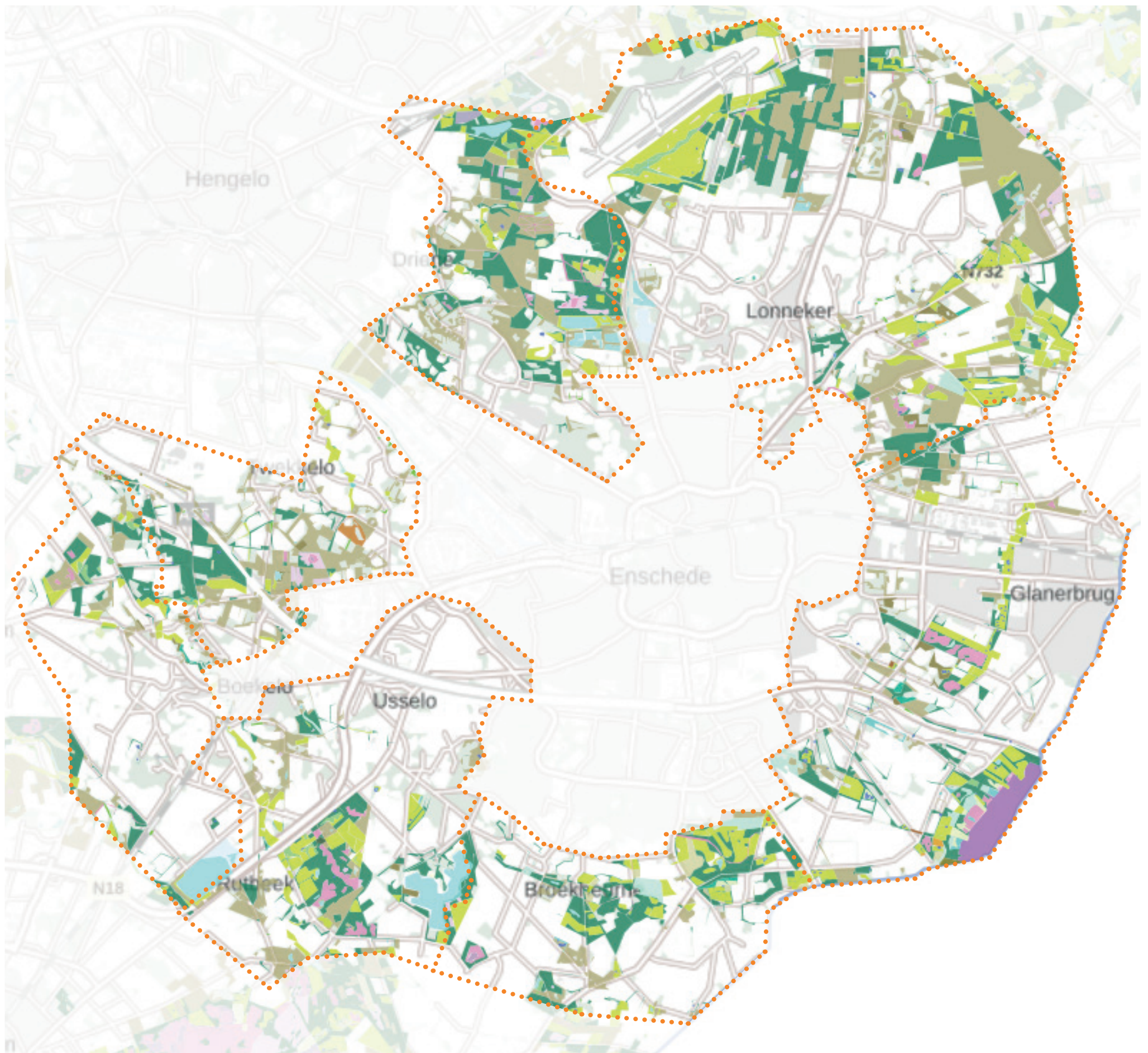
Loofbos (34 ha / 50 stuks per are):	€ 323.000,-	
Te reserveren budget (70% tot 2030):	€ 226.100,-	
Jaarlijks (2023-2030):		€ 32.300,-

Solitaire bomen:	€ 87.789.700,-	
Te reserveren budget (70% tot 2030):	€ 61.452.790,-	
Jaarlijks (2023-2030):		€ 8.778.970,-

Bomengroepen (1 groep = 5 stuks):	€ 13.732.940,-	
Te reserveren budget (70% tot 2030):	€ 9.613.058,-	
Jaarlijks (2023-2030):		€ 1.373.294,-

BESTEK'S POST- NUMMER	OMSCHRIJVING	EEN- HEID	PRODUCTIE	HOEVEELHEID RESULTAATS VERPLICHTING	PRIJS PER EENHEID IN EURO	TOTAAL BEDRAG IN EURO
200010	Gemengd bos	are		1,00	95,00	95,00
	Bosplantsoen: 50 stuks per are					
	<i>bepanting</i>	st		50,00	1,90	95,00
	Cultuurtechnisch medewerker	uur	50,000	1,00	45,00	45,00
	leveren bosplantsoen	st	1,000	50,00	1,00	50,00
200020	Hakhoutbos (geriefbos)	are		1,00	95,00	95,00
	Bosplantsoen: 50 stuks per are					
	<i>bepanting</i>	st		50,00	1,90	95,00
	Cultuurtechnisch medewerker	uur	50,000	1,00	45,00	45,00
	leveren bosplantsoen	st	1,000	50,00	1,00	50,00
200030	Hoogstamboomgaard	are		1,00	97,50	97,50
	Fruitboom: plantmaat 8-10					
	Aantal: 1 stuks per are					
	<i>bepanting</i>	st		1,00	97,50	97,50
	Cultuurtechnisch medewerker	uur	2,000	0,50	45,00	22,50
	fruitbomen	st	1,000	1,00	75,00	75,00
200040	Loofbos	are		1,00	95,00	95,00
	Bosplantsoen: 50 stuks per are					
	<i>bepanting</i>	st		50,00	1,90	95,00
	Cultuurtechnisch medewerker	uur	50,000	1,00	45,00	45,00
	leveren bosplantsoen	st	1,000	50,00	1,00	50,00
200050	Naaldbos	are		1,00	95,00	95,00
	Bosplantsoen: 50 stuks per are					
	<i>bepanting</i>	st		50,00	1,90	95,00
	Cultuurtechnisch medewerker	uur	50,000	1,00	45,00	45,00
	leveren bosplantsoen	st	1,000	50,00	1,00	50,00
3	OBJECTEN (PUNTEN)					
300010	Solitaire boom	st		1,00	516,41	516,41
	Plantmaat: 16-18, met kluit					
	Soort: nog nader te bepalen					
	<i>bepanting</i>	st		1,00	243,75	243,75
	Cultuurtechnisch medewerker	uur	2,000	0,50	45,00	22,50
	Graafmachine, rups, hydraulisch, bakinhoud 1.900 l	uur	4,000	0,25	85,00	21,25
	leveren bomen	st	1,000	1,00	200,00	200,00
	<i>boompalen</i>	st		2,00	23,83	47,66
	Boompaal, onverduurzaamd, lengte 3,00 m, Ø 0,10 m	stuk	1,000	2,00	16,50	33,00
	Boomband, kunststof	stuk	1,000	2,00	0,75	1,50
	Cultuurtechnisch medewerker	uur	5,000	0,40	29,90	11,96
	motorgrondboor	uur	10,000	0,20	6,00	1,20
	<i>nazorg 1 jaar, 6 keer water geven</i>	st		6,00	37,50	225,00
	tractor met watertank	uur	2,000	3,00	75,00	225,00

BESTEK POST- NUMMER	OMSCHRIJVING	EEN- HEID	PRODUCTIE	HOEEVEELHEID RESULTAATS VERPLICHTING	PRIJS PER EENHEID IN EURO	TOTAAL BEDRAG IN EURO
300020	Bomengroep Plantmaat: 18-18, met kluit Soort: nog nader te bepalen	st		5,00	403,91	2.019,55
	<i>bepanting</i>	st		5,00	243,75	1.218,75
	Cultuurtechnisch medewerker	uur	2,000	2,50	45,00	112,50
	Graafmachine, rups, hydraulisch, bakinhoud 1.900 l	uur	4,000	1,25	85,00	108,25
	leveren bomen	st	1,000	5,00	200,00	1.000,00
	<i>boompalen</i>	st		10,00	23,83	238,30
	Boompaal, onverduurzaamd, lengte 3,00 m, Ø 0,10 m	stuk	1,000	10,00	16,50	165,00
	Boomband, kunststof	stuk	1,000	10,00	0,75	7,50
	Cultuurtechnisch medewerker	uur	5,000	2,00	29,90	59,80
	motorgrondboor	uur	10,000	1,00	6,00	6,00
	<i>nazorg 1 jaar, 6 keer water geven</i>	st		30,00	18,75	562,50
	tractor met watertank	uur	4,000	7,50	75,00	562,50
300030	Poel Oppervlakte ca. 300 m2 Diepte: gemiddeld 1 m. Talud noordzijde 1:4, talud zuidzijde 1:2 Grond binnen 1 km van poel verwerken	st		1,00	1.024,90	1.024,90
	<i>Ontgraven poel</i>	m3		300,00	1,42	425,00
	Graafmachine, rups, hydraulisch, bakinhoud 1.900 l	uur	60,000	5,00	85,00	425,00
	<i>Grond vervoeren</i>	m3		300,00	2,00	599,90
	Tractor met hydraulische grondkar, 8 m3	uur	35,000	8,57	70,00	599,90
	SUBTOTAAL					22.059,36

Afbeelding 21. Uitsnede van de Subsidiekaart SNL Natuurbeheer 2022 (provincie Overijssel). Zie regeling onder 5.1.4.

BIJLAGE 3 | RICHTPRIJZEN EN REGELINGEN

3.3 Financieringsmogelijkheden (Diensten)

In onderstaande paragraaf is een beknopt overzicht opgenomen van diverse diensten en financieringsmogelijkheden. Daarbij wordt een korte toelichting gegeven. Het betreft de volgende mogelijkheden:

- 3.3.1 Fonds Landelijk Gebied (gemeente Enschede)
- 3.3.2 Exploitatieplan (gemeente Enschede)
- 3.3.3 Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving (gemeente Enschede)
- 3.3.4 Subsidie Streekeigen Landschapsbeheer (provincie Overijssel)
- 3.3.5 Subsidie Natuur en Landschap (provincie Overijssel)
- 3.3.6 Subsidie Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (provincie Overijssel)
- 3.3.7 Subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (provincie Overijssel)
- 3.3.8 Subsidie Verbeteren condities voor aandachtsoorten 4.0 (provincie Overijssel)
- 3.3.9 Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (RVO)
- 3.3.10 Nationaal Groenfonds (Nationaal Groenfonds)
- 3.3.11 Subsidie Instandhouding (rijks)monumenten (RCE)
- 3.3.12 Subsidie Ecologische bermbeheer (Provincie Overijssel)
- 3.3.13 Subsidie Stimulering toekomstbestendige verduurzaming Agrofoodsector (Provincie Overijssel)
- 3.3.14 Subsidie Meer bos in Overijssel

3.3.1 Fonds Landelijk Gebied (gemeente Enschede, nog uit te werken)

Het Fonds Landelijk gebied wordt met name gevuld met bijdragen die de gemeente ontvangt voor maatwerk initiatieven in het buitengebied, waarbij aanvullend op inrichting van de ontwikkellocatie gelden beschikbaar worden gesteld om elders in het landelijk gebied te investeren in de groene kwaliteit.

Het fonds kan worden aangewend voor o.a. de aanplant van bomen, de uitbreiding en het herstel van houtwallen en bosjes, structureel beheer en onderhoud van landschapselementen, bloemrijke akkers, voedselbossen, inrichting van Twentse erven en een verbetering of aanvulling op het Rondje Enschede.

3.3.2 Exploitatieplan (gemeente Enschede)

Wanneer bouwplannen moeten worden ingepast met een planologisch besluit (bijv. wijzigen bestemmingsplan) is het opstellen van een exploitatieplan verplicht. Hierin kan door de gemeente kosten worden verhaald voor gebiedseigen en gebied overstijgende kosten. De gebied overstijgende kosten betreffen bijdragen aan de ruimtelijke inpassing en ontwikkeling.

De gemeente kan het recht op kostenverhaal inzetten om middelen op te halen voor de realisatie en onderhoud van landschappelijke structuren. Bij een nieuwe stedelijke uitbreiding kan bijvoorbeeld een ruimere landschappelijke inpassing worden vereist.

3.3.3 Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving (zie Gids Buitenkans Enschede)

De Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving (KGO) is een kwaliteitsinstrument uit de Omgevingsvisie Overijssel. De KGO maakt dat er in het buitengebied ruimte is voor uitbreiding en nieuwe ontwikkelingen, mits deze in balans zijn met verbeteringen van de ruimtelijke kwaliteit.

Als met de ontwikkeling het 'evenwicht' niet bereikt kan worden, zijn aanvullende kwaliteitsprestaties in de omgeving nodig. Bijvoorbeeld door het uitvoeren van maatregelen die bijdragen aan de ambities uit dit Natuur- en Landschapsplan.

3.3.4 Subsidie Streekeigen Landschapsbeheer (uitvoeren, stimuleren, bidbook)

De provincie Overijssel heeft een 3-ledige subsidie voor streekeigen landschapsbeheer, bestaande uit een subsidie voor het uitvoeren van streekeigen landschapsbeheer. Om u te ondersteunen bij de vereisten voor deze subsidie heeft de provincie ook subsidies voor het opstellen van een bidbook (benodigd voor de aanvraag streekeigen landschapsbeheer) en procesondersteuning voor het opstellen van het bidbook.

1 Waar aanvragen? (subsidieverstrekker)

Provincie Overijssel.

2 Voor wie?

- Stichtingen, verenigingen, coöperaties.
- Eindbegunstigde is een particulieren grondeigenaar of pachter, agrarisch ondernemer of een samenwerkingsverband van voorgenoemden.
- Gemeente kan namens begunstigde/aanvragende organisatie de aanvraag indienen.

3 Voor wat?

Voor activiteiten die bijdragen aan behoud en beheer van waardevolle en karakteristieke landschapselementen in agrarische cultuurlandschappen in de provincie Overijssel:

Voor natuur op landbouwgronden (akkerranden, graslandranden), landschap in landbouw en natuurgebieden (opgaande begroeiing o.a. houtwallen, overgang nat-droog o.a. greppels, rietzoom, natte begroeiing o.a. poel en natuurvriendelijke oever, ruigte en randen o.a. zoombeheer), maar ook voor cultuurhistorie zoals eendekooi en karakteristieke erfbeplanting en onverharde wegen. Natuur, blauwe diensten op landbouwgronden o.a. waterberging en duurzame waterlopen en peilbeheer.

4 Voorwaarden:

- Niet geldig voor gronden binnen de begrenzing van Natuurnetwerk Nederland of van terrein behorende organisaties
- Volgens beheermaatregelen en aanleg- en herstelmaatregelen (landschapspakketten Dienstenbundel Overijssel)
- Minimaal bedrag aanvraag €25.000,-
- Er moet een bidbook worden opgesteld.

5 Subsidiebedragen

- Maximaal €40.000,- opstellen plan streekeigen landschapsbeheer.
- Ondersteuning maximaal €5.000,-.
- Subsidieplafond voor 2022 & 2023: €180.000,-.
- Berekende subsidie moet meer dan €5.000,- zijn

6 Meer informatie?

Loket subsidie Provincie Overijssel.

3.3.5 Subsidie Natuur en Landschap (SNL)

Wanneer u uw gronden beheert volgens het Natuurbeheerplan Overijssel, of u heeft plannen om uw gronden hiervoor in te zetten, dan is het mogelijk om u aan te melden voor de subsidie Natuur en Landschap.

1 Waar aanvragen? (subsidieverstrekker)

Provincie Overijssel.

2 Voor wie?

- Natuurbeheerders:
 - particuliere eigenaren van natuurgebieden van >75 ha
 - natuurorganisaties
 - Natuurcollectief Overijssel
 - Natuurcollectief Noordwest Overijssel
 - Unie van Bosgroepen

3 Voor wat?

Behoud en ontwikkeling van natuurbeheertypen en landschapsbeheertypen zoals vastgelegd in het Natuurbeheerplan Overijssel.

De subsidie wordt verleend voor een periode van zes aaneengesloten jaren (ingang 1 januari).

4 Voorwaarden:

- Voor een aanvraag voor <75 ha moet men aansluiten bij een natuurcollectief.
- Aanvrager heeft een certificaat natuurbeheer.
- Alleen geldig voor gebieden en beheertypen met een subsidieplafond en terreinen binnen het Natuurbeheerplan Overijssel.

5 Subsidiebedragen

De hoogte van de subsidie wordt bepaald aan de hand van een berekening op basis van het aangevraagde beheer en ontwikkeling. De berekende subsidie moet meer dan €1.200,- bedragen.

- Subsidieplafond voor 2022 is € 1.150.000,-

6 Meer informatie?

Loket subsidie Provincie Overijssel, Subsidieregeling natuur- en landschapsbeheer Overijssel.

3.3.6 Subsidie Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLB)

ANLB is onderdeel van SNL (Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer). Elk jaar wordt de regelingen een aantal weken opengezet en kunt u via een agrarisch collectief een subsidieaanvraag indienen.

1 Waar aanvragen? (subsidieverstrekker)

Provincie Overijssel.

2 Voor wie?

Agrarische collectieven.

3 Voor wat?

Natuurbeheer in landbouwgebieden.

4 Voorwaarden:

- Het collectief beheert landbouwgrond die binnen het Natuurbeheerplan Overijssel valt.
- Het collectief sluit zelf de beheercontracten af met de agrarische natuurbeheerders en verzorgt de controle.
- Combinatie/opstapeling van subsidies per grond/beheereenheid is niet mogelijk.

5 Subsidiebedragen

Onduidelijk, afhankelijk van afspraken van de collectieven?

6 Meer informatie?

Loket subsidie Provincie Overijssel, BIJ12

3.3.7 Subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap

Voor het behoud en ontwikkeling van natuur- en landschapsbeheer in Overijssel heeft de provincie een tweeledige subsidie opengesteld voor functieverandering en investeringsmaatregelen. Deze kunt u als grondeigenaar of pachter apart of gecombineerd aanvragen.

1 Waar aanvragen? (subsidieverstrekker)

Provincie Overijssel.

2 Voor wie?

Grondeigenaren of erfpachters.

3 Voor wat?

Functieverandering

Voor omzetten van landbouwgrond in bos- of natuurterrein. De waardedaling van de grond wordt voor 85% vergoed.

Investeringsmaatregelen

- Voor inrichtingsmaatregelen voor de ontwikkeling/instandhouding van een nieuw of bestaand beheer- en landschapspakket.
- Voor het geschikt maken van landbouwgrond voor natuur.
- Voorbeelden investeringsmaatregelen: aanleggen bos, poel of natuurvriendelijke oever aanleggen.

4 Voorwaarden:

- Subsidie voor investeringsmaatregelen kan alleen in combinatie met functieverandering worden aangevraagd. Aparte aanvragen voor investeringsmaatregelen kunnen alleen gedaan worden in het kader van de Ontwikkelopgave NNN/Natura2000.
- Op de Ambitiekaart van het Natuurbeheerplan van de provincie Overijssel is aangegeven voor welke gronden een beheer- of landschapspakket geldt en deze subsidie kan worden aangevraagd.
- De functieverandering van de landbouwgrond realiseert doelen uit het Natuurbeheerplan van de provincie.
- De subsidie kan niet gecombineerd worden met SNL. Wanneer deze subsidie reeds verleend is moet deze terugbetaald worden.
- Het investeringsplan sluit aan bij het Natuurbeheerplan van de provincie Overijssel.

5 Subsidiebedragen

Waardedaling grond wordt voor 85% vergoed.

- Totale budget 2020-2023: €71.150.00,-

6 Meer informatie?

Loket subsidie Provincie Overijssel.

3.3.8 Subsidie Verbeteren condities voor aandachtsoorten 4.0

Wanneer u maatregelen wilt uitvoeren waarmee u het leefgebied van specifieke soorten wilt versterken, kunt u in aanmerking komen deze subsidie.

1 Waar aanvragen? (subsidieverstrekker)

Provincie Overijssel.

2 Voor wie?

Organisaties, bedrijven en particulieren.

3 Voor wat?

Maatregelen die bijdragen aan het verbeteren van condities voor soorten zoals opgenomen in de Aandachtssoortenlijst van de provincie Overijssel.

Voor zowel kleine als grote activiteiten, waaronder:

- aanleg of herstel van poelen en/of bijbehorende leefgebied amfibieën;
- maatregelen op of in nabije omgeving van erven voor o.a. uil en zwaluwsoorten;
- creëren van bosranden met mantels en zomen;
- verbeteren van biotoop heide door verbinden van heideterreinen of hei schrale graslanden, kruidenrijker maken heide, creëren nestgelegenheid, en;
- beschikbaar stellen van grond om aan herbeplantingsverplichting te kunnen voldoen om heide te verbinden.

4 Voorwaarden:

- U communiceert over maatregelen en soorten om kennis te delen en/of projecten op te starten.
- U heeft de verplichting om de resultaten van de maatregelen te monitoren.
- De maatregelen moeten bijdragen aan het verbeteren van milieucodities in bodem of water, en/of draagt bij aan ruimtelijke condities.
- Alleen (bewezen) effectieve maatregelen worden gesubsidieerd, de provincie heeft hiervoor een handreiking.
- Maatregelen voor bepaalde weidevogels zijn uitgesloten.
- De maatregelen zijn niet al binnen Natura2000-maatregelen uitgevoerd of gepland.
- Het beheer en onderhoud is voor minimaal 6 jaar geregeld (m.u.v. bloemrijke akkerranden).
- Voor aanleg van bepaalde maatregelen en landschapselementen gelden aanvullende voorwaarden, zie hiervoor de subsidieregeling.
- De subsidie kan alleen worden aangevraagd als voor de maatregelen géén andere subsidies mogelijk zijn: SNL, SKNL of GBD (Groen Blauwe Diensten).

5 Subsidiebedragen

Per type activiteit zijn verschillende maximumbedragen beschikbaar.

- Subsidieplafond voor 2022 en 2023 totaal €1.050.000,- (er zijn deelplafonds van toepassing).

6 Meer informatie?

Loket subsidie Provincie Overijssel.

3.3.9 Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)

Het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid is een Europees programma. Vanuit het GLB kon u als landbouwer/agrariër aanspraak maken op betalingsrechten (subsidie) wanneer u aan bepaalde (vergroenings-)eisen voldoet. Deze betalingsrechten vervallen per 31 december 2022. Per 1 januari 2023 is het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid geldend. Voor Nederland wordt dit uitgewerkt in het Nationaal Strategisch Plan. Onderdeel van de nieuwe GLB is de eco-regeling. Door zogenaamde 'eco-activiteiten' uit te voeren kunt u punten behalen waarmee u in aanmerking komt voor de regeling.

1 Waar aanvragen? (subsidieverstrekker)

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit)

2 Voor wie?

Agrarisch ondernemers.

3 Voor wat?

Voor het uitvoeren van eco-activiteiten die een bijdrage leveren aan verschillende doelen (het verbeteren van biodiversiteit, bodem en lucht, klimaat, landschap en water). Bijvoorbeeld niet-productieve landbouwgrond in de vorm van houtige landschapselementen of groene braak. U mag zelf bepalen welke activiteiten u wilt uitvoeren.

4 Voorwaarden:

- U moet een minimaal aantal punten scoren op de alle verschillende doelen om mee te mogen doen met de eco-regeling. Vanaf oktober 2022 wordt een Simulatietool beschikbaar waarmee u een indruk kunt krijgen welke activiteiten goed bij uw bedrijf passen en hoeveel punten u mogelijk kunt behalen.
- Op basis van het puntensysteem wordt bepaald hoeveel eco-premie (brons, zilver of goud) u krijgt.
- In 2022 worden de definitieve activiteiten en voorwaarden bekend gemaakt.

5 Subsidiebedragen

Afhankelijk van de totale waarde van de geselecteerde eco-activiteiten wordt bepaald welke eco-premie geldt:

- Brons €60,- per ha
- Zilver €100,- per ha
- Goud €200,- per ha

6 Meer informatie?

Website RVO, www.toekomstglib.nl

3.3.10 Nationaal Groenfonds

Het Nationaal Groenfonds zet zich in voor een groener Nederland en verstrekt leningen aan organisaties en ondernemingen die (willen) bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van de groene leefomgeving.

1 Waar aanvragen? (subsidieverstrekker)

Natuurontwikkeling, landgoedontwikkeling en verdienmodellen:
Nationaal Groenfonds.

Klimaatfonds:

Nationaal Groenfonds (in samenwerking met Rabobank en Nederlandse Waterschapsbank).

2 Voor wie?

Natuurontwikkeling, landgoedontwikkeling en verdienmodellen:
Landgoedeigenaren, agrarisch ondernemers, terrein behorende organisaties.

Klimaatfonds:

Agrarisch ondernemers .

3 Voor wat?

Natuurontwikkeling, landgoedontwikkeling en verdienmodellen:
Ondersteuning bij en financiering van o.a. het ontwikkelen van natuurgebieden, landgoedontwikkeling en opzetten van verdienmodellen voor natuurbeheer, duurzame landbouw.

Klimaatfonds:

Ondersteuning bij/financiering van projecten gericht op verduurzaming van de landbouw en behoud van biodiversiteit. Met als doel reductie van broeikasgassen.

4 Voorwaarden:

Onbekend.

5 Subsidiebedragen

Onbekend.

6 Meer informatie?

Meer informatie op de website van het Nationaal Groenfonds. Via de website kunt u ook in contact komen met de specialisten/adviseurs van het Nationaal Groenfonds om meer advies en informatie te krijgen over de financieringsmogelijkheden.

3.3.11 Subsidie Instandhouding (rijks)monumenten (Sim)

Ieder jaar kunt u van 1 februari tot en met 31 maart de Sim aanvragen voor rijksmonumenten die geen woonhuis zijn. Ook groene monumenten vallen onder deze subsidieregeling. De RCE beoordeelt de subsidieaanvragen, wijst ze toe (of af) en verdeelt het beschikbare budget.

1 Waar aanvragen? (subsidieverstrekker)

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

2 Voor wie?

Eigenaren van rijksmonumenten.

3 Voor wat?

Onderhoud van monumenten die géén woonhuis zijn, waaronder groene rijksmonumenten.

4 Voorwaarden:

- Subsidie is alléén voor noodzakelijk onderhoud aan de hoofdstructuur en eventuele zeldzame onderdelen (sober en doelmatig uitgevoerd).
- Uw subsidiabele instandhoudingskosten moeten over de periode van 6 jaar boven een norm van €6.000,- (voor groene monumenten) vallen.
- Welke kosten subsidiabel zijn is opgenomen in de leidraad subsidiabele instandhoudingskosten.

5 Subsidiebedragen

Maximale subsidiale kosten: 3% per gebouwd monument.

Subsidiepercentage is afhankelijk van het type eigenaar.

- Eigenaren die het rijksmonument bedrijfsmantig gebruiken: 40%.
- Overige eigenaren en professionele organisaties voor monumentenbehoud: 60%.

6 Meer informatie?

Meer informatie, voorwaarden en leidraad subsidiabele instandhoudingskosten is te vinden op de website van het RCE.

3.3.12 Subsidie Ecologisch Bermbeheer

De provincie Overijssel heeft een subsidie beschikbaar voor gemeenten die hun bermen ecologisch willen inrichten/onderhouden. De subsidie kan aangevraagd worden voor het opstellen van een ecologische bermbeheerplan en activiteiten die bijdragen aan de totstandkoming van ecologisch bermbeheer.

1 Waar aanvragen? (subsidieverstrekker)

Provincie Overijssel.

2 Voor wie?

- Overijsselse gemeenten

3 Voor wat?

Het opstellen van een ecologisch bermbeheerplan, en activiteiten die bijdragen aan de totstandkoming van ecologisch bermbeheer.

4 Voorwaarden:

- Minimaal 75% van de totale lengte bermen buiten de bebouwde kom in de gemeente is, of wordt, binnen drie jaar na de subsidieverlening ecologisch ingericht en beheerd.
- Er kan maximaal één keer subsidie ontvangen worden.
- Activiteiten moeten binnen 2 jaar na subsidieverlening uitgevoerd worden.
- Als het beheer wordt gedaan door een andere partij dan de aanvrager, dan vindt er binnen twee jaar na subsidieverstrekking een nieuwe aanbesteding plaats.
- De bermen zijn in beheer van de aanvrager (gemeente).
- Alle activiteiten moeten worden uitgevoerd in de provincie Overijssel.
- Er kan geen aanvraag gedaan worden als het alleen gaat over bermen binnen de bebouwde kom.
- Ecologisch bermbeheer moet aan bepaalde richtlijnen voldoen.

5 Subsidiebedragen

Maximaal 100% van de kosten die voor subsidie in aanmerking komen. Één maximaal €20.000,- per subsidieaanvraag.

- Subsidieplafond 2022 en 2023 totaal: €180.000,-

6 Meer informatie?

Loket subsidie Provincie Overijssel.

3.3.13 Subsidie Stimulering toekomstbestendige verduurzaming Agrofood sector

Onderdeel van het Agro&Food-programma 2020-2023 is de regeling Subsidie Stimulering toekomstbestendige verduurzaming Agrofood sector. De regeling richt zich op bedrijven die kringlooplandbouw in de praktijk brengen of op initiatieven met een goed verdienmodel voor kringlooplandbouw. Daarnaast is het delen van kennis en ervaringen met de landbouwsector een onderdeel van de subsidieregeling.

1 Waar aanvragen? (subsidieverstrekker)

Provincie Overijssel.

2 Voor wie?

Degene die onderstaande activiteiten levert; of een samenwerkingsverband voor de stimulering van ecosysteemdiensten voor landbouwondernemers.

3 Voor wat?

Subsidie voor activiteiten die de transitie naar kringlooplandbouw bevorderen:

- a: Demonstraties, praktijkleertrajecten en kennisdeling over kringlooplandbouw.
- b: De ontwikkeling en het uitvoeren van een methode of aanpak om meerdere landbouwondernemers te stimuleren om de ecosysteemdiensten op het landbouwbedrijf te verbeteren of uit te breiden, en vormen van een netwerk hiervoor.

4 Voorwaarden:

- De activiteiten dragen bij aan een toekomstbestendige transitie naar vormen van kringlooplandbouw en verduurzaming van de voedselketen (zoals gesteld in de doelen kringlooplandbouw van LNV).
- Daarnaast moeten de activiteiten bijdragen aan minimaal 2 aanvullende doelen van de meetlat kringlooplandbouw van LNV. Zie hiervoor het loket subsidie.
- Het project moet binnen 3 jaar na subsidieverlening uitgevoerd zijn.
- Het gewenste effect van de activiteiten wordt beoordeeld door de Adviescommissie.
- In het samenwerkingsverband neemt minimaal één ondernemer uit de AgroFood sector deel.

5 Subsidiebedragen

Maximaal 50% van de subsidiabele kosten én maximaal €200.000,- per aanvraag (er gelden aanvullende voorwaarden). Totaal subsidiabele kosten moeten meer dan €5.000,- zijn.

- Subsidieplafond 2022 en 2023 totaal €750.000,-.

6 Meer informatie?

Loket subsidie Provincie Overijssel.

3.3.14 Subsidie Meer bos in Overijssel

Grondeigenaren in Overijssel die bos willen aanleggen kunnen gebruik maken van de nieuwe subsidieregeling 'Meer bos in Overijssel'. Er is budget voor 150 hectare nieuw bos. De provincie heeft voorkeursgebieden aangewezen voor nieuw bos. Om in aanmerking te komen voor subsidie moet het perceel in een voorkeursgebied liggen (zie uitsnede kaart Enschede).

1 Waar aanvragen? (subsidieverstrekker)

Provincie Overijssel.

2 Voor wie?

Eigenaren van gronden waar de realisatie van bos, houtwallen of erfbeplanting plaatsvindt.

Niet: bedrijf uit de houtsector, grote onderneming, onderneming die op basis van Unienormen of wet- en regelgeving landbouwproductie moet stopzetten.

3 Voor wat?

Realisatie van bos, houtwallen of erfbos, inclusief het opstellen van een inrichtingsplan, beplantingsplan en beheerplan.

Ook: functieverandering naar bestemming natuur, houtwal of bos waarbij bos of houtwal gerealiseerd wordt.

4 Voorwaarden:

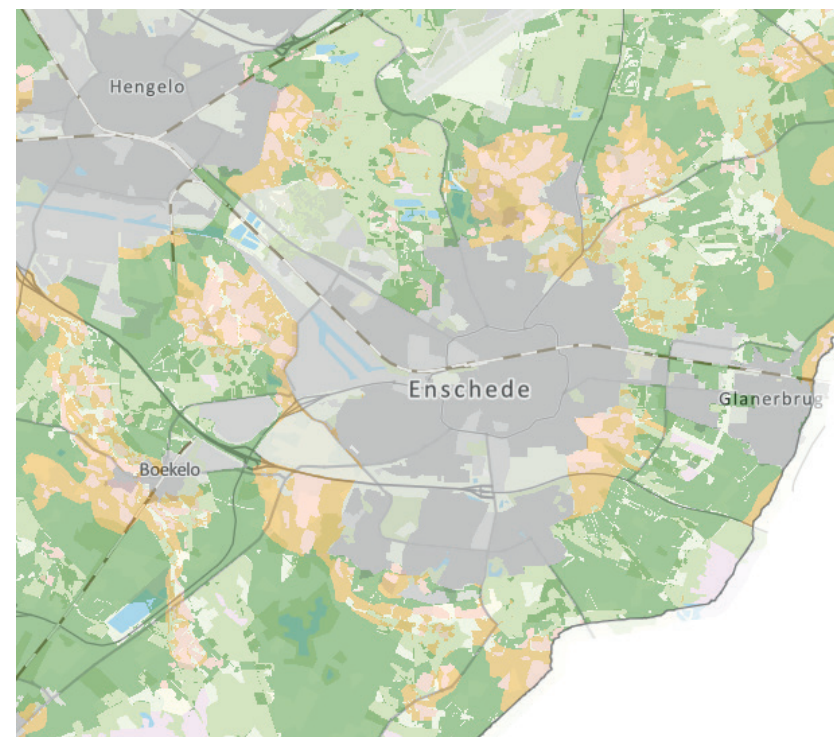
- Voor de realisatie van erfbos is geen budget beschikbaar
- Voedselbossen zijn uitgesloten van de regeling.
- Voor functieverandering geldt dat gronden die binnen Natuurnetwerk Nederland of Natura2000 gebied liggen zijn uitgesloten.
- Aanvrager heeft een prétoets uitgevoerd (op Bossenstrategie en Omgevingsverordening, zie loket)
- Voorwaarden waaraan het inrichtingsplan en beplantingsplan moeten voldoen; o.a. moet deze opgesteld worden door een deskundige.
- Er gelden voorwaarden aan het te realiseren bos, de houtwal of het erfbos, o.a. aandeel inheemse soorten, locatie en grootte.
- Er kan géén subsidie worden aangevraagd voor alleen het opstellen van de plannen of alleen de functieverandering (m.a.w. er moet ook realisatie plaatsvinden).

5 Subsidiebedragen

Maximale bijdrage voor realisatie is maximaal 100% van de subsidiabele kosten. Voor functieverandering is dit maximaal € 70.000,- per ha, voor plantmateriaal, inboet en inplanten en het opstellen van een inrichtings- en beplantingsplan is dit maximaal €20.000,- per ha. Subsidieplafond 2022 en 2023 totaal €13.500.000,-, grotendeels voor realisatie van bos. Er is géén budget beschikbaar voor erfbos!

6 Meer informatie?

Loket subsidie Provincie Overijssel en webviewer voorkeurslocaties (Arcgis).

3.4 Aanbevelingen voor samenwerking

Naast de reguliere (subsidie)regelingen zijn er ook andere manieren waarop u landschapsontwikkeling, inrichting en beheer mogelijk kunt maken. De kosten van landschap zijn niet alleen verbonden aan de aankoop van gronden of verlies van agrarische productieopbrengst, maar ook het plantgoed en de benodigde mankracht voor aanleg en onderhoud.

Graag delen wij een aantal ideeën met u om dit vorm te geven. Het opzoeken van samenwerking en het realiseren van 'eigenaarschap' van het landschap zijn hierbij belangrijke ingrediënten, maar landschapsontwikkeling kan ook wat opleveren.

● *Groenopleidingen: leren in de praktijk*

Bij groenopleidingen is praktijkonderwijs vaak een belangrijk onderdeel, zowel aanplant als onderhoud en beheer. Hier liggen kansen om samen te werken:

Is het mogelijk dat de studenten hun praktijkonderwijs uitvoeren in een 'echt' project?

Door de samenwerking met een groenopleiding aan te gaan kan aanplanten en beheer gecombineerd worden met leren en kunnen de kosten mogelijk gedeeld worden.

● *Samenwerken met lokale partijen*

Daarnaast is het natuurlijk altijd mogelijk te verkennen welke lokale ondernemers of verenigingen zich graag inzetten voor landschaps- en natuurontwikkeling. Denk aan een sponsoring of de inzet van vrijwilligers.

Als niet-agrarische grondeigenaar kunt u misschien samenwerken met een lokale boer om uw gronden te beheren. Agrariërs zijn tenslotte een belangrijke schakel in het beheer van ons landschap.

● *Extra kwaliteitsimpuls bij nieuwe ontwikkelingen*

Ondernemingen gericht op recreatie hebben meestal baat bij een aantrekkelijk landschap. Via de provinciale Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving worden nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied al mogelijk gemaakt, onder voorwaarde dat er wordt geïnvesteerd in de ruimtelijke kwaliteit van het gebied: de ontwikkeling moet in balans zijn.

Mogelijk kan er een extra kwaliteitsimpuls verlangd worden voor recreatie-ondernemingen in de vorm van financiering of fysieke inpassingen.

● *Eigenaarschap creëren*

Als buurtschap, wijkvereniging of lokaal leefbaarheidsnetwerk kunt u wellicht een stukje landschap in gezamenlijk eigendom en/of beheer nemen. Een perceel, bosje, houtwal, poel of beek die u gezamenlijk inricht en beheert met de bewoners uit de omgeving, en waar iedereen gebruik van mag maken.

Misschien lukt het u om gezamenlijk als buurt een stukje grond aan te kopen. Door samen in te richten en te beheren ontstaat er een gevoel van eigenaarschap en verbintenis met het landschap.

● *Werk met werk maken (meekoppelkansen)*

Er zijn meerdere organisaties die werken met onze landschappen en natuur. Denk aan bijvoorbeeld het waterschap. Door samen te werken aan de opgaven van het waterschap en deze zo veel als mogelijk te combineren met vraagstukken vanuit natuur en landschap kan op een effectieve wijze méér gedaan worden voor natuur- en landschapswaarden dan wanneer de opgave zich beperkt tot het vraagstuk van het waterschap.

Er kan bijvoorbeeld worden ingezet op een gebiedsgerichte aanpak waarbij actief de samenwerking wordt opgezocht en kosten voor het behalen van doelstellingen gedeeld kunnen worden. Ook andere ontwikkelingen in het buitengebied zijn een kans voor natuur en landschap. Bijvoorbeeld wanneer er gebruik wordt gemaakt van de regelingen voor Vrijkomende Agrarische Bebouwing of de verplaatsing van landbouwbedrijven biedt dit een kans om in te zetten op natuur en landschap. De gevraagde investeringen in ruimtelijke kwaliteit bij toepassing van de beleidsregel Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving zijn in deze een goed vertrekpunt.

3.5 Mogelijkheden vanuit andere programma's en initiatieven

Naast de financieringsmogelijkheden (paragraaf 5.1) en de adviezen voor samenwerking (paragraaf 5.2) zijn er ook diverse initiatieven en programma's opgestart door partijen, waarbij sprake is van een combinatie van financieringsmogelijkheden en samenwerking. Enkele interessante programma's en initiatieven van deze partijen zijn hieronder opgenomen.

● *Waterschap Vechtstromen*

Wanneer uw plannen voor versterken van het landschap en natuur een bijdrage leveren aan de waterkwaliteit komt u mogelijk in aanmerking voor subsidie vanuit het Waterschap.

Tweemaal eerder werd via het programma 'Landbouw op Peil' subsidie verstrekt aan agrarisch ondernemers. Bijvoorbeeld voor de aanleg en het beheer van natuurvriendelijke oevers en natte bufferstroken. Mogelijk volgt er weer een nieuwe openstelling waar u voor in aanmerking kunt komen.

Informatie over nieuwe openstellingen worden gepubliceerd op de website van het waterschap.

● *Mineral Valley Twente*

Mineral Valley Twente onderzoekt in proeftuinen oplossingen die een bijdrage kunnen leveren aan de transitie van het landelijke gebied.

Er zijn vier thema's voor deze proeftuinen, waaronder 'natuur, biodiversiteit en landschap'. Mineral Valley Twente draagt financieel bij aan de proeftuinen en ondersteunt de uitvoering.

Voor informatie zie: <https://mineralvalley.nl/loket/>

● *Bee deals*

Het project Bee Deals richt zich op het verbeteren van de leefomgeving van de bijen. Het is een samenwerkingsverband van verschillende partijen onder begeleiding van CLM, een onafhankelijk kennis- en adviesbureau op het gebied van landbouw, voedsel, natuur en milieu.

Er worden afspraken gemaakt over wat de verschillende partijen gaan doen voor de bijen. Mogelijk kan samenwerking worden gezocht, bijvoorbeeld in de financiering van bermen, recreatiegebieden en akkers die leefomstandigheden voor bijen verbeteren.

Voor informatie zie: <https://www.beedeals.nl/>

● *Zoetwater Oost-Nederland (ZON)*

Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON) richt zich op onderzoek naar de huidige en toekomstige droogteproblematiek en mogelijke oplossingen en maatregelen.

Het is onderdeel van het deltaprogramma, welke drie doelen vooropgesteld heeft:

- Nederland beschermen (tegen overstromingen);
- voldoende zoetwater, en;
- klimaatbestendigheid (inrichting van het land klimaatbestendig maken).

Als onderdeel van dit programma is 'Haarvaten op Peil' opgestart: een samenwerking tussen de provincie, de waterschappen en landgoederen en beheerders van natuurgebieden, ook de landbouw wordt uitgenodigd.

De komende 6 jaar (vanaf 2022) worden o.a. de landgoederen rond Enschede betrokken. De ruimtelijke uitwerking van de benodigde werkzaamheden biedt een kans om natuur- en landschapsontwikkeling extra aandacht te bieden.

bijlage 4

AMBITIEKAART NATUUR- EN LANDSCHAPSWAARDEN

